

Özgün adı *Undsagte*
kein einziges Wort

HEINRICH BÖLL'ÜN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI

ADEMOĞLU NERDEYDİN / *roman*
BABASIZ EVLER / *roman*
FOTOĞRAFTA KADIN DA VARDI / *roman*
FRANKFURT DERSLERİ / *deneme*
İLK YILLARIN EKMEĞİ / *roman*
TRENİN TAM SAATİYDİ / *roman*
VE O HİÇBİR ŞEY DEMEDİ / *roman*

1917'de Köln'de doğan *Heinrich Böll*, liseyi bitirdikten sonra kitapçılık eğitimi aldı. 1939'da İkinci Dünya Savağına katıldı, esir düştü, 1945'e kadar özgürlüğüne kavuşamadı. Savaştan sonra hem üniversite öğrenimini sürdürdü, hem de ağabeyinin marangozhanesinde çırak olarak çalıştı. 1950'den sonra yaşamını yazar olarak Köln'de sürdürdü. Eserleri için aldığı ödüller arasında 1967'deki Georg-Büchner Ödülü, 1972'deki Nobel Edebiyat Ödülü vardır. Alman ve uluslararası PEN Derneğinin başkanlığını yaptı. 16 Temmuz 1985'te öldü. *Heinrich Böll*, edebiyat yaşamına öykü yazarak başlamış ve öykücülüğü hep ön planda tutmuştur. İlk çalışmalarından en nitelikli yapıtlarına kadar, *Böll'ün* öykülerinde keskin gözlemcilik yeteneğı, çağdaş ve eleştirel düşünce yapısı, alaycılığı, insancıl yaklaşımı kendini açıkça belli eder. *Böll'ün* eserleri yalnız Almanya içinde ve Alman dilini kullanan bütün ülkelerde değil, bütün dünyada yüzyılımızın önde gelen klasikleri arasına girmiştir.

" *Ve O Hiçbir Şey Demedi*
Üzerine Düşünce

Savaş sonu Alman Edebiyatı öncülerinden Heinrich Böll uzun bir suskunluktan sonra Türk okurlarının karşısına uygun şartlar içinde çıkıyor. Üç ayrı çevirci, kısa aralıklarla üç eserini çevirip yayımladılar: Hayrullah Örs ünlü yazarın romanına geçmeden önce yazdığı hikâyelerden bir bölümü "*Savaş Bitince*" başlığı altında yayımladı. Cem Yayınevi "*Ademoğlu Nerdeydin?*" adındaki romanı çıktı. Şimdi de yazarın aynı yazarın en çok okunan eserlerinden biri, Belçikalı yazar Neceatigil'in bu çapta eserlerde kolay kolay aşılamayacak türden kalemi ile Türkçeye çevrilerek okurlara sunuluyor. Pek çok yabancı yazar yabancı bir dile aktarılırken bu ölçüde başarılı olabilir. Bu yalnız üç eserin birden yayın alanına çıkmasını değil, üç ayrı usta çevircinin kalemiyle sunulduğundan dolayı da böyle oldu.

Cem Yayınevinde az önce yayımlanan "*Ademoğlu Nerdeydin?*" romanına yazdığım, yazarın bütün eserlerini kapsayan önsözde "*Ve O Hiçbir Şey Demedi*" için şöyle yazmışım: "... *Heinrich Böll*'ün üçüncü romanı en büyük başarıya ulaştı. *Savaş burada değişik bir sahnede, Rhein Bölgesindeki büyük kentte sürüp gitmektedir. Daha doğrusu savaşın ötekilerden züdüdür burada anlatılan. Savaş sonu yıllarında, 1945'lerde gıpta mutsuz bir evliliğin romanıdır bu. Dışarıdan bakılınca, iki insan bahtsızlıktan kurtulmuş, kıyıya ulaşmış görünüyor. Savaşın yıkıntılarının onarıldığı yoksulluk yıllarında gerçek kıntı yüzeyde değildi. Köprüler yeniden yapılır, evler eski tenleri üzerinde daha rahat, daha konforlu ve güzel yapılar haline*

Cem Yayınevi bu eseri, 1966'da yayınlamıştı, ilk basımındaki önsözü aynen koyuyor.

yükseltilebilirdi. Ama asıl yıkıntı ta içimizde, kalbimiz ve ruhumuzun kötürümleşmesindeydi..."

Bu sözler toplu eserlerinin bütünü içinde romanı değerlendirmek için söylenmişti. Şimdi karşımızda bu eserin Türkçeye kazandırılmış şekli duruyor. Türkçesini okurken, Almanca aslında duyduklarımız ve düşündüklerimizi aşan yankılar duyuyoruz içimizde. Behçet Necatigil, bu kitabı çevirirken Fred'in ve Kaete'nin dünyasına, onların gündelik yoksul yaşantılarını öylesine işlemiş, bu yaşamayı derinden anlayarak öylesine katılmıştı ki, o, çeviri kitaplarda sık sık karşılaştığımız çetrefil, bulanık, engelleyici "*yabancılık*"tan kurtuluyor, derinlemesine anlayışa götüren rahat bir okuyuşa kavuşabiliyoruz. Açıkça şunu söylemeli ki, birçok kitaplar ve yazarlar Türkiye'de kendilerine uygun birçok çeviriciler bulabilir, ama hepsinden çok Böll, hele bu eseri, "*Evlerle savaşımız savaşların çetini*" diyen, o ünlü şiiri yazan B. Necatigil'den daha uygun bir çeviriciyi bulamazdı.

Bu roman, savaş sonu Almanya'sının Rhein Bölgesinde, yazarın vatanı Köln'de, yıkıntıların ortasında yaşamak zorunda kalan üç çocuklu bir ailenin küçük dünyasını tasvir ediyor. Roman, 13 bölüm halinde, bir bölümü kadının, bir bölümü de erkeğin aynı yöne çevrilmiş yaşamlarını tasvir ediyor, çifte açıdan aynı büyük sorunu belirtiyor: Ne kentler, ne fabrikalar, ne de toplum düzenleri; asıl büyük yıkıntı küçük adamların yaşamlarına gelmiştir.

Bölpün asıl başarısı, yıkıntının getirdiği büyük yoksulluklar altında ezilen insanların, gündelik yaşamlarındaki ayrıntılara inebilmesinde, kişilerinin bu yaşamada beliren dramlarını ve yüze çıkan sorunların canlı bir belirme içinde verilebilmesindedir. Kendi çağına, kendi insanlarına bağlı bir sanatçının "*gerçekçi sorumluluğu*", eserin yönü ve açısı kadar, işçiliğindeki büyük titizlikten de belli olmaktadır.

Küçük Adamın ezilmişliğini, gündelik yaşantılarındaki gerçeklere dayanarak anlatmanın, Alman Edebiyatında oldukça eski bir geleneği var. Birinci Dünya Savaşından sonra gelen enflasyon yıkıntısında, Fallada Küçük Adamın ezilmişliğini "*Küçük Adam Ne Oldu Sana?*" (1932) romanı ile tasvir

etmişti. Bir Kuzeyden, bir Güneyden iki yazar. Her ikisi de iki büyük savaşın Küçük Adama nelere mal olduğunu tasvir ediyorlar. Her ikisinde de gerçeklere inişte aynı işçilik inceliği, aynı çalışkanca yöneliş, aynı içten acıma ve bilinç kaygısı. H. Böll, H. Fallada'dan oldukça farklı. Fallada, kiliseye pek dokunmuyor, onu pek önemsemiyordu. Ama Böll, çağının din kurumlarının, kilisenin eleştirilmesine büyük ölçüde önem veriyor. Bu romanın en canlı sahnelerini, kilisede, papazlara, sokaktaki dini törenlere ayırdığı sayfalarda seyrediyoruz. Ona göre, yıkıntı insanın bütün çaresizliği ve ezilmişliği, Küçük Adamın desteksiz kalışındaki acılık, yalnız şartların kötü oluşundan değil, kilise tarafından da terk edilmişliğinden, daha doğrusu artık kiliseye bile sığınamayacak bir duruma gelmiş olmasındandır. Kilise ve din, tüm o şekilci katılığı ile Küçük Adamı artık kaybetmiştir. Savaşla, dikta rejimi ile, insanoğluna yönelmiş organize barbarlık ile uzlaşmış bir kilise, artık bu dünyadaki yerini yitirmiş, sığınacak bir sıcak kucak arayan küçük insanları sokakta bırakmıştır. İnsanlığın, asıl bu dar çıkmazında ihtiyaçları vardı kiliseye demek istemektedir Böll. Eserin bu sorunlara değinen sayfalarında, Böll'ü, eski azizlere has bir sertlikle karşımızda buluyoruz. Fred ile Kaete'nin, içinde perişan yaşadıkları kentteki dini törenler havasını, kilisenin halktan uzak kalmış sağırlığını tasvir ederken, bütün bu şekilci şatafata karşı da aşağılardan yükselip gelen nefretin köklerine kadar iniyor. Papaz üniformaları, yaldızlı kıyafetler, sancaklar, buhurdanlar, çan ve ilahi sesleri, ama hepsi Küçük Adamın dışında kalmıştır. Kilise birtakım iki yüzlülerle içine kapanarak hayattan çekilmektedir. H. Bölpün Küçük Adamları din örgütü karşısında ürkek, çekingen. Artık onunla bir alacak vereceği kalmamış. Ama ayağını sürükleyerek kiliseye gidiyor, günah çıkartıyor, eskisinden umutsuz ve yalgın geriye dönüyor. Bir din şehitleri töreni ve alayının sokaklardan geçişini tasvir eder ki, tüm bu yapının artık insanoğluna yararsızlığını ortaya koyar. Koca alayın bakışında yürüyen kırmızı cüppeli, şatafatlı piskoposun ahmağın birisi olduğunu anlamıştır Fred. Organize emeklerin alıp eğittiği, hazırlayıp büyüttüğü, giydirip kuşattığı,

öne sürdüğü bir ahmaktır bu. Küçük Adam, bunca ezilmişliği bahasına böylesine ahmakların farkına varacak, onları seçip ayırarak duruma geldi. Küçük Adam her şeyini yitirdi: Hep-sinden daha önce sakin ve biraz bönce mutluluğunu. Eski çağlarda bu çekingen, sevimli ve çalışkan insan soyunu küçük kazançlarla, küçük ve düzenli mutlulukları içinde tutmak mümkün olmuştu. Ama yeni çağların şartları büyük adamı ite kaka öyle bir yere getirdi ki, orada tarihin sert evrimini, kuramsal büyük budalalıkları görmemek, anlamamak artık mümkün değil. Böll, suçlamalara, geçmiş yargılamalara gitmiyor. Sonuçları göstererek, hem de kuşkuyla meydan veremeyecek ölçüde belirleyerek bu işi bize bırakıyor. Onca doğrudan, kendine iş edinerek yargıladığı, insanların bu duruma düşmelerinde büyük sorumluluğu olan kilisedir. Koca alayın başında yürüyen piskopos ayin sırasında: *"Tanrıyı gündelik hayatımıza alalım. Kalplerimizde ona bir kâşane kuralım,"* diye sızlanmakta, halka yöneldiğini sanmaktadır. Aslında romanın bütününden çıkan davet şudur: Tanrı bizim hayatımıza buyursun gelsin. Daracık odalarımızın, gecekondularımızın bir köşesine ilişsin. Pis kokular, süprüntüler, yoksulluklar içinde, üst üste nasıl yaşadığımızı görsün. Oradan oraya itelenip kakalanarak nasıl yaşadığımızı görsün.

Bu kitapta H. Böll'ün usta kalemi, B. Necatigil'in en ince duyarlık frekanslarına ulaşan anlayışlı çevirisi ile ortaya çıkan gerçeğin bir yanı, doğrudan doğruya Türk okurlarını ve edebiyatını ilgilendirmektedir. Batılı insanın yoksulluğu, usta yazarların öncülüğü ile, bizim insanlarımızın dile getirilemeyen sürekli yoksulluklarına bakımla kutsal-laştırılmış gibi görünüyor. Böll'ün küçük adamlarının yoksullukları, bir ucu mutlu geçmişin, öteki ucu da geleceğin refahının kapılarına açılan bir dar aralıktır. Böll'ün anlattığı savaş sonu dünyasındaki hayat, biraz ölçülü ve sınırlı olmasına karşın, biralı konyaklı, tereyağlı bir yıkıntıdır. Böll'ün kişilerinin dünyasında hep o eski görgülü insanların özelemleri var. Bu sızlanmalarda, ne de olsa biraz bencil, biraz da dünyayı hesaba katmayan bir saplantı var. Dua kitabı ve kahve kutusu arasında yarım kalmış sigarayı

alıp içmenin, ucuz otel odalarında, barakalarda buluşmanın, iç dokunan, o çok incelmış duygulu insanlarda büsbütün acıklı hale gelen bir dramdır anlatılan. Batılı adamın yoksulluğunu okumak ve anlamak, bizi ancak yazarlarının bilinçli ustalıklarına hayran etmeli, ama Alman insanına yazan ölçüsünde acımaya götürmemelidir. Batıdan aldığımız bütün aynalarda hep kendimizi görelim. Her Batılı yazar ve eser, bizi kendimize, bizim insanlarımızın sorunlarına götürmelidir. Alman insanının yıkıntısını, dünyayı yıkma bahasına uğradığı büyük sarsıntıyı okuyup anlayalım. Büyük yanımlara sürüklenirken, şakşakçıların ve alkışçıların sayılarını azaltmanın bundan başka yolu var mı? Ama bütün bunlar bizi kendi insanlarımızın paralel sorunlarına, onları anlatan yazarlarına götürmedikten sonra bütün bu başarılı çeviriler ne işe yarayacak?

Tahir Alangu

yığınları başına gitti, benim fişini çıkardı, çekti veznedara geri verdi, "Tamam!" dedi; veznedarın temiz elleri mermerin üzerine banknotları saydı. Bir de ben saydım, kendime yol açıp kalabalıktan sıyrıldım, parayı bir zarfa koyup karıma bir pusula yazmak için kapı yanındaki ufak masaya yürüdüm. Masada pembe renkli para yatırma fişleri dağınık duruyordu; birini aldım, arkasına kurşun kalemle şunları yazdım: "Yarın seni görmeliyim, saat ikiye kadar telefon ederim." Kâğıdı zarfa koydum, paraları da koydum içine; zarf kapağındaki zankı dilimle ıslattım, birden duraladım, paraları çıkarıp içlerinden bir on mark aldım, paltomun cebine koydum. Pusulayı da çıkardım zarftan, şunları ekledim: "On markını alıyorum. Yarın yollarım, çocukların gözlerinden öperim. Fred." Ama şimdi zarf yapışmıyordu. Üstünde "Para Yatırılır" yazılı, boş gişeye gittim. Cam kapak gerisindeki kız ayağa kalktı, kapağı kaldırdı. Esmer, zayıf bir kızdı; pembe bir kazak giymiş, kazağın boyun kısmını yapma bir gülle tutturmuştu. "Bir parça zankılı bant verir misiniz?" dedim. Bir an, duraklayarak yüzüme baktı, sonra kahverengi bir bobinden az bir şey kopardı; gişeden dışarı, hiçbir şey söylemeden bana uzattı, yine indirdi kapağı. Cam kapağa doğru: "Teşekkür ederim!" dedim, yine masama geldim, zarfı yapıştırdım, beremi başıma geçirip bankadan ayrıldım.

Sokağa çıktığımda yağmur yağıyor, ağaçlı yolda asfalta tek tük yapraklar uçuşuyordu. Kapı aralığında durup bekledim, on iki numaralı tramvay köşeyi dönünce atlayıp Tuckhoff Alanına gittim. Çok kalabalıktı tramvay; yolcuların üstlerinden başlarından ıslaklığın kokusu yayılıyordu, Tuckhoff Alanında bilet almadan tramvaydan indiğim zaman yağmur daha da hızlanmıştı. Bir koşu, sosis satan bir barakanın çadır damı altına attım kendimi. Tezgâha yanaştım, kızartma sosisle bir fincan et suyu söyledim. On tek sigara aldım, on markı bozdurdum. Sosisi ısıırken, barakanın arka cephesini boydan boya kaplayan aynaya gözüm ilişti: Önce kendimi tanıyamadım; rengi atmış berenin altındaki bu zayıf, kaygılı yüze baktım. Birdenbire bu halimle, kapımızı her çalışlarında, annemin bir şey almadan geri çevirmediği o gezgin satıcılardan birine benzediğimi anladım. Çocukluğumda kapıyı ne zaman onlara ben açacak olsam, yüzlerindeki o derin, kahredici çaresizlik, soframızın loşluğuna vururdu. Sonra, telaşlı, gözlerimle gardırobumuzu kollayarak seslenip çağırdığım annem, ellerini önlüğüne kurularak mutfaktan gelir, o gelince de bu zavallıların yüzüne insanı tedirgin eden, acayip bir parıltı yayılırdı. Toz sabun ya da muşamba cilası, tıraş bıçağı ya da fotin bağı satarlardı onlar. Annemi daha gör-meleriyle duydukları mutluluğa, bu yaşlı yüzler, korkunç birşeyler katardı. İyi bir kadını annem: Kapıdan kimseyi eli boş çevirmezdi; dilencilere ekmeğimiz varsa ekmek, paramız varsa para verirdi; hiç değilse bir fincan kahve içirirdi. Bir şeyimiz yoksa tertemiz bir bardakla soğuk su verirdi: Bir de gözlerindeki teselliyi! Kapı zilimizin çevresi, dilencilerin, yersiz yurtsuzların yaptıkları işaretlerle bir çeteleye dönmüştü. Bir gezgin satıcı bize uğradı mı bir şey satabilme şansına sahipti mutlaka; evde bir fotin bağı olsun almaya yeter biraz para varsa eğer. Firma ajanlarından da kendini kollayamazdı annem; bu halsiz, yorgun çağdaşlarına karşı da yüzü tutmaz; satış senetleri, sigorta poliçeleri, sipariş pusulaları imzalandı. Hatırlarım: Küçükülüğümde

gece yatağında yatarken babamın geldiğini duyardım; babam yemek odasına girer girmez kavga başlardı; müthiş bir kavga; annem ağzını açıp da bir şey demezdi pek. Sessiz sakin bir kadındı o. Bize uğrayan bu satıcılardan biri, rengi atmış bir bere giyerdi, şimdi benim giydiğim gibi. Adı Disch'ti, sonradan öğrenmiştim, eskiden rahipmiş, toz sabun satardı.

Şimdi sıcaklığı yaralı diş etlerimi sızlatan sosisi yerken karşıdaki düz aynada, beremle, kara kuru üzgün yüzüm ve bakışlarımdaki ümitsizlikle o Disch'e benzemeye başladığımı görüyordum. Ama aynada, kendi yüzümün yanında, çevremdeki insanların yüzlerini, sosisleri ısırmak için açılan ağızları da görüyordum, sararmış dişlerin gerisinde kara kara genişleyen gırtlakları görüyordum; sosislerin pembemsi etleri parça parça aşağılara kayıyordu. İyi ve kötü şapkalı; şapkasız çağdaşlarımla ıslak saçlarını görüyordum. Onların arasında sosisçi kadının pembe yüzü gidip geliyordu. Kadın, neşeli, gülümseyerek, elindeki tahta çatalı batırıp yağda yüzen sıcak sosisleri çıkarıyor, bir kartona biraz hardal sürüyor, bu yiyecek çığneyen ağızlar arasında gidip geliyor, yağmur çadır damında tıprıdayadursun hardal bulaşığı, kirli karton tabakları topluyor; sigara, limonata veriyor, pembe, biraz kısa parmaklarıyla paralar alıyordu.

Sosisi her ısırışımında ağızım açılıp da sararmış dişlerimin gerisinde boğazımın karanlık oyuğu belirlikçe, yanındakilerde görürken ürktüğüm o sakin açgözlülüğü kendi yüzümde de görüyordum. Sosis tavasından yükselen sıcak buğulara bürünmüş başlarımız, bir kukla tiyatrosunda gibiydi. Ürkmüş, kendime güçlkle yol açıp dışarı çıktım, yağmurda bir koşu, Mozart Caddesine daldım. Dükkânların gerili tenteleri altında bekleyenler vardı. Wag-ner'in atölyesine vardığım zaman, kapıya erişebilmek için yine onun bunun arkasından kendime bir yol açmam gerekti. Kapıyı güç bela ancak dışarıya doğru açabildim, sonunda basamakları inmeye başlayıp da yüzüme bir deri

kokusu çarpınca rahatladım. İçerisi eski kunduraların yıllanmış terleri, yeni kösele ve katran kokuyordu. Eski model kunduracı makinesinin takırtısını duydum.

Bir sıraya oturmuş, bekleyen iki kadının önünden geçtim, camlı kapıyı açtım, gelişimin Wagner'in yüzünde bir gülümseme yarattığını görüp sevindim. Ben onu otuz beş yıldır tanırım. Biz onun dükkânı üstünde otururduk, ta yukarıda, dükkânının çimento damı üstünde. Beş yaşındaydım, ona annemin terliklerini getirmiştım. İşte şimdi yine taburesinin gerisinde, duvarda haç asılı. Haçın yanında, ellerinde üç ayaklı bir kunduracı demiri, ermişlerden kır sakallı, halim selim bir ihtiyar, Crispinus'un resmi. Wagner'e elimi uzattım, ağzında çiviler olduğu için, başıyla öteki tabureyi gösterdi; oturdum, cebimden zarfı çıkardım. Wagner tütün kesesiyle sigara kâğıtlarını sürdürdü önüme, ama sigaram henüz yanıyordu, "Teşekkür ederim!" dedim, zarfı uzattım, "mümkünse..." dedim.

Ağzındaki çivileri aldı, yapışık kalmış bir çivi olup ol madığını anlamak üzere parmağını pürtüklü dudaklarında gezdirdi. "Yine karınıza verilecek, değil mi? Bu ne iştir!" dedi.

Elimden zarfı aldı, başını salladı: "Merak etmeyin, kiliseye gûnaK, çıkarmaya gitti, döner dönmez torunumla yollarım." Saate baktı. "Yarım saate kalmaz."

"Bugün alması lazım, içinde para var," dedim. "Biliyorum," dedi. Elini sıkıp ayrıldım. Merdivenleri çıkarken hatırladım, bana borç para verebilirdi belki. Bir an durakladım, sonra son basamağı aşıp kalabalığın içinde kendime yol açarak sokağa çıktım.

Beş dakika sonra Benekam Caddesinde otobüsten indiğim zaman yağmur hâlâ yağıyordu. Kentin görülecek yerleri olarak kalsınlar diye, payandalarla desteklenmiş gotik evlerin sivri çatıları arasından hızlı hızlı yürüdüm. Yanmış, yıkılmış pencere oyuklarından doğru, koyu gri gökyüzünü görüyordum. Bu evlerin yalnız bir tanesinde

oturanlar vardı; saçağı altına attım kendimi, kapıyı çaldım, bekledim.

Şimdi açıkça kendilerine benzemeye başladığım tiplere karşı bir zamanlar duyduğum acımanın tıpkısını, hizmetçinin tatlı, ela bakışlarından okuyordum. Hizmetçi paltomu, beremi aldı, kapı önüne silkeledi: "Aa, ne kadar da ıslanmışsınız!" dedi. Başımı salladım, aynaya doğru yürüdüm, ellerimi saçlarımda gezdirdim.

"Bayan Beisem evde mi?" diye sordum.

"Hayır!"

"Yarın ayın biri. Size bir şey söyledi mi acaba?"

"Hayır!" dedi hizmetçi. Beni salona aldı, masayı sobanın yanına çekti, bir sandalye getirdi; ama ben oturmam, sırtım sobaya dönük, ayakta durdum. Beisem ailesine yüz elli yıldır zamanı bildiren saate baktım. Eski mobilyalarla doluydu oda; pencerelerde orijinal, gotik camlar vardı.

Hizmetçi bana bir fincan kahve ile, askısından çekerek Beisem'lerin oğulları Alfons'u getirdi. Kesirler hesaplarındaki kuralları öğretmekle görevliydim çocuğa. Gürbüzdü çocuk, al aldı yanakları; büyük bahçede kestanelerle oynamaktan hoşlanıyordu. Sürekli kestane topluyor, henüz boş duran komşu evlerin bahçelerindeki kestaneleri bile toplayıp getiriyordu. Son haftalarda, pencere açıksa, dışarıda ağaçlar arasında uzun kestane dizilerinin sallandığını görüyordum.

Kahve fincanını iki elimle kavradım, sıcaklığı içime çektim ve yavaş yavaş, kesir sayılarındaki kuralları anlatmaya başladım bu sağlıklı yüze. Oysa boşuna olduğunu biliyordum. Çocuk sevimli, ama aptaldı. Annesi, babası ve kardeşleri gibi aptaldı. Zeki ve uyanık bir kişi vardı evde: Hizmetçi kız.

Bay Beisem, deri ve hurda demir ticareti yapar, hoş adamdır. Bazen karşılaşırız da birkaç dakika benimle konuşursa içimde hemen saçma bir his uyanır: Mesleğimi kıskanıyor gibime gelir. Hayatı boyunca sanki kendisinden bir şey beklemişlerdir de o bunu yapamamış olmanın

üzüntüsünü çekmektedir, mesela büyük bir ticarethanenin idaresi; buysa zekâ kadar azim de ister, ama onda ikisi de yoktur; ne zekâ ne azim. Karşılaştığımız zamanlar işimin ayrıntılarını öylesine gönülden sorar ki, ufak bir telefon santralında ömrü boyunca benim yerime kapanıp kalmaya can attığımı sezinlemeye başlarım. Santrali nasıl kullandığımı, numaraları nasıl bağladığımı bilmek ister; telefoncuların dilini, deyimlerini sorar, bütün konuşmaların santral-dakiler tarafından da dinlenebileceğini düşünmek ona çocukça bir sevinç verir. "Enteresan!" der boyuna "Çok enteresan!"

Saat yavaştan ilerliyordu. Kuralları tekrarlattım, ödevleri yazdırdım, sigara içerek yapılmalarını bekledim. Sessizdi dışarı. Burada kentin göbeğinde ufacık bir bozkır köyünün ıssızlığı hüküm sürüyordu; sürülerin götürüldüğü, geride yalnız birkaç hasta, yaşlı kadının kaldığı zamanlardaki ıssızlığı.

"Bir bayağı kesri bir bayağı kesre bölmek için birinciyi ikincinin tersiyle çarparız." Çocuğun gözleri, birdenbire yüzüme takıldı, kaldı. "Clemens Latince'den sekiz almış," dedi çocuk.

Bilmem farkına vardı mı, irkildim. Verdiği haber, gözümün önüne ansızın oğlumun yüzünü getirip bıraktı. Onun, Alfons'un yanında oturduğunu hatırladım. "Güzel!" dedim güçlkle. "Sen kaç aldın?" "Beş!" dedi çocuk, bakışlarını kuşkuyla yüzümde gezdirdi, birşeyler arar gibiydi. Kızardığımı hissettim, ama bir yandan da bir kayıtsızlık sardı beni. Çünkü şimdi, karımla çocuklarımın yüzleri, sanki bir projeksiyonla, gözlerimin önüne devcileyin yansıtılmıştı. Çaresiz, gözlerimi yumarken mırıldandım: "Ee, sonra? Kesirler nasıl çarpılır?" Hafif bir sesle kuralı söyledi, söylerken de bana bakıyor, ama ben ne dediğini duymuyordum: Bir okul çantasının sırtlanmasıyla başlayıp, herhangi bir yerde, bir büro iskemlesinde sona eren o kahredici çarka koşulmuş çocuklarımı görüyordum yalnızca. Annem, sabahları, sırtımda okul

çantası, evden çıkışlarımı görmüştü. Karım Kaete de, sabahları, sırtlarında okul çantaları, çocuklarımızın evden çıktıklarını görüyor.

Kesir kurallarını bu çocuğun yüzünden içerilere sokmaya çalışıyordum, ama söylediklerimin bir kısmı çocuğun yüzünden yine bana dönüyordu. Yavaş da olsa geçti saat; iki buçuk mark kazanmışım. Çocuğa gelecek derse yapacağı ödevleri yazdırdım, fincandaki kahvenin son yudumunu içtim, sofaya çıktım. Hizmetçi kız, paltomla beremi mutfakta kurutmuştu; paltomu giymeme yardım ederken gülümsedi bana. Sokağa çıkınca kızın kaba çizgili dost yüzü geldi gözümün önüne. Kıza parayı sorabilirdim, diye düşündüm, bir an durakladım, sonra paltomun yakasını kaldırdım, çünkü hâlâ yağmur yağıyordu, Sieben Sch-merzen Maria Kilisesi yanındaki otobüs durağına koştum.

On dakika sonra kentin güney semtlerinden birinde sirke koku bir mutfaktaydım. Gözleri sarıya çalan ve büyük büyük, solgun yüzlü bir kız çocuğu, ezberlediği Latince kelimeleri söylüyordu. Bir ara bitişik odanın kapısı açıldı, kapı aralığında sıkıca bir kadın yüzü belirdi; gözleri sarıya çalan ve büyük büyük, bir kadın yüzü. "Gayret et, yavrum," dedi kadın. "Seni okula göndermek için nelere katlanıyorum, biliyorsun. Bu derslere de para veriyoruz."

Çocuk gayret ediyordu, ben gayret ediyordum. Ders boyunca Latince kelimeleri, cümleleri, cümle kurallarını karşılıklı mırıldandık; ama ben boşuna olduğunu biliyordum. Tam üçü on geçe sıkıca kadın, bitişik odadan göründü, keskin sirke kokusunu da birlikte getirdi, çocuğun saçlarını okşadı, yüzüme baktı, sordu:

"Başarır mı dersiniz? Son kez altı aldı. Yarın yine imtihan olacaklar."

Paltomu ilikledim, cebimden ıslak beremi çıkardım. "Başarır herhalde!" diye mırıldandım ve elimi çocuğun açık kumral, güdük saçlarına koydum. Kadın: "Başarması lazım!" dedi. "Tek evladım. Kocam Winiza'da savaşta öldü." Bir an gözlerimin önüne o pis Winiza istasyonu geldi;

paslı traktörlerle doluydu istasyon. Kadına baktım, birden cesaretlendi, çoktandır söylemek istediği şeyi söyleyiverdi: "Para için beklemenizi rica etsem, birkaç..." O daha cümlesini bitirmeden: "Hay hay!" dedim.

Küçük kız, gülümsedi bana.

Sokağa çıktığımda yağmur dinmiş, güneş açmıştı. Ağaçlardan ıslak asfalta, tek tük iri, sarı yapraklar yavaşça uçuşuyordu. Bir aydır yanlarında kaldığım Block'lara gitmekti en iyisi! Ama içimde bir his, beni birşeyler yapmaya, bir sonuç alamayacağımı bildiğim halde, birtakım çabalara zorluyordu. Wagner'den, Beise'm'lerin hizmetçisinden, sirke kokan kadından para isteseydim biraz bir şey verirdi herhalde. Ama tramvay durağına gittim, on bir numaraya bindim, ıslak insanların arasında sallana sarsıla Nackenheim'e geldim; öğlen çiğnemenen yuttuğum sıcak sosisin midemi bulandırdığım hissediyordum. Nackenhe-im'de bir parkın bakımsız fidanları arasından geçerek Bückler'in villasına vardım, zili çaldım, sevgilisi beni içeri salona aldı. Ben salona girince Bückler, bir gazetenin kenarından bir parça kopardı, okumakta olduğu sayfaya işaret diye koydu, kitabını kapadı, donuk bir gülümseyişle benden yana döndü. Bückler de yaşlanmıştı, yıllardır bu Dora ile yaşıyordu. Dora'nın arkadaşlığı bir evlilikten daha sıkıcı olmuştu. Birbirlerine göz açtırmıyorlar, bu yüzden yüz çizgileri sertleşip katlaşıyordu. Birbirlerine canım, ciğerim diyor, para için çekişiyor, kenetlenmiş yaşayıp gidiyorlardı.

Tekrar salona dönen Dora da bir gazetenin kenarından bir parça kâğıt kopardı, işaret diye kitabına yerleştirdi, bana çay ikram etti. Fondanları, bir kutu sigaraları vardı, ortalarında da bir demlik çay.

"Ne güzel, yine görebildik seni!" dedi Bückler. "Sigara?"

"Alayım, teşekkür ederim," dedim.

Sigaralarımızı içiyor, susuyorduk. Dora arkası bana dönük oturuyordu. Görmek için başımı her çevirişimde,

göz göze geldikçe yüzünde, yerini hemen gülümseyişe bırakan, taş gibi katı bir ifade buluyordum. İkisi de konuşmuyor, ben de hiçbir şey demiyordum. Sigarayı ezip söndürdüm, sessizliği ansızın bozarak: "Paraya ihtiyacım var," dedim. "Acaba siz..."

Bückler gülerek sözümü kesti: "Bizim çoktandır ihtiyacımız olan şeye demek sen de muhtaçsın! Bilirsin ki, sana yardım etmek isterim, ama para..."

Dora'ya baktım. Taştan yüzü hemen bir gülümseyişle yumuşayıverdi. Ağzının kenarında sert bir kırışık vardı; sigarasının dumanını şimdi, içine daha çok çekiyordu sanki.

"Kusura bakmayın!" dedim. "Ama biliyorsun işte..."

"Biliyorum," dedi Bückler. "Ne varmış kusura bakacak? Herkes darda kalabilir."

"O halde sizi rahatsız etmeyeyim!" deyip ayağa kalktım.

"Ne münasebet!" dedi Bückler. Birden canlanıveren sesinden, samimi olduğunu fark ettim. Dora da ayağa kalkmıştı; omuzlarımdan tutmuş oturmamı istiyordu. Gözlerinde gidiyorum diye beliren korkuyu okudum. Ansızın, beni gördüklerine gerçekten sevinmiş olduklarını anladım. Dora sigara kutusunu uzattı; fincanıma tekrar çay koydu: Oturdum, beremi iskemlenin üzerine bıraktım. Ama yine konuşmuyor, arada bir şey söylüyorduk. Do-ra'ya her bakışımda yüzünün taş katılığı yumuşayıp bir gülümsemeye dönüşüyor, bu da bana onun açık kalpli olduğunu gösteriyordu. Çünkü sonunda kesin olarak ayağa kalkıp iskemleden beremi aldığım zaman, onların yalnız kalmaktan korktuklarını sezdim. -Kitaplardan, sigaralardan, çaydan korkuyorlardı; akşamdan korkuyorlardı; evliliğin bezginliğinden ürktükleri için, yüklendikleri sonsuz iç sıkıntısından korkuyorlardı.

Yarım saat sonra bir başka semtte, eski bir okul arkadaşımın kapısı önündeydim; zile bastım. Bir yıldan fazla var ki ona uğramamıştım. Kapısındaki küçücük penceresi-

nin perdesi aralanınca beyazımsı, tombul yüzünde bir şaşkınlık ifadesi gördüm. Kapıyı açtı; yüzüne bir başka yüz takınmaya zaman da bulmuştu. Bir sofada ilerlerken bir kapıdan banyo buğuları taşıyordu. Çocuk çığırları duydum. Banyo odasından karısının cırtlak sesi yükseldi: "Kim geldi?"

Kâfur kokan, mobilyaları yeşilimsi odada yarım saat oturdum onunla. Oradan buradan konuştuk, sigara içtik, okul anılarını anlatmaya başladığı zaman yüzü bir gömlek daha aydınlandı; ama benim içim kararıyordu. Sigaramın dumanını yüzüne doğru üfleyerek uluorta sordum:

"Bana borç para verebilir misin?"

Hiç şaşmadı; ama bana radyo, büfe, şezlong taksitlerinden söz açtı; karısına kışlık bir manto yaptıracağını söyledi; sonra konuyu değiştirip yine okuldan anlatmaya başladı. Dinledim; bir tuhaf duygu sarmıştı beni: İki bin yıl gerilerde kalmış bir şeyi anlatıyordu sanki. Kendimizi çok öncelerin alacakaranlığında okul kapıcısıyla çekişir görüyordum. Sınıf tahtalarına süngerleri fırlatır, sanki tarihin ilk çağlarındaki oyukları andıran helalarda sigara içer görüyordum. Bütün bunlar bana öyle yabancı ve uzaktılar ki, korktum, ayağa kalktım: "O halde kusura bakma!" dedim, izin istedim.

Sofadan geçerken yine suratını astı. Karısı, cırlak sesiyle banyo odasından yine birşeyler seslendi; ne de dediğini anlamadım. Arkadaşım birşeyler homurdandı, "Bırak şimdi!" dedi galiba. Ve kapı, ardımdan kapandı. Pis merdivenlerde başımı geri çevirdiğim zaman onun, küçücük pencere perdesini aralayıp arkamdan baktığını gördüm.

Yayan, yavaş kente döndüm. Hafiften, yine yağmur başlamıştı. Çünkü, nemli bir koku vardı havada; havagazi fenerleri yanmıştı. Yol üstü bir meyhanede bir tek attım, bir adamı seyrettim. Bir plak makinesi önünde boyuna paralar atıp şarkılar dinliyordu. Sigaramın dumanını tezgâha doğru üfledim, bana bir lanetli gibi görünen meyhaneci kadının gülmeyen yüzüne baktım, parayı verip çıktım.

Harap olmuş evlerin yıkıntularından sızan yağmur, bulanık derecikler halinde sarımsı ya da boz bulanık, kaldırırma akıyor, altlarından yürüdüğüm yapı iskelelerinden, kireç bulaşığı, paltoma damlıyordu. Dominiken Kilisesine girip oturdum, dua etmeyi denedim. Karanlık içerisi. Günah çıkarma hücreleri önünde kadın, erkek, çocuk, küçük bir kalabalık vardı. İleride mihrapta iki mum yanıyordu; günah çıkarma hücrelerinde minik lambalar yanıyordu. Üşüdüğüm halde, şöyle böyle bir saat, kilisede kaldım. Günah çıkarma hücrelerindeki yumuşak mırıltılara kulak verdim. Birisi dışarı çıktıkça beklemekte olanların kilisenin ortasına doğru ilerleyişlerine, ellerini yüzlerine götürüşlerine baktım. Bir rahip, hücresinin kapısını açıp da daha kaç kişi bekliyor diye bakırken, yuvarlak bir elektrik sobasının kızmış tellerini gördüm. Rahibin yüzünde bir ümitsizlik ifadesi belirmişti, çünkü daha çok bekleyen vardı, on, on iki kişi vardı. Rahip tekrar hücre sine girdi; sobanın düğmesini çit diye kapadığını duydum ve hafif, yumuşak mırıltı yeniden başladı.

Öğleden sonra bankada bana bir parça zamklı bant veren kızdan başlayarak, sosis barakasındaki pembe yüzlü kadını; sosis lokmalarını yutan, açılmış ağızla kendi yüzümü; yüzümün yukarısında rengi atmış bereyi gördüm, Wagner'in yüzünü gördüm; Beisem'lerdeki hizmetçinin kaba çizgili, uysal yüzünü; yüzüne kesir kurallarını fısıldadığım Alfons Beisem'i; sirke kokulu mutfaktaki kızı gördüm; paslı traktörlerle dolu, pis Winiza istasyonunu, kızın babasının savaşıırken öldüğü o istasyonu gördüm; kızın sıska yüzlü, gözleri sarıya çalan ve büyük büyük, annesini gördüm; Bückler'i, öbür okul arkadaşımı, meyhanede otomatik pikabın önündeki adamın kırmızı suratını gördüm. Üşüdüğüm için yerimden kalktım, girişteki kutsal suya parmaklarımı batırıp istavroz çıkardım; Böhnen Caddesine çıktım. Betzner'in meyhanesine girip de otomata yakın ufak bir masaya oturunca, zarftan on mark aldığımdan bu yana, bütün bir ikinci vakti, bu küçük meyhaneden başka

bir şey düşünmemiş olduğumu anladım. Beremi elbise askısına atıp tezgâha seslendim: "Lütfen bir double korn!" Paltomun düğmelerini çözdüm, ceket cebimden birkaç on kuruşluk çıkardım, bir tanesini otomatın deliğinden attım, düğmelere bastım, gümüş bilyelerin oyuğa koşuşmalarına baktım, sağ elimle Betzner'in getirdiği içkiyi aldım, bilyelerden birini oyun sahasına kaydırdım, kontak olur olmaz başlayan melodiyi dinledim. Cebimi biraz daha derin yok-layınca, nöbeti devrettiğim arkadaşın ödünç verdiği, neredeyse aklımdan çıkmış beş markı buldum.

Otomata iyice eğildim, gümüş bilyelerin oyununa baktım, melodilerini dinledim, Betzner'in tezgâh başındaki bir adama yavaşça şöyle dediğini duydum: "Meteliksiz kalıncaya kadar oradan ayrılmaz artık."

2

Fred'in gönderdiği paraları sayıyorum boyuna: Koyu yeşil, açık yeşil ve mavi banknotlar. Başak taşıyan köylü kadın başları var üzerlerinde; dolgun göğüslü, ticareti ya da bağcılığı sembolize eden kadınlar. Bir tarih kahramanının pelerini altında bir adam, bir elinde bir çark, ötekinde çekiç, zanaati ifade ediyor anlaşılır. Onun yanında bir banka modelini bağrına basmış, can sıkıcı bir genç kadın. Kadının ayakları dibinde bir yazı tomarı ve mimar avadanlıkları. Yeşil banknotların ortasında silik sönük, çaresiz kadın, sağ elinde bir terazi tutuyor, ölü gözleriyle beni süzüp geçiyor. Bu değerli banknotların kenarlarında süsler, köşelerinde değerlerini gösteren rakamlar var. Maden paraların üzerine meşe, asma yaprakları, buğday başakları ve çapraz çekiçler basmışlar; arkalarında korkunç bir kartal sembolü; kanatlarını açmış, birisini kapmak için uçmaya hazır bir kartal.

Banknotları teker teker elimden geçirirken, çocuklar beni seyrediyorlar. Kâğıt paraları çeşitlerine göre ayırıyor, madeni paraları istif ediyorum: İşte Kiliseler İdaresinde telefon memurluğu yapan kocamın aylık kazancı: Uç yüz yirmi mark, seksen üç fenik. Banknotlardan birini kiraya ayırıyorum, birini elektrikle havagazına, birini hastalık sigortasına. Ekmekçinin parasını çıkarıyor, kalan paraya bir daha bakıyorum: İki yüz kırk mark, Fred zarfa bir de pusula koymuş, on mark aldığını yazıyor, yarın yollayacak-mış, gidip içer bu parayla.

Çocuklar bana bakıyorlar; yüzleri durgun, sessiz; ama onlar için bir sürpriz hazırladım. Bugün koridorda oynayabilirler. Franke'ler Katolik Kadınlar Derneği toplantısına gittiler, pazarı orada geçirecekler. Altımızda oturan Selbstein'ler daha iki hafta tatildeler. Hopf lara, yani odaları bizimkinden yalnızca kerpiç bir duvarla ayrılan bitişik kiracılara sormaya hacet yok. Yani çocuklar koridorda oynayabilirler ve bu, değeri hiç de azımsanmayacak bir şans, bir ayrıcalık onlar için.

"Paraları babam mı yollamış?"

"Evet," diyorum.

"Babam hâlâ hasta mı?"

"Evet... Siz bugün koridorda oynayabilirsiniz, ama sakın bir şey kırmayın, duvar kâğıtlarına dikkat edin."

Onları hem sevinmiş görmenin, hem de cumartesi işlerine başlamadan başımdan savmış olmanın mutluluğunu duyuyorum.

Bayan Franke üç yüz kavanozunu doldurdu doldurmasına, ama koridorda hâlâ turşu, reçel kokuları, Fred'in safrasını kabartmaya tek başına birebir, kızdırılmış sirke kokusu; kaynatılmış meyvelerin, sebzelerin kokusu. Kapılar kilitli; gardıropta Bay Franke'nin bodruma inerken başına geçirdiği eski şapkası var yalnız. Yeni kapladıkları duvar kâğıtları bizim kapıya kadar geliyor. Yeni badana, bizim bölüğün başlangıcı olan oda kapımızın pervazlarını aşıyor, ortasına kadar geliyor. Bizim bölük, tek oda; içinde kontrplakla kamara gibi bir yer ayırdığımız tek odadan ibaret. Bu kamarada en küçük yavrumuz yatar, döküntülerimizi oraya koyarız. Franke'lerinse dört odaları var: Yemek, oturma, yatak ve toplantı odaları. Bayan Franke, kadın erkek bir sürü ziyaretçiyi bu sonuncu odada kabul eder. Komitelerin sayısını bilmem, kolların sayısını bilmem; onun üye olduğu derneklerden bana ne! Benim bildiğim, kilise makamlarının, bu odanın Bayan Franke'ye kesinlikle gerekli olduğunu onaylamış olmasıdır. Bu oda,

bizi mutlu etmezdi; ama bize bir imkân sağlardı, Fred'le bir arada yaşadık.

Bayan Franke altmışındadır, ama hâlâ güzel bir kadındır. Yalnız, gözlerindeki, o herkesi büyüleyen acayip parıltı, ürkütür beni. O siyah, katı gözleri, ustalıklı boyanmış o bakımlı saçları, yalnız benimle konuşurken birdenbire cırlaklaşan o basık ve hafif titrek sesi, elbiselerinin vücuduna tıpatıp oturuşu; her sabah kiliseye, ayine gidişi; her ay cemaatin rehber hanımlarını kabul ettikçe piskoposun yüzünü öpüşü. Bütün bunlar, onu o hale getirmiştir ki, onunla savaşmak boşunadır artık. Biz bunu anlamış bulunuyoruz, çünkü altı yıl ona karşı savaştık, ama vazgeçtik şimdi.

Çocuklar koridorda oynuyorlar. Uslu durmaya öyle alışmışlar ki, izin bile verilmiş olsa gürültü etmezler artık. Ancak duyabiliyorum: Karton parçalarını birbirine eklemişler, koridoru boydan boya kaplayan bir tren yapmışlar, sağı solu kollayarak onu çekip durmaktalar şimdi. İstasyonlar kuruyor, teneke kutular, tahta çubuklar yüklü-yorlar trene. Bununla akşama kadar oyalanacaklarından emin olabilirim. Küçük, uyuyor henüz.

Banknotları bir daha sayıyorum; bu değerli, kirli banknotları. Baygın kokularındaki yumuşaklık, korkutuyor beni. Fred'in bana borcu on markı da bunlara ekliyorum. Fred gidip içer o parayla. Fred iki ay önce bizi terk etti, tanıdıklarının evlerinde geceliyor ya da rasgele bir yerde. Odamızın darlığına, Bayan Franke'nin yüzünü görmeye, Hopf ailesinin korkunç komşuluğuna artık dayanamaz oldu çünkü. İki ay önce kentin bir ucunda yeni bir site kuran konut komisyonu aleyhimize karar verdi, çünkü çok içiyordu Fred. Rahibin benim hakkımdaki düşüncesi de olumsuz oldu. Kilise derneklerinin toplantılarına katılmıyorum diye, kızar bana rahip. Bu kolun başkanı, Bayan Franke'dir; mükemmel, fedakâr bir kadın diye bilinir hep; böyle yapmakla ününü daha da arttırdı, çünkü Bayan Franke bize o evlerden birini verseydi biz bu odadan çı-

kardık, o da burasını yemek odası yapardı, böyle bir odaya ihtiyacı da vardı. Bayan Franke, kaybını göze alarak kararını aleyhimize verdi.

Bense o gün bugün anlatmaya cesaret edemediğim bir korkuya kapıldım. Böyle bir nefrete hedef oluşum ürkütüyor beni. Kilise ayinlerinde rahibin dağıttığı mayasız ekmeği yemekten korkuyorum; çünkü Bayan Franke bu ekmeği yedikçe her gün biraz daha korkunçlaşıyor sanki; çünkü gözlerindeki parıltı gittikçe daha katılaşıyor. Sonra ben, ayin dinlemekten de korkuyorum; oysa elimde kalan son birkaç sevinçten beri de ayinin verdiği huzurdur. Rahibi, bitişliğimizdeki toplantı odasından sık sık sesini duyduğum o adamı, mihrapta görmekten korkuyorum. İyi sigaralar içen; derneklerdeki, komisyonlardaki kadınlara olmayacak fıkralar anlatan, yiyip içmeyi, eğlenmeyi seven, ama eli kolu bağlı bir adamın sesi bu. Onlar bitişliğimizdeki odada sık sık kahkahalar atarken, toplantının tedirgin edilmemesi için ben boyuna, çocukların hiç gürültü etmemelerine göz kulak olurum. Ama epeydir aldırıldığım yok buna. Bırakıyorum çocukları, oynasınlar! Bırakıyor ve dehşetle görüyorum ki çocuklar artık hiç gürültü edemez olmuşlar. Ve bazı sabahlan en küçük uykuda, büyükler de okuldayken alışverişe çıktığım zamanlar, bir-iki dakikalığına bir kiliseye giriveriyor; ibadetin çoktan yapılp bittiği, kilisenin o tenha saatlerinde Tanrıyla karşı karşıya olmaktan taşan sonsuz huzuru tadıyorum.

Arada bir, duygu kıpırdanışları da olur Bayan Franke'de. Nefretinden çok, onun bu yakınlıkları korkutur beni. Noel'de bize uğramış, oturma odasında yapacakları küçük bir kutlamaya bizim de katılmamızı istemişti. Koridorda, bir aynanın derinliklerine yol alır gibi yürüdüğümüzü görmüştüm: Clemens'le Carla öndeydiler, Fred onların arkasında. Kucağımda en küçüğümüz, ben gerilerin-deyim. Bir aynanın derinliklerine dalar gibiydik: Gördüm kendimizi: Yoksul, zavallı.

Otuz yıldır hiç değişmemiş oturma odasında yadırgadım kendimi; bir başka alemde hissettim; benim yerim değildi burası. Biz bu mobilyaların, bu tabloların insanları değildik. Biz damasko serili bu masaya oturmamalıydık. Noel ağacındaki süsler, Bayan Franke'nin savaştan kurtardığı o süsler karşısında korkudan kalbim duruyordu: Mavi, sarı bu yanar-döner küreler, camdan meleklerin saçları, bebek yüzleri; gül ağacından bir yemliğin içinde sabundan yapılmış yavru İsa; göz alıcı renklere boyanmış, kilden yapıma Meryem ve Meryem'in kocası Yusuf; 'insanlara huzur, sükûn' dileyen alçıdan bir bandın altında, aygın baygın sırtıtan-Meryem ile Yusuf... Sonra o mobilyalar: Anneler Derneğinde üye bir temizlikçi kadına, saati elli fenikten her hafta sekiz saat ter döktüren o mobilyalar... Bütün bu kahredici temizlik, beni ürkütüyordu. Bay Franke köşede oturuyor, piposunu içiyordu. Bay Franke'nin kemikli vücudu yavaş yavaş et bağlıyor, güçlü adımlarının sesini çok zaman duyarım. Merdivenleri çıkarken patırtılı yürüyüşünü duyarım. Kesik kesik soluyuşları, odanın önünden geçerek koridorun derinlerinde kaybolur.

Çocuklar binde bir gördükleri o mobilyalardan korkuyorlar. Deri kaplı koltuklara çekinerek oturmuşlardı; öyle ürkek, öyle usluydular ki, ağlayasım geldi içimden.

Onlar için de tabaklar hazırlanmıştı, hediyeler vardı masada: Çoraplar, kilden yapılmış, domuz biçiminde, insanın almadan edemeyeceği kumbara; Franke'lerde otuz beş yıldır bir Noel âdeti olmuştu bu kumbara!

Fred, suratını asmıştı; daveti kabul ettiğine pişman olduğunu görüyordum. Pencere pervazına yaslanmıştı. Cebinden ezilmiş bir sigara çıkardı, yavaşça düzeltti, yaktı.

Bayan Franke kadehlere şarap koymuştu; çocuklara renkli porselen bardaklarla limonata uzattı. 'Kurtla yedi oğlak' masalından motifler vardı bardakların üzerinde.

içiyorduk. Fred bir yudumda bitirmişti kadehini. Şimdi kadehi elinde tutuyor, düşünceli hali şarabın cinsini tayine çalıştığını gösteriyordu. Böyle dakikalarda ona hay-

ranlık duyarım; çünkü söylenmesi gereksiz olanı, yüzünden açıkça okuyabilirdi herkes. İki kumbara ile bir kadeh şarap, beş dakika süren bir duyarlık, oturduğumuz yerin darlığını unutturamaz bana.

Bu korkunç davet, soğuk bir vedalaşma ile sona ermişti ve ben Bayan Franke'nin gözlerinde her şeyi okuyuvermiştim: Bu gece için neler anlatmayacaktı neler! Katlandığımız sayısız hakaretlere şimdi de işte ortada, nankörlüğümüz, kabalığımız katılıyor, Bayan Franke ise kat kat fedakârlık tacına iki sıra daha çıkmış oluyordu.

Bay Franke çok seyrek konuşur. Ama karısının evde olmadığını biliyorsa, bazen başını odamızdan içeriye uzatır, kapı yanındaki masaya tek söz söylemeden bir çikolata bırakır. Kimi zaman çikolatanın ambalaj kâğıdı arasında, oracığa sokulmuş bir kâğıt para bulduğum olur; kimi zaman da Bay Franke'nin, koridorda çocuklarla konuştuğunu duyarım. Çocukları durdurur, onlara birkaç kelime fıslıdır. Çocukların anlattığına göre başlarını okşar, 'güzel şeyler' söylemiş onlara.

Ama Bayan Franke başka türüdür; konuşkandır, canlıdır, ama şefkatten yoksundur. Ataları tüccarmış Bayan Franke'nin. Ticaretini yaptıkları maddeleri babadan oğula değiştirmişler, her kuşakta daha da değerlendirmişler. Zey-tinyağıydı, tuzdu, undu, balıktı, bezdi derken şaraba geçmişler, sonra siyaset hayatına atılmışlar, bir ara emlak komisyonculuğuna düşmüşler. Bazen bu aile bugün en değerli şeyin ticaretini yapıyor gibime gelir: Din ticareti.

Bayan Franke binde bir yumuşar: En başta, paradan bahsediyorsa. Para lafı ederken sesi öylesine tatlılaşır ki, bu korkutur beni: Bazı kimselerin hayat derken, aşk derken, ölüm ya da Tanrı derken seslerine kattıkları o hafif ürküntü, o büyük muhabbetle ne de yumuşak söyler bunu! Gözlerindeki parıltı donuklaşır, yüz hatlarında bir gençleşme olur paradan, reçellerinden, turşularından konuştuğu zamanlar. Bunlar onun, el sürülmesine asla razı olmadığı hazinelerdir. Kömür ya da patates almaya arada

aşağıya bodruma indiğim zamanlar, bir korku kaplar beni: Onun bitişikte kavanozları saydığını duyarım. Yumuşacık bir sesle mırıldanarak, gizli bir ayin havasına uymuş gibi ahenkli, sayar da sayar ve sesi, dua eden bir rahibenin sesini hatırlatır bana. Çok zaman elimdeki kovayı oracığa bırakır, yukarı kaçar, çocuklarımı bağrıma basarım; çünkü onları birşeylerden korumam gerekiyormuş gibi bir duyguya kapılırım. Ve çocuklar bakarlar yüzüme. Büyümeye başlamış oğlumun gözleri, kızımın o tatlı bakışlı siyah gözleri bakarlar yüzüme; anlayarak ya da anlamadan bakarlar... ve okumaya başladığım duaya çekingen, ürkek onlar da katılırlar; uzun ilahilerin sürüp giden, insanı kendinden geçiren parçaları ya da 'Ey Rabbimiz' duasının cümleleri nazlı sırça dökülür ağızlarımızdan.

Ama saat üç oldu, dışarıda birdenbire pazar gününün telaşı başladı. Avluya güürtüler doluyor şimdi ve cumarte-sindeki neşeli ikinci saatlerinin başladığını bildiren sesleri işitiyorum; kalbim bağrımda donmaya başlıyor. Paraları bir daha sayıyor, insanın içini karartan resimlerine bakıyor ve karar veriyorum; harcamaya başlayacağım bunları. Koridorda çocuklar gültüyorlar, küçük uyandı, davranıp çalışmaya koyulmalıyım. Dayanmış, düşüncelere daldığım masadan gözlerimi kaldırıncı bakışlarım odamızın duvarlarına çarpıyor: Duvar çivilerinde ucuz baskılar. Renoir'ın tatlı kadın portreleri. Onları yadırgıyorum; bana öyle yabancı geliyorlar ki daha yarım saat önce nasıl tahammül etmiş olduğumu aklım almıyor. Resimleri çivilerden indiriyor, telaşsız sakin yırtıyor, parçalan alıp aşağıya götüreceğim çöp kovasına atıyorum. Duvarlarda geziniyor bakışlarım. Gözlerim ancak iki şeye kıyamıyor: Kapının üzerindeki haç ve kimin olduğunu bilmediğim bir desen. Bu resmin karışık çizgileri, kıt renkleri şimdiye kadar yadır-gatmıştı beni. Birdenbire anlamadan kavrar gibi oluyorum bu resmi.

3

Ben istasyondan ayrılırken şafak söküyordu; sokaklar boştu henüz. Sokaklar bir ev bloğunun önünden verevle-mesine uzayıp gidiyordu; evin cephesinin sıvaları yer yer dökülmüş, sonradan çirkince onarılmıştı. Hava soğuktu; istasyonun önündeki meydanda birkaç taksi şoförü titreşiyordu; ellerini paltolarının ceplerine, ta derine sokmuşlardı. Mavi, siperli kasketler altındaki bu dört-beş soluk yüz, bir an benden yana çevrildi; iplerinden çekilen kuklalar gibi düzenli kıvıldılar. Yalnız bir an için; sonra yüzler bir çırpıda eski durumlarına döndüler, gar kapısına çevrildiler.

Bu saatlerde sokaklarda orospular bile yoktu. Başımı yavaşça çevirdiğim zaman gar saatindeki yelkovanın usulca dokuzun üzerine sıçradığını gördüm: Altıya çeyrek vardı. Sağdaki büyük binanın önünden geçen sokağa saptım, vitrinlere dikkatle bakmaya başladım: Bir yerde açık bir kahve ya da meyhane olmalıydı; ya da hiç hoşlanmadığım halde, bu saatlerde kahvesi soğumaya yüz tutmuş, ısıtmaktan yavanlaşmış et suyu kışla kokan, ama bekleme salonlarına yine de tercih ettiğim, o barakalardan biri olmalıydı. Paltomun yakasını kaldırdım, uçlarını içeri kıvırdım; pantolonuma, paltoma gevşekçe yapışmış siyahımsı çamurları silkeledim.

Dün akşam her zamankinden fazla kaçırmış, geceleyin bire doğru gara, bana bazen yatacak yer gösteren Max'a gelmişim. Max bagaj dairesinde çalışır, -savaşta tanışmışım onu- bagaj dairesinde, salonun ortasında büyük bir radyatör vardır, kanepeli tahta bir sandık içindedir.

Garın en alt katında çalışanlar bu kanepede dinlenirler: Bagaj taşıyıcılar, memurlar, asansörcüler. Sandığın kenarları radyatörden bir hayli uzakta kalıyor; sürünerek içine girebiliyorum. Sandığın içi geniştir; karanlıktır, sıcaktır. Sandığın içine uzanınca bir huzur duyarım, kalbim rahatlar, içki damarlarımda dolaşır, gelip giden trenlerin boğuk tekerlek sesleri, yukarıda bagaj taşıyan el arabalarının takırtıları, asansörleri uğultuları; karanlıkta bana daha da karanlık gelen gürültüler, çabucak uyutur beni. Bazen orada Kaete'yi, çocuklarımı hatırladıkça ağladığım da olur. Bir sarhoşun gözyaşlarının değersiz, saçma olduğunu bile bile ağlar, içimde vicdan azabı değil de, yalnızca acı diye adlandırmak istediğim birşeyler duyarım. Ben savaştan önce de içerdim, ama bu unutuldu sanki. Benim bu ahlak çöküntüm şimdi biraz hoşgörülle karşılanıyor; çünkü 'cepheye gitmişti' diyebiliyorlar benim için.

Bir kahve vitrinindeki aynanın önünde üstümü başımı elimden geldiği kadar temizledim. Ayna, ufak tefek, çelimsiz görüntümü, yuvarlanan bir hayal top gibi, birçok kez arkalara attı. Yuvarlanan top, yolu üstündeki kremalı, çikolatalı pastaları, turtaları devirmişti. Kendimi ta ileride gördüm: Şaşkın hareketlerle saçlarını düzelter, pantolonunu çekiştiren minicik bir adam halinde, keklerin, kurabiyelerin arasına yuvarlanmış, yitip gitmişim.

Tütüncü, çiçekçi dükkânları önünde ağır ağır yoluma devam ettim. Vitrinlerinde mankenlerin sahte bir iyimserlikle gözlerini üzerime diktikleri, kumaş mağazaları önünden geçtim. Sonra sağa bir yol ayrıldı; hemen yalnızca tahta barakalar vardı bu sokakta. Sokağın köşesinde, büyük beyaz filigranlı bir afiş, üzerinde şu yazı: Eczacılar, hoş geldiniz!

Bu barakalar, yıkıntıların arasına yapılmıştı; yanmış çökmüş bina cepheleri arasına sıkışmışlardı; ama tütüncü, tuhafiyeci, gazeteci barakalarıydı bunlar da. Derken bir

sandviçi çıktı karşıma, ama kapalıydı dükkân. Kapının tokmağını kurcaladım, geri döndüm, derken bir ışık gördüm. Sokağı geçip ışığa doğru yürüdüm: Bir kilisedeydi ışık. Yüksek, gotik pencere, kaba taşlarla şöyle böyle örülmüştü. Çirkin duvarın ortasına, herhalde bir banyo odasından gelme, ufak, hafif sarı boyalı bir pencere çerçevesi yerleştirilmişti. Dört küçük camda zayıf, sarımtırak bir ışık görülüyordu. Durdum, bir an düşündüm: Pek olacak şey değildi ya ama belki de sıcaktı içerisi. Bozuk, kırık basamakları çıktım. Kapı sağlam kalmışa benziyordu; üzerine deri kaplamışlardı. Kilise sıcak değildi. Beremi çıkardım, sıraların arasından geçerek usulca öne doğru ilerledim, bir onarımdan geçmiş yan cemaat yerinde yanan mumları gördüm nihayet. Yürümeye devam ettim; içerisinin dışarıdan daha soğuk olduğunu anlamıştım oysa: Cereyan vardı, köşe bucaktan içeri rüzgâr doluyordu. Duvarların bazı kısımları taşlarla bile onarılmamıştı; üstüste konuvermiş düralit levhalarından ibaretti yalnız. Tutkallar taşmış, levhalar tabaka tabaka kabarmaya başlamıştı. Kirli kabartılardan ıslaklık sızıyordu. Bir direğin yanında kararsız durdum.

İki pencere arasında bir taş masa önünde, sağında solunda birer mum, beyaz çüppesiyle rahip duruyordu. Ellerini kaldırmış, dua ediyordu. Yalnız sırtını gördüğüm halde üşümekte olduğunu fark ettim. Bir an açık dua kitabı, solgun kalkık elleri, üşüyen sırtlarıyla rahibin tek başına olduğunu sanmıştım. Ama şimdi, titreşen mumların altındaki mat karanlıkta bir genç kızın sarışın başını seçmiştim. Kız, başını öne öyle içten eğmişti ki, saçları, ensesinde düzgün yeleler halinde ikiye ayrılmış, aşağı sarkmıştı. Kızın yanında oturmuş bir oğlan çocuğu, başını durmadan sağa sola çeviriyordu. Alacakaranlığa karşın, yandan, salak çocuğun şiş göz kapaklarını, açık ağzını, hafif kızarmış göz kenarlarını, şişkin yanaklarını, acayip bir şekilde yukarı çekik ağzını görüyordum. Gözlerin kapalı kaldığı anlarda

bu salak çocuk yüzünde, şaşırtıcı ve insanı sinirlendiren bir küçümseyiş okunuyordu.

Rahip, başını çevirmişti şimdi. Yüzü kaba ve solgun bir köylüydü rahip. Kalkık ellerini kavuşturmadan önce, yanında durduğum direğe doğru şöyle bir baktı, sonra ellerini bitiştirip birşeyler mırıldanmaya başladı. Sonra arkasına döndü, taş masaya eğildi, ani bir dönüş yaptı; sanki gülünç bir tören edasıyla kızı ve salak çocuğu takdis etti. Kilisede olduğum halde, tuhaftır, kendimi bunların dışında hissediyordum. Rahip tekrar mihraba döndü, takkesini çıkardı, ayaklı kupayı aldı, sağdaki mumu üfleyip söndürdü. Ağır ağır, esas mihraba doğru indi, orada diz kırdı ve kilisenin karanlığında gözden kayboldu. Onu bir daha göremedim; bir kapı rezesinin gıcirtısını duydum yalnızca. Sonra bir an, ışıkta genç kızı gördüm: Çok tatlı bir profili, yalın bir içtenliği vardı; ayağa kalkıp diz kırdı, soldaki mumu söndürmek üzere basamakları çıktı, o yumuşak sarı ışıkta durdu. Gördüm; cidden güzeldi, fidan gibiydi, temiz duru bir yüzü vardı; dudaklarını büzüp mumu üfleyişi ne kadar doğaldı. Sonra o ve çocuk karanlıkta kaldılar ve ben onu, duvara açılmış ufak pencereden düşen gri ışığa girince tekrar gördüm. Beni kısa bir bakışla ve gayet sakin süzdü, yanımdan geçip kapıdan çıkarken başını tutuş tarzı, ensesinin kıvıldağı beni yeniden etkiledi. Güzeldi ve ben peşi sıra yürüdüm. Kapıda tekrar diz kırdı, kapıyı itti, salak çocuğu çekti arkasından.

Peşinden gidiyordum. İstasyona ters yönde, yalnızca ufak dükkânlar, yıkıntılar bulunan, karşıkı ıssız sokağa girmişti. Birkaç kere dönüp arkasına baktığımı gördüm. Narin bir kızdı, incecikti sanki: Ancak on sekiz, on dokuz yaşlarında görünüyor, sürekli, bıkmaz bir sabırla salak çocuğu peşi sıra götürüyordu.

Evler çoğalmıştı şimdi. Arada ufak bir dükkânla da karşılaştığımız oluyor, ileride yan yana bir sürü tramvay

rayları uzanıyordu. Binde bir geçtiğim bu semti tanımıştım. Depo buradaydı herhalde: Kötü bir onarım görmüş kırmızımtırak bir duvar gerisinde tramvay gıcırtiları duyuyor, alacakaranlıkta kaynak aletlerinin göz kamaştırıcı ışıklarını görüyor, oksijen tüplerinin fısırtısını işitiyordum.

Duvara öylesine dalıp gitmişim ki, genç kızın durduğunun farkına varmadım. Şimdi çok yaklaşmışım ona. Bir barakanın önünde durduğunu, bir anahtar demetini karıştırmaya başladığını gördüm. Salak oğlan hep aynı grilikte uzayan gökyüzüne bakıyordu. Genç kız başını çevirip tekrar bir baktı bana. Yanından geçerken bir an durakladım; açmaya başladığı barakanın bir büfe olduğunu gördüm.

Kapıyı açmıştı; içeride alacakaranlıkta iskemleler, bir tezgâh, bir kahve makinesinin mat gümüşünü gördüm: Soğuk patates köftelerinin bayat kokusu dışarı vuruyordu. Yarı ışıktaki yağlara belenmiş bir cam bölme gerisinde iki tabakta tepelene köfteler, soğuk pizzolalar, büyük yeşilimsi bir kavanoz gördüm, kavanozdaki sirkede salatalıklar yüzüyordu.

Ben durunca genç kız yüzüme baktı. Sac kepenkleri çıkarıp almıştı. Ben onun yüzüne baktım.

"Affedersiniz," dedim. "Açıyor musunuz?"

"Evet!" dedi ve yanımdan geçerek sonuncu kepengi içeriye götürdü. Bir yere dayadığını duydum. Kepenklerin hepsi taşınmış olduğu halde yine dışarı çıktı, bana baktı, sordum:

"Girebilir miyim?"

"Tabii!" dedi. "Fakat içerisi soğuk henüz."

"Olsun!" dedim, içeri girdim.

içerisi pis pis kokuyordu. Cebimden sigaralarımı çıkardım, birini yaktım. Kız, elektrik düğmesini çevirdi; aydınlıkta her şeyin ne kadar temiz olduğunu görünce şaşırıldı.

"Eylül ayında ne tuhaf hava!" dedi genç kız. "Öğleye yine sıcak olur, ama şimdi üşüyoruz."

"Evet, tuhaf!" dedim. "Sabahları soğuk oluyor."

"Ben hemen biraz soba yakayım," dedi.

Duru, biraz narin bir sesi vardı; telaşlı olduğunu fark ettim.

Başımı salladım yalnızca; tezgâhın yanındaki duvara yaslandım, çevreme bakındım: Çıplak tahtadan duvarlar renkli sigara afişleriyle örtülmüştü. Saçları kırılmış şık, zarif baylar, giyimleri pek dekolte kibar bayanlara sigara kutularını uzatıyor, buyurun der gibi gülümsüyor, öbür elleriyle de boynundan bir şampanya şişesini tutuyorlardı. Bir de at sırtında kovboylar vardı afişlerde, yüzlerinde şeytani bir neşe, bir ellerinde kementleri, öteki ellerinde birer sigara, kovboylar; akıl almayacak kadar büyük, o kadar mavi bir tütün dumanını sürüyüp götürüyorlar ve duman, ipek bir bayrak gibi bozkır ufuklarına kadar uzanıyordu.

Salak çocuk sobanın yanına çökmüştü, soğuktan hafifçe titriyordu. Bir şeker vardı ağzında; şekerin tahta sapını elinde tutuyor; insanı sinirlendiren bir ısrarla çiy kırmızı şekerini evire çevire yalıyor, belli belirsiz iki ince şerit halinde ağzının iki yanından aşağılara yapış yapış ağdalar sızıyordu.

"Bernhard!" dedi genç kız, şefkatli. Ve çocuğa doğru eğilip mendiliyle, kollayarak, çocuğun ağzının kenarlarını sildi. Sonra sobanın kapağını kaldırdı, gazeteleri kıvrıp sobaya attı; üzerlerine tahta parçalan, briket koydu; sobanın paslı ağzına bir kibrit tuttu.

"Otursanıza, buyurun!" dedi bana.

"Ah, teşekkür ederim!" dedim, ama oturmadım. Üşüyor, sobanın yanında ayakta durmak istiyordum. Salak çocukla karşı karşıya olmaktan ve ucuz yiyeceklerin soğuk kokularından duyduğum hafif tiksintiye rağmen kahveyi, ekmeği, tereyağını düşündükçe daha şimdiden içimde tatlı bir haz duyuyordum. Genç kızın kar beyazı ensesine bakıyor, bacaklarında orası burası şöylece tutturulmuş çorapları görüyor, sobanın yanıp yanmadığını anlamak üze-

re yere doğru eğildikçe başının o tatlı hareketlerini izliyordum.

Sobadan, önce biraz duman çıkmıştı, derken çıtırdamaya başladığım işittim, alevlerde hafiften bir pofurtu oldu, duman azaldı. Tüm bu süre içinde genç kız ayaklarının ucunda çömelmiş, kirli parmaklarıyla sobanın ızgara demirlerini çekiştirmiş, arada üflemek için daha da eğilmişti. O eğildikçe ensesinden ilerisini, ak pak çocuksu sırtını görmüştüm.

Birden ayağa kalktı, gülümsedi bana ve tezgâh gerisine geçti. Musluğu açıp ellerini yıkadı; kahve makinesinin fişini prize soktu. Sobaya gittim, bir kanca ile kapağını kaldırdım; alevlerin odunları sarmış, briketlerin yanmaya başlamış olduğunu gördüm. Dükkân ısınmaya başlamıştı nitekim. Kahve makinesi de fokurduyordu; iştahımın açıldığını hissettim. Ne zaman içki içsem kahve ve kahvaltı ister canım; fakat buruş buruş sosislere, salata konmuş tabaklara hafif bir tiksintiyle bakıyordum. Genç kız içi boş şişe dolu bir teneke kasayı alıp dışarı çıkmış, salak çocukla yalnız kalışım içimi acayip bir öfkeyle doldurmuştu. Çocuğun bana aldıracağı bile yoktu; ama onun halinden memnun oracıkta oturuşu, o iğrenç şeker sapını yalayıp duruşu beni çileden çıkarıyordu.

Sigaramı fırlatıp attım; kapının açılıp da içeriye kızın değil, demin kilisede dua okuyan rahibin girdiğini görünce irkildim. Toparlak, solgun köylü yüzünü şimdi siyah, çok temiz bir şapka örtüyordu. "Günaydın!" dedi; tezgâh gerisindeki yeri boş görünce, yüzünden gölge gibi bir hayal kırıklığı geldi geçti. "Günaydın!" dedim, düşündüm: 'Zavallıcık!' Ancak şimdi hatırlamıştım: Girdiğim kilise Sieben Schmerzen Kilisesiydi ve ben rahibin özel dosyasını çok iyi biliyordum: Diploması orta derecedeydi, vaazları beğenilmiyordu, heyecan katamıyordu, çok da kısıktı sesi. Savaşta kahramanlıklar gösterememişti, ne bir kahraman olmuştu, ne de bir mukavemetçi. Göğsünü hiçbir nişan süs-lemmediği gibi çilelerin, kahırların görünmez çelengiyile de

yücelmemişti. Yat borusu dinlemeyişi yüzünden aldığı beylik bir disiplin cezasıyla, dosyası lekelenmişti hatta. Ama bütün bunlar o tuhaf kadın meselesi kadar kötü şeyler olmamıştı. Evet, bu ilişkinin platonik olduğu anlaşılmıştı, ama bu gönül yakınlığı resmi makamların hoşnutsuzluğuna yol açmıştı. Sieben Schmerzen rahibi, üst makamın ancak lütfen göz yumduğu, neredeyse görev dışı bırakacağı rahiplerden biriydi. Rahibin şaşkın hayal kırıklığı o kadar belliydi ki, beni rahatsız ediyordu, ikinci sigaramı yaktım, tekrar "Günaydın!" dedim; bu sıradan adamın yüzüne şöyle bir baktım. Onları siyah çüppeler içinde, yüzlerinde hem masum bir güven, hem de masum bir güvensizlikle ne zaman görsem, çocuklarıma karşı duyduğum öfke ve merhamet karışımı o tuhaf duyguyu onlara karşı da duyuyordum.

Rahip, sinirli sinirli, elindeki madeni iki markı tezgâhın üstündeki cama çıt çıt vuruyordu. Kapı açılıp da kız içeri girince boynundan yüzüne bir kızartıdır yükseldi.

"Şey..." dedi hemen. "Sigara alacaktım da!"

Rahibe dikkatle bakıyordum. Kısa, beyaz parmaklarını kotletlerin yanından kollayarak, sigaraların olduğu yere uzattı, oradan kırmızı bir paket aldı, parayı tezgâha bıraktı, zar zor işitilir bir "İyi günler!" sözüyle acele çıktı gitti' barakadan..

Kız, arkasından baktı, kolundaki sepeti yere bıraktı; ben bu sarımsı, gevrek francalacıkların karşısında ağzımın sulandığını hissettim. Ilık sızıntıyı yuttum, sigaramı söndürdüm, oturacak bir yer aradım. Şimdi sac soba, çevreye henüz hafif bir briket dumanıyla güçlü bir sıcaklık yayıyordu. Ve ben midemden ekşi ekşi yükselen hafif bir bulantı duydum.

Dışarıda depodan çıkan tramvaylar gıcırıltılı sesler çıkarıyor, dönemeçleri dönüyor, caddeden kirli beyaz geçip gidiyordu. Dura dura uzaklaşan yılanlardı bunlar: Hışırtıları belli merkezlerden çıkarak beyaz gıcırıltıların uzak ka-

nallarına gider gibi çeşitli yönlerde kayboluyor, sicim yumaklarına benziyorlardı.

Kahve makinesinde su, yavaştan kaynıyor, salak çocuk elindeki şeker sapını yalayıp duruyordu; saptı pembe, saydam, çok ince şeker kalıntısı vardı şimdi.

Tezgâhtan doğru sordu kız: "Kahve? Kahve ister misiniz?"

"Evet, lütfen!" dedim hemen. Sesimin tonuyla duygulanmış gibi, sakın güzel yüzünü bana çevirdi, gülümseyerek başını salladı, bir fincanı tabağıyla birlikte makinenin musluğu altına sürdü, içinde çekilmiş kahve bulunan teneke kutuyu ihtiyatla açtı, kaşığı çıkardığı zaman harikulade bir kahve kokusu bana kadar geldi. Bir an durakladı, sordu:

"Şey... kaç fincan olsun kahve?!"

Hemen cebimdeki paraları çıkardım, kâğıtları düzle-dim, madenleri üst üste yığdım, tekrar ceplerimi arandım, sonra saydım hepsini: "Üç... üç fincan olsun!" dedim.

"Üç!" dedi, tekrar gülümseyip ekledi: "O halde size bir küçük kahvedenlik vereyim, daha ucuza gelir."

Makinenin nikel gözüne dört çay kaşığı dolusu kahve koyduğunu, gözü içeri ittiğini, fincanı geri alıp musluğun altına bir kahvedenlik sürdüğünü gördüm. Muslukları sessizce açıp kapıyordu; bir kaynama, bir fokurdama; buğular yüzüne doğru fişkırıyordu. Koyu kahverengi sıvının kahvedenliğe damlamaya başladığını gördüm. Kalbim yavaştan çarpmaya başlamıştı.

Bazen ölümü, bu hayattan ötekine geçiş ânını düşündüğüm olur; o anda neler kalmıştır bana, onu tasarlarım: Karımın solgun yüzü, günah çıkarma hücrelerinde bir rahibin tetikte kulağı, alacakaranlık kiliselerde ayrıntıların ahengiyle dolu bir-iki sessiz ayın, çocuklarının pembe sıcak derileri, damarlarımda dolaşan içki ve kahvaltı, birkaç lokma bir şey kahvaltı... Kendisine, kahve makinesinin musluklarını açıp kapayışına baktığım şu anda anlıyordum

ri, bunların arasında bu genç kız da olacaktır. Paltomun düğmelerini çözdüm, beremi boş bir iskemleye attım.

"Küçük francalalardan da verir misiniz?" diye sordum. "Taze midir?"

"Tabii!" dedi, "Kaç tane? Taze, çok taze!"

"Dört tane!" dedim. "Sonra tereyağı."

"Hay hay! Ne kadar?"

"Elli gram."

Sepetten francalaları çıkardı, bir tabağa koydu, iki yüz elli gramlık bir paket tereyağını bıçakla bölmeye başladı.

"Terazim yok... Fazla olsa? Dörtte birini versem? Bıçakla kesebilirdim."

"Aa, tabii!" dedim ve francalaların yanına koyduğu parçanın dörtte birden çok olduğunu gördüm. Paketten kestiği dörtte bir parçaların dördünün en büyüğüydü bu.

Yağın kâğıdını dikkatle çıkardı, tabağı bana getirdi. Boştaki eliyle bir peçete yaymak istediği için, iş görürken yüzüne yakın tutuyordu tabağı. Peçeteyi açarak ona yardım ettim ve bir an ellerinin kokusunu duydum: Elleri güzel kokuyordu.

"Buyurun!" dedi.

"Çok teşekkür ederim," dedim.

Fincana kahveyi, sonra şekerini koydum, karıştırıp içtim. Sıcaktı, çok iyiydi kahve. Yalnız karım pişirebilir böyle kahveyi, ama ben evde binde bir kahve içerim. Ne kadar zamandır artık böyle güzel bir kahve içmediğimi düşündüm. Peş peşe yudumuyor, neşemi bulduğumu, dirildiğimi hissediyordum. Yüksek sesle: "Çok nefis!" dedim kıza. "Kahveniz çok nefis!" Gülümsedi, başını salladı; birdenbire onu seyretmekten zevk duyduğumu fark ettim. Orada oluşu, içimi haz ve huzurla dolduruyordu.

"Kahvemini iyi olduğunu bana kimse söylememişti."

"Fakat iyi!" dedim.

Daha sonra dışarıda, boş şişelerin teneke kasada tıkırtısını işittim. Sütçü içeri girdi, dolu şişe ve kâseleri getirdi,

sessiz sakin saydı beyaz parmaklarıyla: Süt, kakao, yoğurt, kaymak, içerisi ısınmıştı. Salak çocuk hep eski yerinde oturuyor, yalanmış bitmiş şeker sapını ağzında tutuyor, arada kesik kopuk kelime parçaları, sesler çıkarıyordu: Hep z ile başlayan, bir ezgiyi andıran zu zu - za za - zooo. Bu peltek ve fişiltılı sesleri, kaba, gizli bir ritim dolduruyor ve genç kız ondan yana döndükçe çocuğun yüzünde bir sırıtış belirliyordu.

Tramvay teknisyenleri içeri giriyor, gözlerindeki koruyucu gözlükleri çıkarıp oturuyor, şişelerden ağızlarında kamışlar süt içiyorlardı. Üzerlerindeki muşambalara kent armaları dikiliydi, gördüm. Dışarısı daha da canlanıyordu. Dizi dizi römorkların arkası kesilmişti; şimdi düzgün aralıklarla kirli beyaz römorkörler geçiyordu.

Kaete'yi, karımı, akşama onunla buluşacağımı düşündüm. Ama önce biraz para, bir de oda bulmalıydım. Para bulmak kolay değildi; ah, diyordum içimden, birisi çıksa da bana hemen para verse! Ama bu bizim kent gibi bir kentte, üç yüz bin nüfuslu bir kentte para istediniz mi hemen çıkarıp verecek birisini bulmak zordur, zor, zor! Sıkılmadan isteyebileceğim birkaç kişi biliyordum, onlara gideyim dedim; belki otellere de bir uğrar, olur ya bir de oda bulurdum.

Kahveyi içip bitirmiştım; saat yediye geliyordu herhalde, içerisi sigara dumanıyla dolmuştu, yüzünde bir gülümseme, topallayarak içeri girmiş yorgun ve tıraş olmamış bir savaş malûlü sobanın başında oturuyor, kahve içiyor, bir gazete kâğıdından çıkardığı peynir ekmeği salak çocuğa yediriyordu.

Genç kız, elinde bir masa bezi, sakin, para alarak, üstünü vererek, gülümseyip selamlayarak tezgâh başında duruyor, kahve makinesinin kolunu indirip kaldırıyor, sıcak sudan çıkardığı şişeleri bezle kuruluyordu. Her yaptığı kendiliğinden oluyor gibiydi; tezgâh başında bazen dakikalarca, sabırsız insanlar biriktiği halde bu onu hiç yormu-

yordu sanki. Sıcak süt, soğuk sıcak kakao veriyor, yüzünü kahve makinesinin fokurdayan buğularına eğiyor, tahta bir maşayla suyu bulanık kavanozdan salatalık turşuları çıkarıyordu. Ve birdenbire boşaldı dükkân. Şimdi tezgâh başında sarımtırak yüzlü, şişman bir delikanlı vardı yalnız. Bir elinde bir turşu, ötekinde soğuk pizola vardı. Acele yedi bunları, bir sigara yaktı, cebinden besbelli boşa duran paralan buldu, çıkardı yavaş yavaş; ben onun yepyeni, yalnız biraz buruşmuş elbisesiyle kravatından, ansızın, dışarıda bir tatil günü olduğunu, kentte pazar gününün başladığını anladım; pazarları para bulmanın zorluğu geldi aklıma.

Delikanlı da gitti ve dükkânda yalnız, tıraş olmamış savaş malûlü kaldı. Adam sürüp giden bir sabırla, salak çocuğun ağzına lokma lokma peynir eklemek sokuşturuyor, bir yandan da zu zu - za za - zozo diye, çocuğun çıkardığı sesleri hafiften taklit ediyordu; onun mırıltıları çocuğun söyleyişindeki o kaba büyüleyici ritimle dolu değildi fakat. Lokmaları yavaş yavaş çiğneyip yutan çocuğu dalgın dalgın seyrediyordum. Barakanın duvarına dayanmış, her ikisine bakıyordu genç kız. Bir kâseden sıcak süt içiyor, içerken de parçalar kopararak kuru bir francalayı yavaş yavaş yiyordu. Simdi sessiz ve rahattı dükkân; ama ben, içimde gittikçe artan bir öfke hissediyordum.

"Hesap!" dedim sert ve yüksek sesle, ayağa kalktım. Savaş malûlü serinkanlı, inceleyen bir bakışla bana bakınca utanır gibi oldum. Salak çocuk da başını benden yana çevirmişti. Ama açık mavi, erimiş bakışları beni görmeden başka taraflara kaydılar ve genç kız, sessizliğe doğru usulca şunları söyledi:

"Artık yeter, baba, doymuştur Bernhard." Banknotu elimden aldı, masanın altındaki bir sigara kutusuna bıraktı, bozuk paraları camın üstüne önüme yavaş yavaş saydı. Ben tabağa bahşişi bırakınca aldı, hafifçe "Teşekkür ederim," dedi, kâseyi ağzına götürüp sütünü içti. Gün ışığında da güzeldi genç kız, ben caddeye çıkma-

ilmi Om P İHI rfu ılıınıkUlını. Çok isterdim orada kalmayı, MrilIfliP t »Kil tı» bekleme; üçüne sırtımı dönmüş, dur- ılılılı. «mır* lUvnmdım, yavaş sesle: "İyi günler!" dedim ve lııulnı ılımm'i atımı kendimi.

Kup....ı önünde beyaz gömlekle iki delikanlı, bez bir tili^i yuvarlayarak açıp iki direğe bağlamaya uğraşıyorlardı. (ıudeleye çiçekler serpilmişti; bir an bekledim; afiş açıldı, beyaz zemin üzerinde kırmızı yazıyı okudum. Var olsun ruhumuzu selamete erdiren!

Bir sigara yaktım ve yavaş adımlarla para ve gece için bir oda bulmaya kente doğru yürüdüm.

4

Kovayı doldurmak için musluğa gidince aynada ister istemez yüzümü görüyorum: Hayatın çilesini çekmiş, sıska bir kadın. Saçlarım dökülmemiş henüz, ama şakaklarımda kumral saçlarıma gümüşümsü bir parıltı veren yol yol küçük ağarmalar; iki yavrum için duyduğum üzüntülerin en önemsiz belirtisi bu. Günah çıkardığım rahip 'Dualarını o küçüklere yolla,' diyor bana. Franz'm şimdiki ya-şındaydılar; yataкта doğrulup kalkınmaya, benimle çat pat konuşmaya başlamışlardı. Onlar çiçekli çayırlarda hiç oy-namadılar, ama ben onları ara sıra çiçekli çayırlarda görüyordum ve duyduğum acıya bir çeşit sevinç karışıyor, iyi ki hayatın sillesini yemekten kurtuldular, diyorum. Ama iki hayal varlık da var ki, büyüdüklerini; yıldan yıla, hatta aydan aya değiştiklerini görüyorum; onlar yaşasalardı tıpkı bunlar gibi olurlardı. Aynada yüzümün gerisinde durmuş, bana el eden bu iki çocuğun gözlerinde bir bilgelik var; bunu seziyor, ama bundan yararlanmıyorum. Çünkü aynanın derinliklerinde gümüşümsü bir loşlukta duran bu iki çocuğun acılı gülümseyen gözlerinde ben sabrı görüyorum, sonsuz sabrı. Ama ben... ben sabırlı değilim, onların beni başlamaktan vazgeçirmek istedikleri mücadeleden çekilmiyorum.

Kovam ancak yavaş yavaş doluyor. Gurultusu gittikçe daha seçilir oldukça, inceldikçe, her günkü mücadele aracım olan tenekenin dolduğunu işittikçe gözlerim aynanın derinliklerinden geri dönüyorlar, bir an kadar daha yüzümde oyalanıyorlar: Elmacık kemiklerim çıkık biraz,

çünkü zayıflamaya başladım. Yüzümün renksizliği sarıya çalıyor, bu akşam için rujumun rengini değiştirsem mi, diye düşünüyorum; açık kırmızı mı alsam acaba?

Bu işi binlerce kez yapmışımdır, işte yine tekrarlıyorum. Kovanın dolduğunu işitiyor, bakmadan anlıyorum. Musluğu kapatıyorum; ellerim birden uzanıyor, kol kaslarımın gerildiğini hissediyorum; ağır kovayı kaldırdığım gibi yere koyuyorum.

Kontrplakla ayırdığımız kabinemsi kısmın kapısında, Franz'ın uyuduğundan emin olmak için, içeriye kulak kabartıyorum.

Sonra mücadeleme başlıyorum, kir ve tozla boğuşmama başlıyorum. Bu toz toprakla başa çıkabileceğim ümidini bana veren ne ki? İşe girişmeyi biraz geciktiriyorum, aynaya bakmadan taranıyorum, kahvaltılık sofrasını kaldırıyorum, dolapta dua kitabıyla kahve kutusu arasında duran yarım sigarayı yakıyorum.

Bitişikteki uyandılar. İncecik duvardan doğru gaz alevinin fısırtısını duyuyorum; sabah kikirdeşmeleri; o iğrenç sesler konuşmaya başlıyorlar. Adam henüz yatakta galiba, mırıltıları anlaşılıyor, arkasına dönmediği zamanlar kadının sözlerini anlıyorum yalnız.

... geçen pazar sekiz... yeni prezervatif... para olacak ki...

Adam kadına bir sinema programı okuyor galiba, çünkü birdenbire kadının "İşte ona gidelim!" dediğini duyuyorum.

Gidecekler şu halde; sinemaya, gazinoya gidecekler, ben hafiften, Fred'le sözleşmiş olduğuma pişmanlık duymaya başlıyorum; çünkü bu akşam gürültü olmayacak bu evde; hiç değilse bitişimizde. Ama Fred şimdi yollara düşmüştür, bir oda ve para aramaktadır herhalde; yani ister istemez buluşacağız. Sigaram bitti.

Daha dolabı biraz kımıldatır kımıldatmaz, duvardan kopmuş siva parçaları dökülüyor önüme. Dolabın ayakları arasından kireç topraklar toz halinde, kuru, pat diye dışarı

çıkıyor, hemen döşemeye yayılıyor, az ötede un ufak oluyorlar.

Bazen büyük bir parça aşağı kayıyor, bıraktığı yarık hemen genişliyor; dolabı çektim mi arkasında birikmiş topaklar kurtuluyor, yumuşak bir gök gürlemesi gibi yuvarlanıyor; kireçli bir bulut çetin bir savaş gününün başladığını bildiriyor bana.

Odadaki her şeyin üstünü toz buruyor. İncecik kireç tozu beni, toz beziyle her şeyi bir ikinci kez temizlemek zorunda bırakıyor. Ayaklarımın altında çıtırtılar. Odacığının ince duvarından doğru,

sırnaşık tozlar genzine kaçmış küçüğün öksürdüğünü işitiyorum. Maddi bir acı gibi çaresizliğimi duyuyor, boğazımda yumruk gibi bir korku, yutmaya çalışıyorum. Boğulur gibi oluyorum.

Toz, gözyaşı ve acı karışımı bir şey mideme kayıyor ve ben o zaman savaşa gerçekten başlıyorum. Pencereyi açıyor, yüzümde seğirmeler, süpürüp topluyor, sonra toz beziyle her şeyi bir bir siliyor, nihayet bezi suya batırıyor. Bir metre karelik yeri temizledim mi paçavrayı yıkamam gerekiyor ve

duru suyun üstünde hemen süt rengi, bulanık bir tabaka beliriyor. Üçüncü metre kareden sona su iyice koyulaşıyor ve kovayı boşalttım mı dibinde pis bir kireç tortusu kalıyor; ellerimle kazıyor, çıkarıyor, yıkıyorum. Ve kovayı tekrar

doldurmam gerekiyor.

Yüzümden doğru, gözlerim aynaya iliyor, ben onları, o iki yavrumu, Regina ile Robert'i görüyorum; öldüklerini görmek için doğurduğum ikizleri görüyorum. Onların göbeklerini kesen, aletleri kaynatan, Fred'in elleri olmuştu; ben doğum acıları içinde kıvrılırken alınımdaydı bu eller. Sobayı yakmıştı, ikimize sigaralar sarmıştı ve askerden kaçmıştı Fred. Bazen düşünürüm de ben onu galiba, ancak kanunlardan ne kadar nefret ettiğini anladım an-layalı sevmeye başladım. Fred beni, kollarında bodruma taşımıştı; aşağıda bodrumun küflü serinliğinde ikizleri ilk emzirişimde yanımdaydı; çevreye yumuşak bir ışık saçıyordu mum; Clemens iskemlecğinde oturuyor, bir resimli kitaba bakıyor ve evimizin yakınlarında bombalar patlıyordu.

Ama suyun tehditli bir hal alan güruldayışları beni yine kire toza karşı giriştiğim mücadeleye çağırıyor. Alıştığım tezlikle kovayı alıp yere koyunca, demin sildiğim yerlerin kurumuş olduklarını görüyorum: Beyaz kireç kalıntılarının kahredici izleri, iğrenç lekeler gibi... biliyorum, çıkarmak imkânsız bunları. Bu belirsiz beyazlık bütün irademi yok etmeye yetiyor, derman bırakmıyor bende, ko-vamdaki duru suyu görmenin verdiği güç, öylesine az ki!

Boş kovayı boyuna kaldırıyor, yavaş yavaş akan musluğun altına tutuyorum, gözlerim aynanın derinliklerinde bulanık, yitip gitmiş uzakları emiyor iyice ve ben, iki yavrumun vücutlarını tahtakuruları ve bitler tarafından ısırıl-mış, kabartılmış görüyorum. Ve savaşın seferber ettiği sürü sürü böcekleri düşününce içim bulanıyor. Bir savaş patlayınca milyarlarca bit, tahtakurusu, sivrisinek ve pire harekete geçiyor, kendilerine yine iş çıktığını söyleyen dilsiz emre uyuyorlar.

Ah, biliyorum ve unutmuyorum ben! Yavrularımı bitlerin öldürdüğünü, bize sağlık bakanının yeğeni tarafından korunan bir fabrika malı, tamamen faydasız bir ilacı sattıklarını; iyi, etkili ilacı ise kendilerine sakladıklarını biliyorum. Ah, biliyor ve unutmuyorum ben! Çünkü aynanın derinliklerinde iki yavrumu görüyorum Vücutları ısırıklarla dolu, çirkinleşmiş, ateşler ve haykırışlar içinde, küçücük gövdeleri faydasız iğnelere şişmiş, görüyorum. Ve musluğu kapatıyor, kovaya el sürmüyorum. Çünkü bugün pazar.ve ben savaşın harekete geçirdiği kire pisliğe karşı giriştiğim mücadelede kendime bir dinlenme zamanı ayırmak istiyorum.

Ve Fred in yüzünü görüyorum; insafsızca yaşlanan ve hayat tarafından kemirilen, oyulan yüzünü. Öyle bir hayat ki, bana verdiği aşk da olmasa yaşamaya değmezdi, değmez de! Başka erkeklerin ciddiye almaya azmettikleri her şeyi zamanından önce umursamaz olmuş bir adamın yüzü bu. Ben bu yüzü sık sık görüyorum, pek sık; bizi terk edeli daha da sık görüyorum.

Aynada gülümsüyorum. Bu bana yabancı kendi gülüşüme şaşkınlık içinde bakıyorum; musluğun sesine kulak veriyorum; suyun gurultusu gitgide inceliyor. Bakışlarımı aynadan ayırıp da kendi yüzüme, aslında gülümsemediğini bildiğim kendi yüzüme çeviremiyorum.

Orada, gerilerde kadınlar görüyorum, uyuşuk, hantal, akıp giden su başlarında çamaşır yıkayan sarı kadınlar... onların şarkılarını duyuyorum. Siyah kadınlar görüyorum, gevrek toprakları kazan kadınlar... arka planda işsiz güçsüz erkeklerin anlamsız ama o kadar çekici davul seslerini duyuyorum. Esmer kadınlar görüyorum, taş teknelerde tahıl dövüyorlar; sırtlarında emzikteki çocukları... er-keklerse bir ateşin çevresine çömelmiş, ağızlarında bir çubuk, alık ve aptaldırlar. Ve beyaz kız kardeşlerini görüyorum: Londra'nın, New York'un, Berlin'in kira evlerinde; Paris'in dar, karanlık sokaklarında; bir sarhoşun attığı naralara ürkmüş, kulak kabartan acılı yüzler. Ve aynada o pis, iğrenç ordunun yaklaştığını görüyorum; yavrularıma ölümü getirecek, o meçhul ve rezil böcekler ordusu.

Ama kova çoktan doldu; pazar bile olsa temizlik yapmam, toza kire karşı savaşmam gerek.

Yıllardır bu tek odanın tozuyla kiriyle savaşıyorum; kova kova sular dolduruyor, döşemeyi sildiğim bezleri yıkıyor, kirli suyu yalağa boşaltıyorum. Ve bu benim mücadelem; duvarcıların, sıvacıların, neşeli işçilerin altmış yıl önce bu odayı yaparlarken kullandıkları kireci tamamen kazıyıp yıkayana kadar sürecek muhakkak.

Bakışlarım sık sık aynaya ilişir, kovayı her dolduruşumda. Ve gözlerim aynanın derinliklerinden geri döndüğü zaman kendi yüzüme çevrilir, ölü ve uzak, o görünmeyen oyunu seyreden yüzüme. O zaman bu yüzde bir gülümseme gördüğüm olur; yavrularımın yüzlerinden düşmüş, orada yapışıp kalmış bir gülümseme herhalde bu. Yahut çılgınca bir azim, bir nefret, bir sertlik ifadesi görürüm; beni korkutmayan, hayır, bana gurur veren bir sertliktir bu. Unutulmayacak olan bir yüzün sertliği.

Ama bugün pazar ve ben Fred'le buluşacağım. Küçük uyuyor, Clemens'le Clara ayin alayına katılmaya gittiler. Ve avludan doğru üç ayinin, iki konserin, bir konuşmanın yankılarını duyuyorum; bir de bir zencinin kısık şarkısını; hepsini geride bırakıyor; bir bu, kalbime işliyor benim.

... and he never said a mumbaling word... .. ve
o hiçbir şey demedi...

Fred belki para bulur da gider, dans ederiz. Kendime yeni bir ruj alacağım, aşağıda ev sahibesinden alıp parasını sonra vereceğim. Ne iyi olacak Fred'le dansa gitmemiz! Zencinin yumuşak, kısık haykırışını hâlâ işitiyorum; yavan iki vaaz arasından doğru işitiyor ve nefretimin, bu vaaz seslerine karşı duyduğum nefretin çoğaldığını seziyorum; boş laflan bir çürüme gibi içime sokuluyor.

... dey nailed him to the cross, nailed him to the cross. ...
onu çarmıha gerdiler, onu çarmıha gerdiler.

Evet, bugün pazar ve odamız kızartma kokusuyla dolu ve bu koku beni ağlatabilir, ete hasret çocukların sevincine ağlayabilirim.

... and he never said a mumbaling word; diyor zencinin şarkısı.

... ve o hiçbir şey demedi.

5

Dönüp gara geldim, bir sosisçide para bozdurdum, işin kolayına bakmaya karar verdim, çünkü bugün pazardı. Para isteyebileceklerimin evlerine gidemeyecek kadar yorgundum, ümitsizdim; telefonu olanlara telefon edeyim, dedim, insanlar ne hikmetse karşılarımdakinin sesinden, yüzünden gerçekten darda olduğunu anlayınca keselerinin ağzını kapatıverirler; ama ara sıra telefonda umursamaz bir eda ile konuşmasını beceriyordum; bu da konuştuğum kimsenin gözünde kredimi arttırıyordu.

Garda boş bir telefon kulübesi vardı; girdim, bir kâğıt parçasına birkaç otelin telefon numarasını yazdım, cebimden not defterini çıkarıp para isteyebileceğim kimselerin numaralarını aradım. Üzerimde bir sürü on kuruşluk vardı; bir-iki saniye daha duraksadım; kulübenin duvarlarına asılı, üzerleri tamamen yazı çizili çok eski ve pis telefon defterine baktım; kararsız bir halde iki on kuruşu deliğe attım, istediğim kadar didineyim, boyuna para sıkıntısı çekeyim, giderek bu para bulma işi bir kâbus olsun benim için; içtiğim zamanlar içtiğime yine de pişman değilimdir. Bana biraz para verebileceğini en çok umduğum kimsenin telefon numarasını seçtim; ama o da beni eli boş çevirdi mi işler büsbütün sarpa sarar, çünkü öbürlerine sormak daha da sıkıntılı olurdu benim için. Attığım paralar telefonun içinde bekliyordu; kolu tekrar aşağı bastım, biraz oyalandım. Alnımda ter birikiyor, terler gömleğimi enseme yapıştırıyordu. Acaba para bulabilecek miydim; benim için öyle önemliydi ki bu.

Dışarıda kulübenin önünde bir adamın karaltısını görüyordum; anlaşılın beni bekliyordu. Attığım paralar düşsün geri gelsin diye öteki düğmeye basmak üzereydim ki yandaki telefon boşaldı ve kapımın önünden çekildi gölge. Bense hâlâ karar veremiyordum. İleride trenler, sesleri buğulu geliyor gidiyor, gidiş geliş saatlerini haber veren memurun söylediklerini çok uzakta bir ses gibi işitiyordum. Terimi kuruladım ve düşündüm; Kaete ile buluşabilmemiz için bana gerekli bu kadar parayı bu kadar kısa zamanda asla bulamayacağımı düşündüm.

Telefon edeceğim kimse bana hemen para versin diye dua etmeye utanıyordum. Birden davrandım, tekrar çevirdim numarayı, sol elimi yine aşağı basmayayım diye koldan çektim. Son rakamı da çevirince bir an bir sessizlik oldu, sonra aradığım numaranın telefonunda düdük sesleri duyuldu. Şimdi telefonu çalan Serge'nin kütüphanesini görür gibiydim. Bunca kitabımı, duvarlarındaki zevkli gravürlerini, üzerlerinde Ermiş Cassiüs'un tasviri, renkli pencere camlarını görüyordum. Az önce gördüğüm afişi hatırladım: Var olsun ruhumuzu selamete erdiren! Ve bugün ayın alayı günü olduğunu düşündüm. Serge, evinde değildi besbelli. Şimdi daha çok terliyordum; Serge'nin sesini önce işitmemiştim anlaşılın, çünkü çok sabırsızdı sesi:

"Alo, kimsiniz?"

Sesindeki eda bütün cesaretimi kırdı, bir saniye içinde zihnimden bir sürü şey geçti: Para istersem, acaba emrinde çalışan benle kendisinden borç para isteyen ben arasında bir ayırma yapabilecek miydi? Sesimi yükseltebildiğim kadar yükselterek adımı söyledim: "Bogner!" dedim, sol elimle alnımdaki soğuk terleri sildim; ama Serge'nin sesine de iyice dikkat ediyordum. Bu seste şimdi bu dostluk sezince ne kadar ferahladığımı hiç unutmuyacağım.

"Aa, siz miydiniz?" dedi. "Neden yanıt vermediniz?"

"Çekindim," dedim.

Sustu. İlerde geçip giden trenlerin uğultusunu, gidiş geliş saatlerini haber veren memurun sesini duydum; kulü-

be önünde bir kadın karaltısı gördüm. Mendilime baktım, kirli ve nemliydi. Serge'nin, "Ne kadar lazım?" diyen sesi bana bir darbe indirdi sanki.

Telefondan doğru şimdi Dreikönige Kilisesinin boğuk ve güzel çan seslerini duyuyordum; kulaklıkta taşkın bir uğultu gibiydi. Yavaşça: "Elli!" dedim.

"Ne kadar?"

"Elli!" dedim ve inen darbenin altında tekrar irkildim, o bunu isteyerek yapmamıştı tabii. Ama böyleydi bu: Beni dinleyen, beni gören birisi, ondan para istediğimi hemen anlardı.

"Saat kaç?" diye sordu.

Kulübenin kapısını açtım, önce başımı sallayarak kapı önünde duran yaşlıca bir kadının asık yüzünü, sonra eczacılar birliğinin afişi üzerinden gar saatini gördüm, telefona doğru: "Yedi buçuk!" dedim.

Serge tekrar sustu; kulaklıkta kilise çanlarının boğuk ve çekici uğultusunu duyuyordum; dışarıdan katedralin garı aşarak gelen çan seslerini de duyuyordum ve Serge: "Saat onda gelin!" dedi.

Telefonu hemen kapatacak diye korktum, acele: "Alo alo, Bay..." dedim.

"Evet, ne var?"

"Kesin, değil mi?"

"Tabii!" dedi. "Hoşça kalın!"

Telefonu kapadığımı duydum, ben de kapadım, kulübenin kapısını açtım.

Telefon paralarına dokunmamaya karar verdim, bir oda aramak üzere yavaş yavaş kente doğru yürüdüm. Ama çok zordu bir oda bulmak. Büyük ayın alayı dolayısıyla ı kente yabancılar gelmiş, her zamanki gelişler de azalmamış, son günlerde kongreler de yurdun çeşitli yerlerinden kente aydın kimseler getirmişti. Her yıl katedralin gölgesinde toplanmak; operatörler, pul koleksiyoncuları, Katolik Hayırseverler Derneği üyeleri için tatlı bir alışkanlık olmuştu. Bu gelenler otelleri dolduruyor, fiyatları yüksel-

tiyor, ödeneklerini harcıyorlardı. Şimdi de eczacılar gelmişti; pek çok eczacı vardı herhalde.

Yakalarında derneklerinin sembolü pembe bir bant, onları her yerde görüyordum. Erken başlamış soğuklar keyiflerini de kaçırmışa benzemiyor, otobüs ve tramvaylarda şen şakrak, meslekleriyle ilgili şeyler konuşuyorlar; komisyon toplantılarına, yönetim kurulu seçimlerine koşuyorlar, ikinci sınıf otelleri en azından bir hafta için boşaltmaya kararlı görünüyorlardı. Gerçekten de çok eczacı vardı, içlerinden bazıları hafta tatiline eşlerini de getirmişlerdi. Çift yataklı oda bulmak daha da güçtü bu yüzden. Derneğin bir de sergisi vardı ve afişler, halkı bu sağlık ürünlerinin seçkin sergisini görmeye çağırıyordu. Kentin içerlerinde zaman zaman grup grup dindarlar görülüyor, ayın alayının toplanacağı yere gidiyorlardı: Yıldızlı, büyük barok lambalarının, kırmızılar giyinmiş koro oğlanlarının, pazar kıyafetleriyle erkeklerin, kadınların ortasında bir rahip görülüyordu.

Bir dış macunu firması bir balon kiralamıştı. Balon kentin üzerinde minik, beyaz paraşütler atıyor, paraşütlerin ucunda bir tüp dış macunu yavaş yavaş aşağı iniyordu. Rıhtımda kocaman bir top, üzerinde rakip firmanın reklamları yazılı balonları havaya uçuruyordu. Başka sürprizler de ilan edilmişti ve kulaktan kulağa, büyük bir lastik firmasının eğlenceli iğneli reklamının kilise tarafından sabote edildiği söyleniyordu.

Saat onda Serge'ye gittiğimde hâlâ bir oda bulmuş değildim. Solgun yüzlü otelci kadınların yanıtları, bütün gece uyumamış otel kâtiplerinin tersleyen mırıltıları beynimde uğulduyordu. Balon birdenbire yok olmuştu, aşağı rıhtımdaki topun gümbürtüleri de artık işitilmiyordu. Kentin güneyinden doğru kilise ilahilerinin melodilerini duyar gibi olunca ayın alayının yola koyulduğunu anladım.

Serge'nin evine bakan kadın, beni kütüphaneye aldı. Daha oturamamıştım ki, yatak odasının kapısından Serge

çıkı; hemen gördüm; elinde para vardı. Bir yeşil banknot gördüm, bir de mavi. Biraz oyuk tuttuğu öteki elinde nikel paralar vardı. Önüme, yere baktım; gölgesinin üzerime düşmesini bekledim, sonra başımı kaldırdım; yüzümdeki ifade ona şunları söyledi:

"Yo yo, o kadar da değil canım."

İtiraz etmedim.

"Gelin!" dedi. Ellerimi açtım, kaldırdım. İki banknotu sağ elime bıraktı, nikel paraları onların üzerine yığıldı. "Hepsi otuz beş!" dedi. "İnanın ki daha fazla yok."

"Ah, teşekkür ederim," dedim.

Yüzüne baktım, gülümsemeye çalıştım; ama bir geçirti gibi önlenemez bir hıçkırık yükseldi boğazımda. Herhalde onun hiç hoşlanmadığı şeylerdi bütün bunlar. Önü ilikli, temiz fırçalanmış rahip giysisi, bakımlı elleri, yanaklarının dikkatli traş; bunlar bana kendi odamızın haraplığını hatırlattı. Tadı duyulmayan, sezilmeyen beyaz toz gibi on yıldır soluduğumuz yoksulluğu; görülmeyen, tarif edilemeyen, ama gerçek yoksulluk tozunu hatırıma getirdi: O toz ciğerlerime, kalbime, beynime yerleşmiş, vücu-dumdaki kan dolaşımını baskısı altına almıştı, şimdi nefesimi kesiyordu benim. Öksürmeden duramıyor, güçlülükle soluyordum.

"Eh," dedim güçlülükle. "Hoşça kalın! Çok teşekkür ederim."

"Karıınıza selam söyleyin!"

"Eksik olmayın!" dedim. El sıkıştık ve ben kapıya yürüdüm. Başımı çevirince onun, arkamda beni takdis eder ı gibi bir hareket yaptığını gördüm. Daha kapıyı kapama-mıştım, orada duruyordu: Kolları çaresizlikle yana sarkmış, yüzü kıpkırmızı. Serindi dışarı; paltomon yakasını kaldırdım. Yavaş yavaş kente doğru yürüyor, uzaktan uzağa ilahileri, ilahi söyleyen kadınların seslerini duyuyor-' dum. Boru sesleri uzayıp gidiyordu. Bir erkekler korosunun birdenbire ve gür başlamasıyla kadın sesleri duyulmaz oldu. Rüzgâr bu koroyu, iyice yoğrulmuş bu müziği, yı-

kumlardan kaldırdığı tozlarla karışık, yakına getiriyor; tozlar yüzüme çarptıkça ilahinin coşkunluğu beni sarsıyordu. Ama birden kesildi bu koro. Ve yirmi adım daha yürümüşüm ki ayin alayının gözüktüğü köşe başına geldim. Yolun kenarlarında çok insan yoktu; durup bekledim.

Din şehitlerinin kırmızılarını giymiş piskopos, takdis grubuyla koro arasında bir başına yürüyordu. Korodakiler yüzleri terlemiş, şaşkın şaşkın, sanki aptalca önlerine bakıyorlar, sanki hâlâ az önce kestikleri yumuşak haykırıslara kulak kabartıyorlardı.

İnce, uzun boyluydu piskopos. Ellerini kavuşturmuş, gözlerini ileride bir noktaya dikmişti, ama dua etmediğini görebiliyordum. Göğsündeki altın haç, adımlarının ahen-gine uyarak sağa sola hafifçe sallanıyordu. Adımlarını aç aça, bir kral gibi yürüyordu piskopos. Her adımda kırmızı maroken terlikli ayaklarını biraz yukarı kaldırıyor ve bu, geçit resmi yürüyüşünde tatlı bir değişiklik oluyordu. Eskiden bin subaydı piskopos. Çilekeş yüzü fotojenikti; resimli din dergilerinin kapaklarına göreydi tam.

Yardımcıları biraz geriden, onun arkasından yürüyorlardı. Çilekeş bir yüzü olmak mutluluğuna yalnız ikisi ermişti; bütün ötekiler şişmandılar; yüzleri ya çok solgundu ya da çok kırmızı; nedense bir öfke ifadesi vardı bu yüzlerde.

Değerli işlemlerle süslü barok sayvanı smokin giymiş dört adam taşıyor, sayvanın altında, elinde şaraplı ekmek kabı, piskoposun vekili yürüyordu. Çok büyük olmasına karşın mayasız ekmeği şöyle böyle görebildim. Diz çöktüm, istavroz çıkardım, bir an bir riyakâr olduğum hissine kapıldım, sonra Tanrının suçsuz olduğu, önünde diz çökmenin riyakârlık olmadığı geçti aklımdan. Yolun kenarlarındaki hemen herkes diz çökmüş, yalnız yeşil Manchester ceketli, bereli, çok genç bir adam ayakta kalmış, başından beresini, ceplerinden ellerini çıkarmamıştı. Hiç değilse sigara içmediğine sevindim. Ak saçlı bir adam arkadan doğ-

ru gence yaklaştı, birşeyler fısıldadı; genç omuz silkerek başından beresini çıkardı, karnına doğru tuttu, ama diz çökmedi.

Birden yine bir hüzün çökmüştü bana. Geniş caddeye sapan takdis grubunun peşinden baktım. Diz çöküşler, ayağa kalkışlar, pantolonların tozlarını silkeleyişler, dalga dalga sürüp gidiyordu.

Grubun gerisinde bir küme, yirmi kadar smokinli adam yürüyordu. Elbiseleri temiz ve düzgündü, ancak iki-sininki düzgün değildi pek; bunların işçi olduklarını hemen anladım. Elbiseleri bedenlerine iyi oturmuş ötekiler arasında yürümek, herhalde pek tatsız bir şeydi bu işçiler için. Ötekiler kendi elbiselerini giymişler, ama bu koyu renk elbiselerini işçilere herhalde ödünç vermişlerdi. Piskoposun çok güçlü bir toplumsuluk anlayışı olduğu biliniyordu, sayvanı işçilerin de taşınması için besbelli piskopos dayatmıştı.

Bir grup keşiş geçti; kılık kıyafetleri yerindeydi; sarımtırak beyaz kisveleri üzerinde siyah cüppeleri, eğik başlarındaki temiz tepe tıraşları güzeldi doğrusu. Keşişler ellerini katlamıyor, giysilerinin geniş yenlerinde saklayabiliyorlardı. Başları derin düşüncelerle eğik, çok sessiz, ne acele, ne yavaş, içten içe ölçülü bir tempoya uyarak ilerliyordu keşişler. Bol yaka, uzun giysiler, siyahla beyazın güzelce uyuşması onlara genç, aydın bir hal de veriyor; baktıkça bende sanki tarikatlarına girme istekleri uyandırıyor. Ama ben içlerinden birkaçını tanıyor, rahip kılığına girseler bu şimdikinden daha gösterişli olmayacaklarını biliyorum.

Yüksek öğrenim görmüşler, yüz kadardılar. Bir kısmı {çok zeki görmüyor, bazılarının yüzlerinde zekâ ıstıraplı bir ifadeye bürünüyor. Çoğu smokinliydi, ama bazılarının koyu gri elbiseler vardı üstlerinde.

i' Sonra büyük barok lambaların ortasında, başka kentlerden gelmiş rahipler geçtiler, ben barok rahip kisvesi içinde iyi bir etki bırakmanın ne kadar güç olduğunu gör-

düm. Bu rahiplerin çoğunda çilekeş bir insan hali yoktu; bu mutluluktan yoksundular. Bazıları çok şişmandı, çok sağlıklı görünüyorlardı. Yol kenarlarındaki halkın çoğu ise sağlıksız, bitkin, biraz da tedirgin gibiydiler.

Sancakları taşıyan üniversiteliler renkli kasketler giymişler, göğüslerine renkli, çapraz bantlar bağlamışlardı. Ortada yürüyenlerin bazıları aşağı sarkan, ağır, alaca bula-ca, ipek bir sancak taşıyordu. Art arda yedi-sekiz kişilik üçer sıra olmuşlardı; bu grup gördüklerimin en alaca bula-ca olanıydı bütünüyle. Üniversitelilerin yüzleri çok ciddiye; hepsi de gözlerini kırpmadan tam karşıda bir noktaya, belli ki çok uzak, çok büyüleyici bir hedefe bakıyorlar, bunun gülünçlüğüne sanki hiçbiri fark etmiyordu. İçlerinden birinin -mavili kırmızı yeşilli bir kep giymişti- hava sıcak olmadığı halde yüzünden aşağı yol yol ter akıyor, ama genç terini silmeye kalkışmıyordu, gülünç değil de çok mutsuz görünüyordu. Belki disiplin kurulu gibi bir kurul vardır da ayin alayındaki bu dik başlı terleyişinden ötürü genci cezalandırırlar, diye düşündüm. Kariyeri belki sona erecekti zavallının. Gerçekten de artık bütün şansını kaybetmiş bir kimse hali vardı ona. Ve terlemeyen bütün öbür gençlerin hallerinden, ona artık gerçekten hiçbir şans verilmeyeceği anlaşılıyordu.

Büyük bir grup halinde küçük öğrenciler geçti. İlahiyi kesik kesik, çok çabuk okuyorlardı. Ve baştakilerin söyledikleri mısra, sondaki öğrencilerden doğru, belirli ve yüksek sesle tam üç saniye sonra geldiği için, sanki iki taraflı bir ilahi oluyordu bu. Yepyeni smokinler giymiş birkaç genç öğretmen kukuletalı iki rahip koşuşup duruyor, beraberliği sağlamaya uğraşiyor, el kol sallayarak tempoyu düzenlemek suretiyle armoni kurallarını arkalara duyurmaya çalışıyorlardı. Ama boşunaydı bu.

Birden gözlerim karardı sanki. Ayin alayındaki insanlardan, onları seyredenlerden hiçbirini göremez oldum. Görebildiğim kadarı sınırlıydı, öbürlerinden kopmuştu sanki, uçuşan gri pırıltılarla çevriliydi. Şimdi yalnız onları,

iki çocuğumu, Clemens ile Carla'yı görüyordum: Mavi elbisesi oğluma biraz kısa geliyordu; çok renksizdi çocuk. Yakasında, kilisede kutsal ekmek ve şarap törenine ilk kez katılanların taktıkları yeşil dalı, elindeki mumu görüyordum. O ciddi ve sevimli çocuk yüzü solgundu, bir vecit i içindeydi sanki. Siyah saçlarını, yuvarlak yüzünü, narinliğini benden almış kızım hafif gülümsüyordu. Çok uzaklarında gibiydim, ama açık seçik görüyordum onları. Hayatımın bu parçasına, üzerime yüklenmiş yabancı bir hayata bakar gibi bakıyordum. Tören havası içinde, ellerinde mumlar, küçücük görüş alanımdan yavaş yavaş geçen çocuklarıma bakarak anlıyordum, hep anladığımı sandığım şeyi ancak şimdi anlıyordum: Yoksulduk biz.

Katedraldaki son ayine katılmak üzere şimdi akıntısı hızlanmış kalabalık seline kaptırmıştım kendimi. Bir süre, boş yere sağa sola kaymaya çalıştım, kendime yol açama-yacak kadar yorgundum. Sürükleniyor, yavaş yavaş kalabalıktan dışarı çıkmaya çalışıyordum. İğrençti bu insanlar ve ben onlardan tiksine başlamıştım. Hatırlayabildiğim kadarınca, ben bedensel cezalandırmalardan hep nef-;;. ret etmişimdir. Birinin benim yanımda dövülmesi bana hep ıstırap vermiştir, böyle bir sahneye ne zaman şahit olsam önlemeye çalışmışımdır! Esirlere karşı da böyle olmuştu. Bu yüzden başım derde girdi, esirlerin dövülmesine bakmadığım için alaylara uğradım, tehlikeler atlattım, ama istesem de nefretimi önleyemiyordum ki! Bir insanın dövülmesine ya da horlanmasına seyirci olamıyor, bu işe katılamıyordum; acıdığım ya da sevdiğim için değil, sırf yüreğim kaldırmadığından.

Ama birkaç ay var ki, sık sık birinin yüzüne bir yumruk atmak geçiyor içimden. Bazen de kendi çocuklarımı dövdüm; çünkü iş dönüşü, yorgun argın, gürültüleri smirch lendiriyordu beni. Dövdüm, yaptığım şeyin doğru olmadığını bile bile fena dövdüm onları, kendimi kaybedişim korkuttu beni.

İkide bir ansızın çılgınca bir hevese kapılıyor, birisinin yüzüne bir yumruk indirmek istiyorum: Şimdi kalabalıkta yanım sıra yürüyen şu sıska kadın bana öyle yakın ki kokusunu duyuyorum, ekşimsi, küflü bir koku; ve yüzü nefretle buruşmuş sanki. Önümüzde giden kocasını paylıyor. Yeşil fötr şapkalı, sessiz sakın, ince uzun bir adam kocası. "Yürü, haydi, çabuk olsana, ayini kaçıracağız!"

Kendimi sağ tarafa atmayı başardım, selden çıkabilelim neyse. Bir kundura mağazası vitrini Önünde durdum, kalabalığın geçip gitmesini bekledim. Cebimdeki paraları yokladım, dışarı çıkarmadan kâğıt ve nikel paraları bir bir saydım. Tamamdı, duruyordu hepsi.

Canım bir kahve içmek istiyor, ama parayı idareli kullanmak gerekiyordu.

Birden cadde boşaldı, ben şimdi yalnız toz toprağı, çiğnenmiş çiçekleri, incecik ezilmiş harç ve kireç tozlarını, eski tramvay direkleri arasına asılı, sarkmış, eğri afişleri görüyordum. Afişlerde beyaz üzerine siyah harflerle kilise ilahilerinin başlangıçları okunuyordu.

Rabbimize hamdolsun!

Ya Meryem, birliğimi takdis et!

Ve bazı afişlerde semboller görölüyordu: Kuzular ve kupalar, palmiye dalları, kalpler ve gemi çapaları.

Bir sigara yaktım; salınarak, yavaş yavaş kentin kuzey bölgelerine yürüdüm. Uzaktan uzağa ayın alayının ilahileri hâlâ duyuluyordu, ama birkaç dakika sonra sesler kesildi, alayın katedrale vardığını anladım. Erkenci bir sinema boşalıyordu; hemen filmi tartışmaya başlamış bir küme genç aydının arasına düşmüştüm. Trençkot ve bere giymişler, çok güzel bir kızın çevresinde birikmişlerdi. Yemyeşil bir kazakla Amerikan dirilinden bir pantolon giymişti kız.

... Bayağlığın daniskası...

... Ama para ve imkân...

... Kafka...

Çocukları unutamıyordum. Onları gözüm kapalı görüyordum sanki. Çocuklarım: Oğlan on üçünde, kız on birinde; ikisi de renksiz, solgun çocuklar ve kaderleri bostan dolaplarına koşulmak, ikisinin de sesi güzeldi, ama ben evde olduğum zamanlar onlara şarkı söylemeyi yasak etmişim. Neşe ve gürültüleri sinirlendiriyordu beni; onları dövmüştüm, ben... ben ki bedensel cezalandırılmalara hiç tahammül edemeyen biriydim eskiden. Yüzlerine, kıçlarına indirmiştim şamarları; çünkü akşamları iş dönüşü, başımı dinlemek istiyordum.

Katedralden doğru ilahi sesleri geliyor, dini müziği dalga dalga alıp bana getiriyordu rüzgâr ve beti garın önünden sola doğru gidiyordum. Beyazlar giyinmiş bir grup adam gördüm. Bayrak direklerinden kilise sembolleri çizili afişleri alıyor, yerlerine başkalarını asıyorlardı. "Alman Eczacılar Birliği, sergiyi gezin. Sayısız bedava numuneler. Eczacın olmasa nesin sen?" sözleri yazılıydı bu yeni afişlerde.

Yavaş yavaş, farkına varmadan, Sieben Schmerzen Maria Kilisesine doğru ilerliyordum; büyük kapısı önünden geçtim. Önüme baka baka, sabahleyin kahvaltı ettiğim büfeye geldim. Sanki sabahleyin adımlarımı saymışım da ayak kaslarımı yöneten gizli bir ritim, şimdi beni durmaya, başımı kaldırıp bakmaya zorlamıştı. Sağa baktım, perde aralığından pırzola tabağını, büyük ve renkli sigara afişini gördüm. Kapıya doğru yürüdüm, açtım, içeri girdim. Sessizdi içerisi; kızın içeride olmadığını hemen sezmişim. Salak çocuk da yoktu. Köşede bir tramvay işçisi oturuyor, çorbasını kaşıkliyordu. Yandaki masada, önlerinde açık pakette yağlı ekmek dilimleri, kahve fincanları, evli bir çift vardı, tezgâh gerisinde savaş malûlü yerinde doğruldu, bana baktı; tanımışa benziyordu beni; ağzının kenarı hafifçe titredi. Tramvay işçisiyle evli çift de baktılar.

"Buyurun!" dedi savaş malûlü.

"Sigara," dedim yavaşça. "Beş tane, kırmızılardan."

Cebimde bir nikel para aradım yorgun; parayı yavaşça cam tabağa koydum, adamın uzattığı sigaraları cebime soktum, teşekkür ettim ve bekledim.

Yavaş yavaş çevreme bakındım. Hepsinin gözleri üzerimdeydi hâlâ, tramvay işçisi, kaşağı ağzıyla tabak arasında yarı havada tutuyor, -sarı çorbanın damladığını görüyordum- ve evli çift, lokmalarını çiğnemez olmuş, öylece duruyorlardı: Adamın ağzı açıktı, kadının ki kapalı. Sonra savaş malûlüne baktım; gülümsüyordu; karanlık, kaba çizgili, tıraşı uzamış yüzü gerisinde, genç kızın yüzüydü gördüğüm.

Çok sessizdi dükkân, savaş malûlü, sessizliğe doğru sordu: "Birisini mi arıyorsunuz?"

Hayır anlamına başımı salladım, kapıya yöneldim, bir an durdum ve çıkmadan sırtımda onların bakışlarını hissettim. Dışarı çıktığımda cadde hâlâ boştu. Garın arkasına giden karanlık yeraltı geçidinden doğru, yalpalayan bir sarhoş göründü. Hantalca zikzaklar çizerek üzerime doğru geliyordu; yaklaşmıştı ki, yakasında eczacıların kurdelesini gördüm. Önümde durdu; paltomun düğmesinden tuttu; geçirdi; yüzüme ekşi bir bira kokusu yayıldı:

"Eczacın olmasa nesin sen?" diye mırıldandı.

"Bir hiç!" dedim yavaşça. "Eczacım olmasa bir hiçim ben."

"Yaa gördün mü!" dedi küçümseyerek; salıverdi beni, yalpalayarak uzaklaştı.

Yavaş yavaş yürüdüm, yeraltı geçidine girdim.

Garın arkası sessizdi çok. Öğütülmüş çekirdek kakaonun baygın, acı kokusu; yakılmış şeker buharlarıyla karışık, bütün semtin üzerine yayılmıştı. Burada büyük bir çikolata fabrikası, binaları ve geçitleriyle üç sokağı keser ve semte, iştah açıcı ürünlerine aykırı, karanlık bir görünüş verir. Fakir fakara mahallesidir burası; birkaç oteli vardır, ucuz otellerdir. Yoksulluğun bu kadarından ürkerler diye, seyahat acentesi, yabancıları bu otellere göndermekten çekinir. Dar sokaklar yemek buğuları, haşlanmış lahana ve

sert kızartma kokularıyla doluydu. Orada burada, ağızlarında şeker sapları, çocuklar duruyordu. Açık pencerelerden iskambil oynayan, kolları sıvalı erkekler görüyordum; yıkılmış bir evin yanmış duvarı kenarında büyük, pis bir levha gördüm; üzerine siyah bir el resmi çizilmişti; siyah elin altında "Hollanda Oteli. Yabancılar oda verilir. Ucuz, iyi yemekler. Pazar günleri dans" yazıları okunuyordu.

Siyah elin gösterdiği tarafa yürüdüm; köşede yeniden bir el gördüm. Üzerinde "Hollanda Oteli karşıda" yazıyordu. Başımı kaldırıp da kırmızı tuğladan yapılmış, üzeri çikolata fabrikasının dumanlarıyla is bağlanmış, karşıdaki binaya bakınca, eczacıların buraya kadar sokulmamış olduklarını anladım.

6

Telefonda Fred'in sesini işitince neye bu kadar heyecanlandığıma hep şaşmışımdır: Kısık ve biraz yorgun çıkar sesi. Bu sesteki resmi kayıtsızlık, onu bana yabancılaştırır, heyecanımı çoğaltır. Odesa'dan, Sivastopol'dan böyle konuştu telefonda; içip de sarhoş olmaya başladığı zamanlar gazinolardan böyle telefon etti. Ne zaman telefonu açıp da onun, otomatta düğmeye bastığını, düşen paraların konuşmayı sağladığını duyduysa kalbim titremiştir. O konuşmaya başlamadan önce yabancı bir sessizlik uğuldar, sonra Fred'in öksürüşü duyulur; sonra telefondaki sesine katmayı pek iyi becerdiği o muhabbeti sezerim hep. Ben aşağı indiğim zaman ev sahibesi, sedirindeki köşesinde, eski püskü mobilyalarla çevrili, oturuyordu. Sabun kutuları, korunma vasıtaları dolu kutular, özellikle değerli kozmetikleri koyduğu küçük tahta kutular yığılıydı yazı masasında. İçerisi kabinelerden arkalara sızmış maşalı, permanantlı kadın saçı kokuyordu; bütün bir cumartesinin permanantlı saçlarının o kızgın kokusu. Ama saç başı dağınıktı, hırpaniydi Bayan Baluhn. Bir kitaplıktan ödünç aldığı romanı açmıştı önüne; ama okumuyor, çünkü telefonu kulağıma götürürken beni gözetliyordu. Sonra bakmadan sedirin gerisindeki köşeye uzandı, konyak şişesini aldı, yorgun gözlerini benden ayırmaksızın kadehini doldurdu.

"Alo, Fred!" dedim.

"Kaete!" dedi Fred. "Oda hazır, para da buldum."

"Oo, güzel!"

"Ne zaman gelirsin?"

"Saat beşte. Çocuklara pasta yapacağım daha. Dansa gidecek miyiz?"

"Hayhay, istersen eğer. Dans da var burada."

"Neredesin sen?" "Hollanda Otelinde." "Nerede bu otel?"

"Garın kuzeyinde. İstasyon Caddesinden yürü, köşede bir levha, üzerinde siyah bir el resmi göreceksin. Elin gösterdiği yönde yürü, orada. Çocuklar nasıl?" "İyiler."

"Onlara çikolata aldım, balon da alırsız, dondurma da alacağım. Onlar için sana para da vereceğim; söyle onlara, çok üzülüyorum, çünkü... çünkü dövdüm onları. Haksız-r dim çok."

"Ben bunu onlara söyleyemem, Fred."

"Neden?" "Ağlarlar çünkü."

"Ağlasınlar, ama üzüldüğümü bilmeleri gerek. Benim için çok önemli bu. Unutma lütfen."

Fred'e ne söyleyeceğimi bilemiyordum; ev sahibesine baktım: Pişkin bir tavırla ikinci kadehi doldurmuş, ağzına götürüyordu; konyağı yavaş yavaş gezdirdi ağzında, kon- : yak boğazından geçerken kadının yüzünde hafif bir tiksini- / me gördüm.

"Kaete!" dedi Fred.

"Evet?"

"Her şeyi söyle çocuklara, unutma lütfen; çikolatayı, balonu, dondurmayı anlat! Anlatacaksın, değil mi? Söz ver >na!"

"Veremem," dedim. "Ayin alayına gönderdiğim için ■bugün çok sevinçli onlar. Yedikleri dayaklan hatırlasınlar 'istemiyorum. Sonra söylerim, senden söz açılırsa söyle-İrim." 1 "Beni konuştukları oluyor mu?"

"Evet, nerede diye soruyorlar seni; hasta diyorum." "Hasta mıyım ben?"

"Evet, hastasın!"

Sustu; telefonda nefes alışını duydum. Ev sahibesi göz kırptı bana, hızlı hızlı başını salladı.

"Haklısın belki; belki gerçekten hastayım ben. Neyse, saat beşte. İstasyon Caddesinde köşedeki levha, üzerinde siyah el resmi. Param var, dans ederiz. Hoşça kal, sevgilim!"

"Hoşça kal!" Telefonu yavaşça kapadım, ev sahibesinin masaya ikinci bir kadeh koyduğunu gördüm.

"Gel kızım!" dedi hafifçe. "İç bir kadeh."

Eskiden ara sıra kafam kızar, aşağı iner, odamızın durumunu ona şikâyet ederdim. Ama o, her seferinde o kahredici uyusukluğuyla beni yumuşatır, kadehime konyak koyar, yorgun gözlerindeki bilgelikle beni etkilerdi. Ne yapar eder, odayı onarmanın üç yıllık kiradan daha pahalıya çıkacağını bana kabul ettirirdi. Ben içki içmesini ondan öğrendim. Önce konyak acı gelmişti bana, likör istemiştim. "Likör mü?" demişti. "Artık likör içen kaldı mı?" O gün bugün haklı olduğuna çoktan kanaat getirdim: İyi bu konyak.

"Gel kızım, iç bir tane!"

Karşısına oturdum; sarhoşların o donuk gözleriyle bakıyordu bana. Bakışlarım, yüzünden doğru, yol yol renkli çizgili bir yığın kutuya kaydı; üzerlerinde şunlar yazılıydı: "Griss Prezervatifleri. Üstün kalite. Leylek markasına dikkat ediniz."

"Sağlığına!" dedi kadın; kadehimi kaldırdım: "Sağlığınıza!" dedim, içimi bir güzel ısıtan konyağı bir dikişte içtim ve o anda anladım, ayyaş erkekleri anladım,

Fred'i ve bütün içki içenleri anladım.

"Ah, yavrum!" dedi kadın ve beni şaşırtan bir çabuklukla kadehimi tekrar doldurdu. "Şikâyete hiç gelmeyin artık. Fakirliğin ilacı yoktur. Bugün ikinci üstü çocukları yollayın bana; burada oynasınlar. Siz dışarı mı çıkacaksınız?"

"Evet," dedim. "Gideceğim, ama genç bir adam çağırdım, çocuklara bakacak."

"Gece de kalacak mı?"

"Evet."

Yüzü donuk bir sırtıyla, san bir sünger gibi bir an kabardı, sonra yine eski haline döndü.

"Eh, öyleyse şu boş kutuları götürün onlara."

"Teşekkür ederim," dedim.

Kocasını komisyoncu; kadına üç ev, bir berber salonu, bir sürü de kutu bırakmıştı.

"Birer kadeh daha içer miyiz?"

"Yok hayır, teşekkür ederim," dedim.

Titreyen elleri şişeyi tutarken titremez oluyor, şişeye, "bu uzanışlarda beni korkutan bir muhabbet bulunuyordu. Benim kadehi de doldurdu yeniden.

"Lütfen!" dedim. "Bana koymayın artık."

"O halde ben içerim," dedi, birdenbire çok dikkatli baktı bana, gözlerini kıstı, sordu: "Gebe misiniz, yav-V rum?"

; İrkildim. Bazen düşünürüm, gebe miyim diye, ama ■ henüz emin değilimdir. Hayır anlamına başımı salladım.

"Zavallı yavrucuğum!" dedi. "Çok zor olur sizin için. Bir küçük çocuk daha."

"Bilmiyorum," dedim kararsız.

"Rujunuzun rengini değiştirmelisiniz yavrum!" Dikkatle tekrar baktı yüzüme, ayağa kalktı, renkli entari içinde koca gövdesini iskemle, sedir ve yazı masası arasından I kurtardı. "Gelin benimle."

Peşinden salona girdim: Nemli yanık saçların, püskürtülmüş parfümlerin kokusu, bir bulut gibi yoğun, içeride duruyordu. Bu dumanlı bölmenin loşluğunda permanant aletlerini, saç kurutma başlıklarını, pazar öğlesinin kahredici ışığında nikellerin solgun parıltısını gördüm.

"Gelin, gelin!"

İçinde saç kıvrıma kâğıtları, dağınık rujlar, renkli pudra kutuları serili bir gözü karıştırmaya başladı. Bir ruj aldı,

bana doğru uzattı: "Şunu bir deneyin!" dedi. Tüpün vidalı, pirinç kapağını açtım; koyu kırmızı rujun donmuş bir solucan gibi tüpten dışarı çıktığını gördüm.

"Çok koyu değil mi?" diye sordum.

"Koyu olsun, sürün hele!"

Bu alt katta aynalar bambaşkadır. Bakışın arkalara kaymasını önler bu aynalar; insanın yüzünü önde tutarlar; düz, çok yakın ve olduğundan güzel gösterirler. Ve ben dudaklarımı araladım, başımı eğdim biraz, dudaklarımı dikkatle koyu kırmızıya boyadım. Ama gözlerim bu aynalara alışık değildir. Gözlerim bir başka türlü bakıyor, büyümüş gibi geliyordu bana. Bu bakış, yüzümden kaçmaya çabalyor, ama tökezleniyor, düşüyor, kaçamıyor ve gerisin geriye yüzüme dönüyordu. Gözlerim kararıyordu; ev sahibesinin eli omzuma yaslanıp da, kadının saçları dağınık içkili yüzünü aynada, arkamda görünce hafiften ürperdim.

"Süslen, şekerim!" dedi yavaşça. "Sevgilere süslen! Ama bırak boyuna çocuk yapmayı. İşte bu ruj iyi, değil mi yavrum?"

Aynanın önünden çekildim, ruju tüpe koyup kapağını kapattım: "Evet, iyi!" dedim. "Ama param yok."

"Bırakın canım, parayı, ne acelesi var... İleride?"

"Evet ilende," dedim. Hâlâ aynaya bakıyor, buz üzerinde kayar gibi aynada sendeliyordum; elimi gözlerimin önüne tuttum ve kesin olarak geri çektim kendimi.

Kadın, içleri boş, karton sabun kutularını, uzanmış kollarına yığı; ruju önlüğünün cebine koydu ve kapıyı açtı bana.

"Çok teşekkür ederim," dedim. "Allahaismarladık!"

"Güle güle!" dedi.

Fred, çocuklar gürültü ediyorlar diye neden bu kadar kızır anlamıyorum; oysa öyle sessiz ki onlar. Ben ocak ya da masa başındayken çokluk öyle sessizdirler ki birden ir-kilir, odada olup olmadıklarından emin olmak için arkama dönerim. Kutulardan evler yapıyor, fısıldaşıyorlar. Ben arkama döndüm mü gözlerimdeki korku, ürktüyor onları, soruyorlar: "Ne var anne? Ne oldu?" "Hiç!" diyorum.

"Yok bir şey!" ve dönüp hamuru yağurmaya devam edi-
yorum. Onları yalnız bırakmaktan korkuyorum. Önceleri yalnız öğleden sonra giderdim Fred'e; yalnız bir kez bütün gece evden uzak kaldım. Küçük uyuyor, ben o uyanmadan gitmek istiyorum.

Bitişikteki korkunç inilti kesildi; sarmaş dolaş oluşlarında eksik etmedikleri o solumalar; ürkütücü hırıltılar kesildi. Şimdi uyuyorlar, sonra sinemaya gidecekler. Yavaş yavaş anlamaya başlıyorum. Bu iniltileri bastırmak için bir radyo almamız gerekiyor. Çünkü içime nefret değil de yalnızca dehşet salan o korkunç solumalar duyulur duyulmaz benim yüksek sesle yapmacık konuşmalara başlayışım, o zoraki konuşmalarım birden kesiliveriyor, 'Çocuklar yavaş yavaş anlamaya başlamıyorlar mı' diye soruyorum kendi kendime. Kuşkusuz işitiyorlar, yüzlerinde beliren ifade, ölüm kokusu almış da titreyen hayvanlarınkine benziyor. Mümkünse çocukları sokağa göndermeye bakıyorum; ama pazar ikindisinin bu erken saatleri, çocukları bile ürküten bir hüznle dolu. Bitişikte elimi kolumu bağlayan o acayip sessizlik başlar başlamaz kıpkırmızı oluyor ve boğuşmanın başladığını gösteren ilk sesleri duyunca şarkı söylemeye çalışıyorum. İlk sesler: Yani karyolanın boğuk, düzensiz yaylanışları; artistlerin sirk çadırı tepesinde süzülürken, boşlukta trapez değiştirirken birbirlerine seslenişlerine benzeyen kesik haykırışlar.

Ama sesim kırık dökük ve titrek benim. Kulağımda kalmış melodileri boşuna arıyor, bulup çıkaramıyorum. Pazar ikindisinin kahredici hüznünde bitip tükenmez dakikalar bunlar; ben onların nihayet bitkin soluyuşlarını duyuyorum, birer sigara yaktıklarını duyuyorum. Daha sonra ortalığı kaplayan sessizlik nefretle doludur. Hamuru masaya çarpıyorum; elimden geldiği kadar gürültülü sağa sola kaydırıyor, yuvarlıyor, tekrar çarpıyorum, milyonlarca yoksul aileyi, bu dünyadan gelmiş geçmiş, sevişmek için bir yer bulamamış bütün o yoksulları kıvrıyor ve pastanın içine meyveleri yerleştiriyorum.

Karanlıktı oda; uzun bir sofanın sonundaydı; pencereden bakınca tuğlaları kararmış bir duvar gördüm, bir zamanlar kırmızıydı herhalde. Eskiden sarı, şimdi kahverengine dönüşmüş tuğlalardan süslemeler, düzgün dolambaçlı şeritler halinde uzayıp gidiyordu ve görüş sahama yan düşen duvarın ötesinde garın peronlarını gördüm, boştu her iki peron da. Bankta iki çocukla bir kadın oturuyor, limonata büfesindeki kız, kapı önünde durmuş, beyaz önlüğünü sinirli sinirli, karnına doğru kaldırıp indiriyordu. İstasyonun arkasında katedral, flamalarla donatılmıştı. Boş istasyon gerisinde mihrap çevresinde halkı sanki dirsek dirseğe toplanmış görmek sıkıcıydı, sıkıcıydı katedraldeki kalabalığın sessizliği; Kırmızı kisvesi içinde, mihraba yakın piskoposu gördüm, gördüğüm anda sesini de duydum. Hoparlörlerden doğru, boş garı aşırı gelen gür sesini açık seçik duydum.

Piskoposu sık sık dinlemiş, vaazlarında hep sıkılmışımdır; benim için en kötü şey, sıkıntıdır üstelik; ama şimdi, hoparlörden onun sesini işittiğim şu anda, hep bulmaya çalıştığım sıfatı birdenbire hatırlayıvermişim. Biliyordum, basit bir sıfatı bu; hep dilimin ucuna gelmiş, ama kayıp gitmişti hep. Piskopos, sesine, bu sesi popüler yapan bir şive edası katmayı sever, oysa popüler değildir kendisi. Vaazlarında kullandığı kelimeler, kırk yıldır farkına varılmadan, ama sürekli olarak inandırma gücünü yitirmiş ilahiyat deyim ve terimlerinden aktarmadır. Koflaşmış sözler, yarı buçuk gerçekler. Gerçek sıkıcı değildir; ne var ki pis-

kopos, gerçeği sıkıcı ve yavan göstermekten yana becerikli doğrusu.

- Tanrıyı gündelik hayatımıza alalım, kalplerimizde ona bir kâşane kuralım...

Birkaç dakika, ıssız perondan doğru gelen bu sesi dinledim; bir yandan da orada hoparlörün önünde duran, kırmızılar giymiş adamı görüyordum. Şivesine belli belirsiz abartı katarak konuşuyordu; ben yıllar yılı bulmaya çalıştığım kelimeyi ansızın buluverdim; o kadar basitti ki o yüzden gelmemişti aklıma: Evet, ahmaktı bu piskopos. Bakışlarım tekrar gara döndü: Kız, beyaz önlüğünü sinirli sinirli, hâlâ karnına doğru kaldırıp indiriyor, banktaki kadın çocuğa şimdi emziğini veriyordu. Bakışlarım tuğla duvardaki kahverengi dolambaç süslerde gezindi; ben pencereyi kapatıp karyolaya uzandım, sigara içmeye başladım.

Şimdi artık hiçbir şey duymuyordum, sessizdi otel... Odamın duvarları pembe duvar kâğıtları kaplıydı, ama yürek biçimindeki yeşil desenler solmuştu ve kâğıtların üstünde ancak, hepsi de şaşırtıcı düzgünlükte, donuk kalem çizikleri gibiydi. Rezil bir şeydi lamba, bütün lambalar gibi; mavimsi harelî, yumurta biçimi bir cam fanustu ve ihtimal on beş mumluk bir ampul vardı içinde. Koyu kahverengi bir ciladan geçmiş, daracık gardırobun hiç kullanılmadığını, zaten kullanılsın diye konmadığını anladım. Bu odada kalanlar, yanlarında valizleri olsa bile bu valizi açan kimseler değildiler. Askılara asılacak ceketleri, istif edilecek gömlekleri yoktu ve açık gardıropta asılı gördüğüm her iki elbise askısı, öyle entipüften şeylerdi ki, yalnızca benim ceketin ağırlığı bile kırabilirdi onları. Bu otelde ceket iskemleye asılır; pantolon, katlanmadan -çıkarılırsa şayet- ceketin üstüne bırakılır; sonra gözler giysilerini öteki iskemleye yığan solgun ya da tesadüf al yanaklı kadına çevrilir. Gardırop gereksizdir, henüz kimsenin kullanmadığı askılar gibi, yalnız resmen vardır, Lavabo basit bir mutfak masası olmaktan öteye geçmiyordu; masaya gömü-

lebilir bir tas yerleştirmişlerdi, ama yarısı dışarıdaydı tasın. Emayedendi, hafif çatlamıştı, sabun kabı adi seramikten yapılmıştı, bir sünger fabrikasının reklamıydı. Dış fırçasının, macununun bardağı kırılmış da yerine yenisi konmamıştı herhalde; yoktu ona benzer bir şey. Besbelli duvarları süslemek gereğini de duymuşlardı; bu iş için bir Mona Lisa baskısından daha uygun ne olabilirdi; anlaşılan bir zamanlar popüler bir sanat dergisinin ekinden alınmıştı bu resim. Karyolalar henüz yeniydi; yaşken işlenmiş ekşimsi tahta kokuyordu, alçak ve siyahtılar. Yatak takımları beni ilgilendirmiyordu. Şimdilik üstümü çıkarmadan uzanmış karımı bekliyordum, çarşaf falan getirirdi herhalde. Battaniyeler yündü, yeşile çalışıyordu, bir parça eskimişti; üzerindeki desenler -top oynayan ayılar- top oynayan insanlara dönüşmüş, çünkü ayıların yüzleri artık tanınmaz olmuştu; birbirlerine sabun köpükleri atan, kelle kulak yerinde pehlivan karikatürlerine benziyordu. Çanlar, saat on ikiyi vurdu.

Masadan sabun kabını almak için kalktım, sigara içmeye başladım. Bu konuda kimseye açılmamak, işin içyüzünü kimseye anlatmamak korkunçtu benim için. Oysa bana, sırf karımla yatabilmek için lazımdı para ve oda. İki aydır, aynı kentte olduğumuz halde, ancak otel odalarında sevişebiliyorduk. Hava sıcaksa bazen dışarıda parklarda ya da tahrip edilmiş evlerin koridorlarında, kentin göbeğinde; emin olduğumuz, görülmeyeceğimiz yerlerde oluyordu bu iş. Odamız çok dardı, buydu mesele. Bizi bitişiktekilerden ayıran duvar, incecikti üstelik. Büyükçe bir yer için para ister, enerji dedikleri şey ister; ama ne para var bizde, ne de enerji. Karımda da enerji yok.

Karımla son kez kentin kenarlarında bir parkta beraberdik. Akşamdı; tarlalardan doğru, toplanmış, sarımsak, soğan kokuları geliyor, ufukta ocakların dumanları, kırmızımsı gökyüzüne siyah siyah yükseliyordu. Karanlık çabuk çökmüştü; göğün kızılı mora, siyaha dönmüş ve biz tüten bacaların güçlü, yaygın fırça vuruşunu artık seçemez

olmuştuk. Soğan, sarımsak kokuları, tatlarının acılığıyla karışık, keskinleşmişti. Ta uzakta bir kum ocağının çukuru gerisinde ışıklar yanıyor, beride uzanıp giden yoldan bisikletli bir adam geçiyordu: Bisikletin lambası bozuk yolda sallanıyor, bir yanı açık gökyüzünden küçük, siyah bir üçgen kesiyordu. Gevşek vidalar tıkrdamış, çamurlukların takırtıları yavaş yavaş ve sanki ağırbaşlı uzaklaşmıştı. Bakmaya devam edince ileride yolda bir de duvar gördüm: Geceden daha siyahtı duvar. Duvarın gerisinden doğru kaz sesleri ve sığırları yem yemeye çağırın bir kadının mırıltı-lı, şefkatli sesi geliyordu.

Karanlık toprakta Kaete'nin yalnız beyaz yüzünü, gözlerini açtıkça gözlerindeki o tuhaf mavimsi parıltıyı görüyordum. Kolları da beyazdı ve çıplak ve hüngür hüngür ağlıyordu Kaete; ben onu öptükçe gözyaşlarının tadını duyuyordum. Başım dönüyor, gök kubbe hafiften, sağa sola sallanıyordu; daha da güçlü ağlıyordu Kaete.

Üstümüzdeki başımızdaki tozu toprağı süpürdük, yavaş yavaş dokuz numaralı tramvayın ilk durağına doğru yürüdük. Uzaktan tramvayın değirmi yol kavşağını döndüğünü işitiyor, tramvay tellerindeki kıvılcımları görüyorduk.

"Serinlik çıktı," dedi Kaete.

"Evet," dedim.

"Bu gece nerede yatacağın?"

"Block'larda."

Bombalardan harap olmuş bulvardan aşağı, tramvay durağına yürüyorduk. Dokuz numaralı tramvayın ilk durağının oradaki meyhaneye girip oturduk; ikimiz için konyak söyledim, oyun makinesine bir on kuruş attım; nikel bilyeler tahta kanala döküldüler, tek tek yukarı attım onları. Bilyeler sağlı sollu çelik yayların arasından geçiyor, onlara çarpıyor, tatlı çınlayışlar meydana getiriyor ve yukarıda cam bir tabelada kırmızı, yeşil, mavi rakamlar yanıp yanıp sönlüyordu. Meyhaneci kadınla Kaete, beni sey-

rediyorlardı. Oyunuma devam ederken elimi Kaete'nin başına koydum. Meyhaneci kadın kollarını kavuşturmuş, kocaman yüzü bir gülümsemeyle kıpırdamıştı. Oynuyordum. Kaete bana bakıyordu. Meyhaneye bir adam geldi, tezgâhın önündeki uzun tabureye sıçrayıp oturdu, çantasını arkasındaki masaya koydu, konyak istedi. Kirliydi yüzü, elleri esmerimsi; gözlerinin açık mavisi, olduğundan daha açık görünüyordu. Hâlâ Kaete'nin saçlarında duran elime baktı, sonra bana baktı, bir konyak daha söyledi. Az sonra yanıma gelmişti, ikinci makinede oynamaya başladı, pek göze çarpan bir tarafı yoktu makinenin; bir kasaya benziyordu; bir manivela, bir delik ve üzerinde yan yana üç iri, siyah rakam bulunan büyük, pembe bir levha. Adam makineye bir onluk attı, manivelayı çevirdi, yukarıdaki rakamlar döndü, görünmez oldu, sonra aralıklı, üç kez tık sesi duyuldu, yukarı levhada 1,4,6 sayıları görüldü.

"Hava aldık!" dedi adam ve makineye yeniden para attı. Üzerinde çepeçevre sayılar bulunan daire hızla döndü, üç kez hızla döndü, üç kez tık etti, bir an bir sessizlik oldu, sonra birdenbire makinenin çelik deliğinden paralar döküldü.

"Bire dört!" dedi adam, gülümsedi bana. "Bu iyi!" dedi.

Kaete elimi çekti saçından: "Ben gitmeliyim!" dedi. Dışarıda tramvay dönemeci dönüyor, gıcırdayarak kavsi dolanıyordu. İki konyağın parasını verdim, Kaete'yi durağa görürdüm. Tramvaya binerken öptüm onu; o da benim yanağımı okşadı, sonra gözden kayboluncaya kadar el salladı bana.

Meyhaneye döndüğümde kirli yüzlü adam, makinenin manivelası başındaydı hâlâ. Konyak istedim, bir sigara yaktım, adama bakıyordum. Üzerinde sayılar olan dairenin nasıl bir tempoyla döndüğünü kavramıştım galiba. Dururkenki tıkırtısı tahmin ettiğim andan daha önce duyulursa irkiliyordum ve adam mırıldanıyordu: "Hava aldık, hava... bir-iki... Hava aldık, hava, hava."

Adam söylenerek meyhaneden çıkarken ben makineyi işletmek için para bozduruyordum; meyhaneci kadının solgun yüzü gülümsüyordu artık. Kolu iki kez aşağı basıp da dairenin hızla, bana alabildiğine çabuk görünen bir tempoyla döndüğü âni hiç unutmam. Makine değişik aralıklarla üç kez tıkırdamış, bense dökülecek paraların şıkırtısını duyacak mıyım diye kulak kabartmıştım: Para falan düşmedi.

Şöyle böyle bir yarım saat orada kaldım, konyak içtim, manivelayı çalıştırdım; dairelerin dolu dizgin dönüşüne, ince tıkırtılara kulak verdim; meyhaneden çıkarken beş param kalmamıştı. Block'ların oturduğu Escher Caddesine kadar, aşağı yukarı üç çeyrek saatlik yolu yaya yürümek zorunda kaldım.

O gün bugün yalnız böyle makinesi olan meyhanelere gidiyor, dönen dairelerin büyüleyici ritmini dinliyor, tıkırtıları bekliyor ve makine durup da delikten hiç para gelmeyince irkiliyorum.

Bizim buluşmalarımız bir ritme bağlı; hâlâ anlayamadığımız bir ritimdir bu. Tempo birdenbire başlar, bakarsınız; çokluk akşamları, başımı sokacak bir yer bulamadan önce eve uğrar, parola edindiğimiz bir zil sesiyle Kaete'yi aşağı çağırırım; çocuklar yakınlarında olduğumu anlamasınlar diye zili öyle çalarım. Çünkü, ne tuhaf, anlaşılan beni seviyor çocuklar; beni özlüyor, benden bahsediyorlar; oysa son haftalarda henüz bir aradayken ben dövdüm onları: Öyle fena dövdüm ki birdenbire darmadağın saçlarımla kendimi aynada görünce yüzümdeki ifadeden korktum sanki: Sararmış, ama kan ter içindeydi yüzüm. Şarkı söylüyor diye dövdüğüm oğlumun çığlıklarını duymamak için kulaklarımı tıkaştım. Bir keresinde, bir cumartesi ikindi üstü, aşağıda kapıda Kaete'yi bekliyordum; Cle-mens'le Carla gördüler beni. Yüzlerinde, ansızın beni görmekten doğan sevinci fark edince irkildim. Koşular bana,

kucakladılar b eni, hastalığının geçip geçmediğini sordular, ben onlarla birlikte merdivenleri çıktım. Ama daha odaya girer girmez yine o korku, yoksulluğun o korkunç soluğu çullandı üzerime. Çocuklar oynayıp sıçramaya, şarkı söylemeye başlayınca, ne beni tanıyışa benzeyen küçük yavrumuzun gülücüklerinin, ne de karımın sevincinin, hayır, hiçbirinin yaşıtıramayacağı kadar güçlü, iğrenç bir öfke yükseldi içimde. Öfkem patlak vermeden, yine bırakıp gittim onları.

Ama sık sık, meyhanelerde pineklerden bira bardakları ve şişeler arasında onların yüzleri, birdenbire gözümün önüne geliyor; bu sabahki ayın alayında çocuklarımı gördüğüm zaman duyduğum korkuyu da unutamıyordum.

Katedralde son ilahi başlayınca karyoladan fırladım, pencereyi açtım, kırmızı kisvesiyle piskoposun kalabalık içerisinde ilerlediğini gördüm.

Akımdaki pencerede bir kadının siyah saçlarını gördüm; elbisesi pul buldu. Başını pencere pervazına dayamışa benziyordu, birden bana doğru döndü: Otelci kadının iç yağı gibi parıldayan ince uzun yüzüydü bu. "Yemek yiyeceksiniz," diye seslendi: "Zaman geldi."

"Peki," eledim. "Geliyorum."

Ben merdivenleri inerken ileride rıhtımda dış macunu firmasının top atışları yine başlamıştı.

8

Pasta güzel olmuştu. Fırından çıkarınca tatlı ılık kokusu odamıza yayıldı. Çocuklar sevinçlerinden uçuyorlardı. Clemens'i krema almaya yolladım; kremayı bir sıkacağa doldurdum, pastanın üzerine çocuklar için daireler, kıvrımlar yaptım, erik mavisini zemine küçük profiller çizdim. Çocukların, artan kremayı kaptan yiyişlerine bakıyordum; Clemens'in bu kalıntıyı hak geçirmeden paylaşması hoşuma gitti. Kapta bir kaşık krema kalmıştı; Clemens onu da iskemlecisinde oturmuş, bana gülümsemekte olan küçüğe verdi; ben de o arada ellerimi yıkadım, yeni rujumu süründüm.

"Anne, geç mi döneceksin?"

"Evet, yarın sabah."

"Babam gelecek mi artık?"

"Evet."

Bluzum, ceketim mutfak dolabında aslıydı. Yan bölmede giyiniyordum, çocuklara bakacak gencin içeri girdiğini duydum: Saatine yalnız bir mark alır, ama ikindinin dördünden sabahın yedisine kadar on beş saat on beş mark eder, ayrıca yemeğini bizde yer; akşam asıl nöbet başlayınca, radyonun yanında sigara da vardır içmesi için. Radyoyu bana Hopflar ödünç verdiler.

Bellermann çocukları severe benziyor, hiç değilse çocuklar onu seviyorlar; ben evden gittiğim akşamlar kendileriyle oynadığı oyunları, söylediği hikâyeleri anlatıyorlar bana. Onu rahip yardımcısı tavsiye etti; besbelli çocukları

bırakıp gidişimin nedenleri de anlatılmış kendisine; her seferinde boyalı dudaklarına baktıkça hafif kaşlarını çatar.

Bluzumu giydim, saçlarımı düzelttim, odaya geldim. Bellermann genç bir kız getirmişti yanında; hoş bir sarışındı bu. Küçüğü kucacağına almıştı; çocuğun çingırağını parmağında döndürüyor ve bu, küçüğü pek keyiflendirmişe benziyordu. Bellermann, kızı bana tanıştırdı, ama ismini anlayamadım. Gülüşü, küçüğe karşı görülmemiş şefkati profesyonel bir eda taşıyor, bakışlarından bana kalpsiz anne gözüyle baktığı anlaşılıyordu.

Bellermann'm saçları siyah ve çok kıvrıktır, yağlı bir cildi vardır, burnu kırışık durur hep.

"Çocukları gezmeye götürebilir miyiz?" diye sordu genç kız, Clemens'in yalvaran bakışlarını, Carla'nın başını sallayışını gördüm, razı oldum. Çekmecemden çikolata parası çıkardım, ama almadı genç kız.

"Lütfen," dedi, "darılmayın, izin verin de ben alayım çikolata."

"Peki!" dedim, paramı yerine koydum ve bu gencecik kızın karşısında kendimi pek zavallı buldum.

;

"Gulli'ye bırakın sizi!" dedi Bellermann. "Çocuk deli-sidir o."

Sırayla çocuklarıma: Clemens'e, Carla'ya ve küçüğe baktım, gözlerimin yaşardığını hissettim. Clemens başını salladı bana: "Sen git, anne!" dedi. "Merak etme, bir şey olmaz. Irmak kenarına gitmeyiz biz."

"Lütfen," dedim genç kıza. "Irmak kenarına gitmeyin."

Bellermann mantomu tuttu, giydim, çantamı aldım, çocuklarıma öptüm, Allaha emanet ettim onları. Odada fazla olduğumu hissediyordum.

Dışarıda kapı önünde durdum bir an; içeride gülüş-tüklerini duydum, yavaş yavaş merdivenleri indim.

Saat daha üç buçuktu ve hâlâ boştu sokaklar. Birkaç çocuk seksek oynuyordu. Yaklaşan ayak seslerimi duyunca başlarını kaldırıp baktılar. Yüzlerce kişinin oturduğu bu sokakta ayak seslerimden başka bir şey işitilmiyor, sokağın ilerisinden bir piyanonun yavan tıngırtıları geliyordu, hafifçe kımıldayan bir perde gerisinde sarımtırak yüzlü, yaşlı bir kadın gördüm; kollarında tombul bir köpek tutuyordu. Sekiz yıldır bu sokakta otururuz, yine de başımı kaldırıp baktım mı gözlerim kararır: Yer yer sıvaları dökülmüş tamir görmüş kirli puslu duvarlar; neredeyse devrilecekler gibidir. Gökyüzünün dar ve puslu yolunun aşağısına yukarısına piyanonun ince tıngırtıları dağılıyordu ve sesler tutuktu, melodiler kırık dökük. Solgun yüzlü bir kızın parmakları arıyor, bulup çıkaramıyordu onları. Yürüyüşümü hızlandırıp bakışlarında bir tehdit görür gibi olduğum çocukların yanından hemen geçtim.

Fred beni yalnız bırakmamalıydı. Onunla buluşacağıma seviniyordum, ama onunla olabilmek için çocuklarıma bırakıp gitmek de ürkütüyor beni. Nerede yatıp kalktığımı s ne zaman sorsam, Fred kaçamak yanıtlar verir. Bir aydır sözde yanlarında kaldığı Block'lann kim olduklarını bilmem, adreslerini söylemez bana. Bazı akşamlar çocuklarıma ev sahibesine bırakırım, ayaküstü yarım saatliğine bir kahvede buluşuruz. Bir tramvay durağında kaçamak kucaklasınız, ben tramvaya binerim, Fred durakta kalır, el sallar bana. Odamdaki sedire uzanmış, etrafım sessizlikle çevrili, ağladığım geceler olur. Çocukların nefes alışlarını,

- dış çıkardığı için huysuzlaşmaya başlamış küçüğün kıpır-danışlarını duyarım, çevremde boğuk bir öğütüşle zamanın akışını duyar, ağlayarak dua ederim. Evlendiğimizde yirmi üç yaşındaydım; aradan on beş yıl geçti, on beş yıl yuvarlanıp gitti de ben farkına varmadım; ama şimdi anlamam için çocuklarıma yüzlerine bakmam yetiyor. Onların hayatlarına eklenen her yıl, benim ömrümden ahn-

I,makta.

Tuckhoff Alanında otobüse bindim, sessiz sokaklara baktım; orada burada bir sigara kulübesinin önünde birkaç kişi duruyordu. Benekam Sokağında otobüsten indim; ne zaman bir akşam ayını yapılacağını öğrenmek üzere Si-eben Schmerzen Maria Kilisesinin büyük kapısından içeri girdim.

Kilisenin giriş kısmı karanlıktı; çantamda darmadağın sigaralar, rujlar, mendiller, çamaşırlar arasında kibriti aradım, nihayet buldum kutuyu, bir kibrit yaktım; irkildim: sağda karanlık oyukta biri vardı, kımıldanmadan duran biri. Kim var orada, diye seslenmek istedim, ama korkudan sesim kısılmıştı ve hızlı hızlı çarpan kalbim engel oldu bana. Karanlıktaki görüntü kımıldamıyor, ellerinde bastona benzer bir şey tutuyordu. Sönen kibrit çöpünü attım, bir yenisini yaktım; orada duran şeyin bir heykel olduğunu anlayınca da geçmedi kalbimin çarpıntısı. Bir adım daha yaklaştım, zayıf ışıkta saçları bukle bukle, taştan bir melek gördüm; elinde bir zambak vardı. Eğildim, çenem neredeyse heykelin göğsüne değiyordu, uzun zaman meleğin yüzüne baktım. Yüzü, saçları kalın bir toz tabakasıyla örtülmüştü; kör kör bakan göz oyuklarında da siyahça toz topraklan sarkıyordu. Dikkatle lifledim, yumurta biçimi o tatlı yüzdeki tüm tozlan gönderdim ve birdenbire gülümseyişin alçıdan bir gülümseme olduğunu, toz toprakla birlikte o gülümseyişin büyüsunü de üfleyip dağıttığımı gördüm. Ama devam ettim üflemeye: Saç buklelerini, göğsü, kıvrım kıvrım elbiseyi ve dudaklarımı büzerek kesik kesik üfleyişlerle zambağı temizledim. Çiy sert renkler, dini endüstrinin insafsız cilası ortaya çıktıkça, sevincim daha da sönüp gidiyordu. Oradan yavaşça ayrıldım, asılı ilanları aramak üzere daha öteye yürüdüm. Tekrar bir kibrit çaktım, arka planda Meryem Ana kandilinin tatlı kızartısını gördüm ve kara tahtayla karşılaşınca korktum: Bu sefer gerçekten arkamdan biri geliyordu bana doğru. Döndüm; bir rahibin solgun, değirmi köylü yüzünü seçince rahat bir nefes aldım. Rahip önümde durdu, gözlerinde bir hüzn

vardı. Yaktığım kibrit sönmüştü, karanlıkta sordu bana rahip:

"Bir şey mi arıyorsunuz?"

"Akşama nerede ayın var diye bakıyordum," dedim.

"Büyük ayın saat beşte katedralde," dedi.

Yalnız kumral, hemen hemen güdük saçlarını, donuk parıltılı gözlerini görüyor; dışarıda tramvayların kavsi döndüğünü, otomobillerin klakson seslerini duyuyordum. Birdenbire karanlığa doğru: "Günah çıkartmak istiyorum," dedim. Hem korkmuş, hem de ferahlamışım; sanki bunu bekliyormuş gibi: "Gelin benimle!" dedi rahip.

"Lütfen, burada olmaz mı?" dedim.

"Burada olmaz," dedi yumuşak bir sesle: "On beş dakika sonra ibadet başlıyor, gelen giden olur. Günah çıkarma yeri içeridedir." Birdenbire rahibe her şeyi bu hava cereyanlı, karanlık girişte, alçıdan meleğe yakın, Meryem Ana kandilinin uzak pırıltılarını görerek söylemek, her şeyi onun ruhuna karanlıkta fısıldamak ve rahibin, günahlarımı mırıltılarla bağışladığını duymak istemiş, bu isteğe karşı koyamamışım.

Şimdi uysal sessiz peşinden gidiyordum; kilise duvarlarından sağa sola dağıtılmış taşlar, kumtaşı döküntüleri arasından geçerek, tramvay deposu bitişiğindeki küçük ve gri eve doğru ilerlerken, demin beni bir an için sarmış olan coşkunluk, uçup gitmişti. Depodan doğru pazar ikindisine maden ses ve gürültüleri yankılanıyordu. Evin kapısı açılınca içerideki kadının kaba çizgili ve şaşırmış yüzüne baktım. Kadın, kuşkuyla süzdü beni.

Sofa karanlıktı, rahip bana: "Lütfen bir dakika bekleyin beni," dedi.

Göremediğim bir köşenin arkasında bir yerden kap kaçak tıkırtıları duydum; sofaya yayılmış, besbelli duvardaki nemli örtüye de iyice sinmiş o iğrenç ve baygın kokunun ne olduğunu birdenbire anladım; köşeden haşlanmış

pancar buğuları yayılıyordu; arkada mutfak vardı muhakkak. Sofadaki bir kapıdan nihayet bir ışık görüldü, ben bu beyazımsı ışıkta rahibin karaltısını seçtim. "Gelin," diye seslendi rahip.

Çekinerek ilerledim. Berbattı odanın içi: Köşede pembe bir perde gerisinde bir yatak vardı galiba; kokudan öyleye benziyordu. Duvara boy boy kitap rafları sıralanmıştı; eğriydi birkaçı, kocaman bir masanın çevresine gelişi güzel, siyah kadife arkalıklı eski ve değerli birkaç koltuk konmuştu. Masada kitaplar vardı; bir paket tütün, sigara kâğıtları, bir kese kâğıdı havuç ve çeşitli gazeteler vardı. Rahip masanın arkasında duruyordu: Yaklaşmamı işaret etti, bir yandan da kollarına kafesli çubuklar çivilenmiş bir koltuğu masaya dikey çekti. Şimdi ışığa çıkınca rahibin yüzü hoşuma gitmişti.

Kapıya doğru bakarak ve başını hafif eğerek; "Kusura bakmayın," dedi rahip. "Köylüyüz biz; vazgeçirtemiyo-rum, pancar pişirmeden duramıyor. Kömürünü, kirini, kokusunu, ekmeğini hesap edince pişmiş alsam daha ucuza gelecek, ama dinletemiyorum. Geliniz."

Masaya doğru sürdüğü kafesli koltuğa oturdu, işaret etti bana. Masayı dolaştım, yanına oturdum.

Uzun atkısını boynundan aşağı sarkıttı, kollarını masaya dayadı; ellerini yanaklarına koyusunda meslekten gelme alışılmış, benimsenmiş bir hal seziliyordu. Kafesin birkaç karesi kopmuştu. Ben fısıltılı bir sesle: "Baba, oğul ve kutsal ruh adına..." diye başlayınca kolundaki saate baktı; gözlerimle izledim bakışını; dördü üç geçiyordu. Anlatmaya başladım; bütün korkularımı, bütün acılarımı, bütün hayatımı kulağına doğru fısıldadım. Hazdan ürktüğümü, Kutsal Kommunion'dan korktuğumu, evliliğimizdeki huzursuzluğu söyledim. Ona kocamın benden ayrı yaşadığını, onunla yatmak için ara sıra buluştuğumu söyledim. Bazı anlarda duraklayacak oldum mu o hemen saatine bakıyor ve ben her defasında bakışlarını izleyerek yelkovanın pek yavaş ilerlediğini görüyordum. Sonra göz kapaklarını

kaldırıyordu; gözlerini, parmaklarındaki nikotin sarılığını görüyordum. Ve rahip gözlerini tekrar indiriyor, "Devam edin!" diyordu. O bunu yumuşak bir sesle söylüyordu ama, acı veriyordu bana; tıpkı usta bir elin bastığı yaradan cerahati çıkarırken duyulan acı gibi.

Kulağına doğru fısıldamalarıma devam ettim, iki yıl öncedeki olayları bir bir anlattım ona. Fred'e beraber sarhoş olduğumuz günlerden, çocuklarımla ölümünden, hayattaki çocuklarımdan; bizim, bitişiğimizdeki Hopfların odasından ister istemez duyduğumuz, Hopfların da bizim odadan duydukları şeylerden bahsettim. Ve tekrar saate baktı, ben de saate baktım yeniden ve dördü henüz altı dakika geçmekte olduğunu gördüm. Ve rahip yine göz kapaklarını kaldırdı, yumuşak bir sesle: "Devam edin!" dedi. Fısıldayışlarım daha da hızlandı; ona büyük, geniş evlerde oturan, yüzleri cilt kremi reklamlarındaki resimlere benzeyen rahiplerden nefret ettiğimi anlattım. Bayan Fran-ke'den, çaresizliğimizden, odamızın tozundan, kirinden bahsettim; nihayet ona, galiba yine gebe olduğumu söyledim.

Ben yeniden duraklayınca bu sefer saatine bakmadı, bir yarım saniye kaldırdı göz kapaklarını ve sordu: "Bitti mi?" "Evet," dedim ve saatine baktım. Saat tam önümdeydi, çünkü rahip ellerini yüzünden çekinmiş, üst üste masanın kenarına koymuştu: saat dördü on bir dakika geçiyordu. Bakışlarım rahibin sarkmış yenlerinden içerilere kaydı; kıllı, adaleli köylü kollarını gördüm, daha ötede gömleği kıvrılmıştı; gömleğinin yenlerini neden indirmemiş acaba, diye düşündüm.

içini çekti, ellerini yine yüzüne götürdü, yavaş sesle sordu: "Dua ediyor musunuz?" "Evet," dedim ve ona birçok gece, eski püskü sedirime uzanarak, hatırladığım bütün duaları okuduğumu, çok kez çocuklarımla uyandırmamak için mum yaktığımı, ezberimde olmayan duaları da dua kitabından okuduğumu anlattım.

Başka bir şey sormadı, sustum ben de ve kolundaki saate baktım: Dördü on dört dakika geçiyordu. Dışarıdan doğru tramvay deposundaki takırtıları, mutfaktaki kadının söylediği türküyü, garda bir trenin boğuk gürültülerini işitiyordum.

Rahip nihayet ellerini yüzünden çekti, dizleri üstünde katladı, yüzüme bakmadan: "Dünyadan korkuyorsunuz, ama içiniz rahat etsin, dünyayı yendim ben. Bilmem anla-yabildiniz mi?" dedi, sonra yanıtımı beklemeden devam etti: "Dar kapıdan geçiniz çünkü geniş kapı ve geniş yol mahva götürür ve oradan geçenler çoktur. Ama hayata götüren kapı ve yol dardır ve onları bulanlar azdır."

Sustu yine, ellerini yine yüzüne götürdü, parmakları arasından doğru fisıldadı: "Dar... bildiğimiz yolların en darı, bir bıçağın keskin yüzü gibi. Bence siz o yoldasınız..." Ve birdenbire büsbütün çekti ellerini, kafesteki yarıktan bana baktı, ancak bir saniye baktı ve ben, bana o kadar şefkatli görünmüş gözlerindeki sertlikten korktum. "Size emrediyorum," dedi. "O çok nefret ettiğiniz rahibinizin ayinlerini dinlemenizi, şaraplı ekmeği onun ellerinden yemenizi emrediyorum... eğer..." Tekrar baktı yüzüme: "Eğer günahlarımız bağışlanırsa."

Yine sustu, dalmış gitmişti sanki. Bildiğim tüm duaları, yakınmaları içimden tekrarlamaya çalıştığım sırada, dışarıda depoda kaynak aletlerinin keskin cızırtılarını ve ansızın, kilisesinde çalmaya başlayan çan seslerini uydum. Saat dördü çeyrek geçiyordu.

"Çünkü bilmiyorum, ben sizin günahlarınızı bağışlayabilir miyim, bekleyelim bakalım. Allahım!" dedi daha şiddetli bir sesle, ama bakışı sertliğini kaybetmişti. "Nasıl olur da bu kadar nefret edersiniz?" Bir çaresizlik hareketi yaptı, bana döndü. "Sizi takdis edebilirim... ama kusura bakmayın, önce düşünüyüm hele; bir meslektaşına danışmam gerekir belki. Acaba bu akşam... şey, öyle ya, koca-

nızla buluşacaksınız. Kocanızın size dönmesini sağlamanız gerek."

Günahlarımı bağışlamak istemeyişine çok üzül müştüm: "Lütfen bağışlayın günahlarımı!" dedim. Gülümsedi, - elini biraz yukarıya kaldırdı: "Bu kadar candan arzu ettiğimize göre bağışlamak isterdim, ama cidden kuşkuluyum. Artık nefret etmiyor musunuz?" "Hayır, hayır!" dedim hemen. "Yalnızca bir üzüntü duyuyorum." Karar veremiyor gibiydi, ben ne yapacağımı bilmiyordum. Israr etsem kabul ederdi belki; ama ben ısrarım üzerine değil, gerçekten bağışlanmak istiyordum.

"Şarta bağlı," dedi ve gülümsedi yine. "Günahlarınızı bağışlayabilirim, ama şarta bağlı. Hadi elimde o güç var diyelim, yine de..." Elleri yüzümün önünde sabırsız kıvıldıyordu. "Nefretinizle mahkûm ediyorsunuz; biz mahkûm edemeyiz, nefret edemeyiz, doğru değil, hayır." Başını şiddetle salladı, sonra masanın kenarında açılmış duran avuçlarına koydu, dua etti, birden doğruldu ve günahlarımı bağışladı. İstavroz çıkardım, ayağa kalktım.

Masanın önünde duruyordu, yüzüme baktı. O daha konuşmadan birdenbire içimde, bu rahibe karşı bir acıma belirdi.

"Size yalnız şunu..." Başladığı cümleyi bir el hareketiyle öteye attı. "Siz zanneder misiniz ki bende yok o nefret. Bir rahip olan bende? Ben o nefreti buramda duyuyorum." Elini siyah cüppesinde kalbinin biraz aşağısına vurdu. "Amirlerime karşı duyduğum nefreti bazen buramda duyuyorum," dedi ve pencereyi gösterdi. "Bu benim kilisemde ayinleri gezgin rahipler yönetirler; çevredeki otellerden gelirler; kongrelere giden, kongrelerden gelen, sağlıklı, bakımlı adamlardır bunlar. Kire, toza, toprağa hırslanırlar, kilise hizmetkârlarının azlığına kızarlar. Saat on, on üç, yirmi ayinleri; yirmi beş dakikada bir normal ayinler hep burada yapılır. Her gün beş, on, çok zaman on beş ayin. Bilmezsiniz ne kadar çok gezgin rahip vardır; tedavi-

den gelirler, tedaviye giderler; sonra o kongreler! On beş ayın; toplansanız beş Hıristiyan ancak katılır bu ayinlere. Asıl rekorlar burada kırılır, on beş konur; beş alınır. Ah, otel banyolarının kokusunu benim harap ayin eşyaları odama bırakıp giden o zavallı rahiplerden ne diye nefret edeyim?" Pencereden ayrılıp bana doğru geldi, masadan defter kalem uzattı; adresimi yazdım, yana kaymış şapkamı düzelttim.

Birkaç kere hızlı hızlı, kapı vuruldu.

"Peki, peki, biliyorum, ibadet!" diye seslendi rahip. "Geliyorum."

Veda için elini uzattı, içini çekerek baktı bana; beni kapıya kadar götürdü.

Kilisenin büyük kapısından yavaş yavaş yeraltı geçidine doğru yürüdüm. İki kadınla bir erkek kiliseye ibadete geliyorlardı. Kilisenin karşısında asılı büyük, beyaz bir afişin üzerinde kırmızı harflerle: "Eczacın olmasa nesin sen?" yazılıydı.

Gökte koyu bir bulutun kenarı güneşin önünden kaydı geçti, güneşi meydana çıkardı, güneş şimdi "olmasa"nm o'suna vurmuş, harfin içini sarı bir ışıkla doldurmuştu. Yoluma devam ettim. Önümden, koltuğunda bir dua kitabı, bir oğlan çocuğu geçti; sonra boşaldı cadde. Caddeyi küçük dükkânlar, yıkılmış evler çevreliyordu. Yanmış kararmış duvarların gerisinde tramvay deposundan gelen gürültüleri duydum.

Burnuma fırından yeni çıkmış sıcak çörek kokuları çarptı; durdum, sağ tarafa baktım: Tahta bir barakanın açık kapısından buram buram beyaz buğular yayılıyor, eşikte bir çocuk güneşleniyordu. Çocuk, başını havaya kaldırmış, gözlerini kırıpıştırıyordu. Yüzünde yumuşak bir salaklık ifadesi vardı; kızarık göz kapakları güneş ışığında saydamdı sanki. İçimde acılı bir şefkat duydum. Çocuğun elinde yeni kızarmış, marmelatlı bir hamur tatlısı vardı; ağzının kenarları yapış yapıştı şekerden. Şimdi tatlıyı ısı-

rırken kahverengimsi marmelat dışarı taşıyor, üzerindeki kazağa damlıyordu. İçeride bir tencerenin üzerine eğilmiş bir genç kız gördüm: Güzeldi yüzü, başını örtüyordu; birden başını kaldırdı, göz göze geldik, gülümsedi bana. Gülümseyişi bir büyü etkisi bıraktı üzerimde; ben de ona gülümsedim; kimildamadan birkaç saniye öylece kaldık. Ve ben aslında yalnız ona bakıyordum, ama uzaklardan doğru sanki kendimi de görüyordum; oracıkta iki kardeş gibi birbirimize gülümseyerek duran ikimizi görüyordum. Gözlerimi indirdim, hatırlamıştım çünkü: Kokusu midemi uyarmış tatlılardan bir tane bile almaya param yoktu. Salak çocuğun akçıl perçemlerine baktım, yanıma para almamış olduğuma üzüldüm. Fred'le buluşacağım zamanlar yanıma para almam hiç; çünkü parayı gördü mü Fred dayanamaz, beni çoğu kez içki içmeye kandırır. Salak çocuğun tumbul gerdanına, yüzüne bulaşmış şeker kırıntılarına baktım; yavaş aralanmış dudaklarını seyredince, içimde hasede benzer bir şey hissettim.

Bakışlarımı tekrar kaldırdığım zaman genç kız, yağ tenceresini kenara çekmişti, eşarbını çözüyordu; eşarbi çıkardı ve saçları gün ışığına döküldü: Ve ben tekrar yalnız onu değil, yüksekçe bir yerden bakar gibi kendimi de gördüm. Yıkıntılarla çevrili, kirlili sokağı, kilisenin kapısını, afişi gördüm; bu barakanın önünde duran kendimi gördüm: Sıska, üzgün, ama gülümseyen kendimi.

Salak çocuğun önünden yavaşça geçip barakaya girdim. Köşede bir masanın kenarında iki çocuk oturuyordu; sobanın yanında tıraşı uzamış, yaşlı bir adam oturmuş, gazete okuyordu. Adam gazeteyi indirdi, bana baktı.

Genç kız kahve makinesi yanında ayakta duruyor, aynaya bakarak saçını düzeltiyordu; beyaz, ufak ve çocuksu ellerini seyrettim bir süre; şimdi aynada onun bana gülümseyen körpe yüzünün yanında kendi yüzümü görüyordum: Sıskaydı, hafif sarıya çalıyordu ve ince bir çizgi halinde yana taşmış koyu kırmızı bir ruj parıltısı vardı dudaklarında. Yüzümdeki ö gülümseme, hemen hemen istemediğim halde içimden gel-

meşine karşın bana bir yapmacık gibi görünüyor, şimdi başla-
rımız bir çırpıda yer değiştirmişe benziyordu. Genç kızda be-
nim başım vardı, bende onun başı. Ve ben kendimi o genç kız
olarak görüyordum; aynanın karşısında saçlarını düzelteren, ben
olmuştum. Genç kız seveceği bir adama geceleyin kollarını
açıyor, adam onun içine hayatı ve ölümü sokuyor, adamın aşk
dediği şeyin izleri, tortulan genç kızın yüzünde birike birike bu
yüz, benim yüzüme benziyordu: Bu hayatın açılarıyla
sarımtırak bir renge boyanmış, sıska bir yüz.

Derken genç kız arkasına donuverdi ve aynadaki yüzümü
kapattı; sağa doğru yürüdüm, kendimi kızın büyümesine
bıraktım.

"Günaydın," dedim.

"Günaydın," dedi. "Tatlı ister misiniz?"

"Hayır, teşekkür ederim," dedim.

"Niçin? Kokusu güzel değil mi?"

"Güzel," dedim, kızın kimbilir hangi adamın olacağı
aklıma geldi, irkildim. "Cidden güzel... ama yanımda para
yok."

Ben "para" deyince sobanın yanındaki yaşlı adam ayağa
kalktı, tezgâh gerisine geçti, kızın yanında durdu. "Para...
parasını sonra verirsiniz," dedi. "Tatlı istiyorsunuz, değil mi?"

"Evet," dedim.

"Oo, buyurun, oturun!" dedi kız.

Birkaç adım geriye gittim, masaya çocukların yanına
oturdu.

"Kahve de vereyim mi?" diye seslendi kız.

"Evet, lütfen," dedim.

Yaşlı adam bir tabağa üç tane tatlı koydu, getirdi, yanımda
ayakta durdu.

"Çok teşekkür ederim," dedim. "Ama beni tanımıyorsunuz
ki!"

Adam gülümsedi bana; elleri arkasındaydı, beceriksizce
öne aldı, göbeğinin üstüne kavuşturdu. "Onu düşünme-

yin, canım!" diye mırıldandı. Kapı eşiğinde oturmakta olan
salak çocuğu gösterdim başımla: "Oğlunuz mu?"

"Oğlum!" dedi adam yavaşça. "Bu da kızım." Tezgâh
gerisinde kahve makinesinin kolunu işletmekte olan genç kıza
baktı.

"Oğlum insanların dilini bilmiyor," dedi yaşlı adam.
"Hayvanların dilini de bilmiyor, hiç konuşamıyor; dsu-dsa-dse-
diyebiliyor ancak... Bizse..." Bu sesleri verebilmek için dışarı
çıkılmış dili, tekrardan ağzından içeri kaymıştı. "Bizse onu taklit
ediyoruz, ama sert ve acemice bizim sesimiz; zu-za-ze diyoruz.
Beceremiyoruz," dedi adam yavaşça ve birden sesini hafifçe
yükselterek: "Bernhard!" diye seslendi. Salak çocuk, başını
ağır ağır çevirdi, ama hemen yine önüne düştü başı. İhtiyar, bir
daha seslendi: "Bernhard!" Çocuk yine çevirdi başını; bir
sarkaç gibi yine öne kaykıldı başı; yaşlı adam kalktı, çocuğu
kollayarak elinden tuttu, masaya getirdi. Adam yanımdaki
iskemleye oturdu, çocuğu kucağına aldı, yavaşça sordu bana:

"İğrenmiyorsunuz ya, çekinmeyin, söyleyin!"

"Hayır," dedim. "İğrenmiyorum," Kızı kahveyi getirdi,
fincanı önüme koydu, babasının yanında ayakta durdu.
"İğreniyorsanız söyleyin, gücenmeyiz; çokları iğreniyorlar."

Çocuk bingil bingildi, yağ içindeydi; sessizce önüne
bakıyor, peltek peltek dsu-dsa-dse diyordu. Ona dikkatle
baktım, başımı kaldırdım. "Hayır, iğrenmiyorum, bir emzik
çocuğu gibi," dedim. Fincanı ağzıma götürdüm, kahveden içtim
biraz, tatlıyı ısırđım: "Kahveniz çok nefis!" dedim.

"Sahi mi?" dedi genç kız, sevinmiş. "Sahi mi? Bu sabah
bir adam da böyle söyledi; şimdiye kadar hiç kimse
söylememişti de."

"Cidden nefis," dedim; tekrar içtim, tatlıyı ısırđım. Kız,
babasının oturduğu iskemlenin arkalığına yaslanmıştı, bana
bakıyordu; bakışları daha sonra ötelere kaydı.

"Bazen," dedi kız "düşünürüm de acaba bu çocuk neler duyar, nasıl yaşar? Çokluk öyle hoşnut, öyle mutlu ki! Galiba yalnız yeşille kahverengini ayırt ediyor, yalnız bu iki rengi. Belki hava bir sudur onun için, yeşil bir su, çünkü zorlukla kımıldayabiliyor havanın içinde. Yeşil su bazen kahverengimsi oluyor, eski bir film gibi yer yer kararmış, kabarmış yeşil bir su. Ağlıyor da bazen, o zaman çok fena! Bazı sesleri duyunca başlıyor ağlamaya."

"Ah, ağlıyor demek?" dedim.

"Of, evet!" dedi kız ve bakışları geri döndü, gülümsemeden yüzüme baktı. "Sık sık ağlar, hep de böyle tiz gürültüler olursa acı acı ağlar; gözyaşları ağzının kenarlarındaki salyalara akar, karışır. Yiyebildiği şeyler, tatlılar, süt ve ekmeğe. Tatlı, süt ve ekmeğe dışında hiçbir şeyi almaz midesi; hemen çıkarır. Şey, affedersiniz hâlâ öğrenmiyorsunuz ya?"

"Hayır!" dedim. "Siz anlatmanıza bakın!"

Genç kızın bakışları, üzerimden tekrar ötelere kaydı, elini salak çocuğun başına koydu genç kız. "Yüzünü, vücudunu havanın akışına karşı kımıldatabilmek onun için ne kadar zorsa, bu gürültüleri duymak da öyle korkunç herhalde. Belki kulaklarında orgların yumuşak uğultusu vardır hep; yalnız onun duyduğu, kahve renkli bir melodi. Belki de görülmeyen ağaçları hışırdatan bir fırtınadır işittiği. Kol kalınlığında teller ses vermeye başlıyor, bir uğultu onu çağırıyor ve birden yok oluyor."

Yaşlı adam, hayran hayran kızı dinliyordu; kollarını salak çocuğun vücuduna dolamıştı, ceketinin yenlerine akan marmelatı, şekeri görmüyordu gözü. Kahveden bir yudum daha aldım, ikinci tatlıyı ısırđım, yavaşça sordum kıza: "Nereden biliyorsunuz?" Yüzüme baktı, gülümsedi: "Ah, hiçbir şey bildiğim yok," dedi. "Ama belki de... onda bizim bilmediğimiz birşeyler olsa gerek. Ben hayalimde canlandırıyorum bunları. Bazen de birdenbire bağıır; ansızın, koşarak bana gelir; gözyaşları önlüğüme akar. Eşikte otururken birdenbire koşup gelir. Düşünürüm de her şeyi

bizim gördüğümüz gibi, birdenbire görmeye başladı, derim. Birdenbire, yarım saniye sürer bu, bir korku gibi içine sokuhrvermiştir. Gördüğümüz halleriyle insanlar, otomobiller, tramvaylar, bütün gürültüler. O zaman uzun uzun ağlar." Köşede oturmakta olan çocuklar ayağa kalktılar, tabaklarını itip yanımızdan geçtiler; başında yeşil bir kasket, küçük, delişmen bir kız seslendi: "Deftere yazın lütfen. Annem söyledi."

"Peki!" dedi yaşlı adam ve arkalarından gülümsedi.

"Karınız?" diye sordum yavaşça. "Öldü mü annesi?"

"Evet," dedi adam. "Öldü. Bir bomba sokakta parçaladı onu ve çocuğu çekip aldı elinden. Çocuğu bir saman balyası üzerinde buldular. Oraya düşmüştü, haykırıyordu."

Nefesim kesilir gibi sordum: "Doğuştan mı böyle?"

"Doğuştan," dedi kız. "Hep böyledir. Her şey akar gider de önünden, farkına bile varmaz. Ona yalnız bizim seslerimiz ulaşır. Bir de kilisenin orglarını, tramvayların keskin gıcırtilarını, keşişlerin korolarını duyar. Ama yese-nize, ah, tiksindiniz galiba?"

Sonuncu tatlıyı aldım, hayır anlamına başımı salladım ve sordum: "Keşişlerin sesini işitiyor, öyle mi?"

"Evet," dedi kız, yumuşak bir sesle, yüzüme doğru. "İşitiyor herhalde. Bildoner Alanındaki keşişlere gittiğimiz zamanlar -bilirsiniz- koro halinde dualar okunurken değişir yüzü, inceler, sanki bir sertlik kazanır. Korkarım her seferinde, kulak kabartır; biliyorum, duyuyor, kulak kabartır, bambaşka bir çocuk olur; dualardaki melodiyi duyar, keşişler sustular mı ağlamaya başlar. Çok şaştınız, değil mi?" dedi kız, gülümseyerek. "Yesenize!"

Tatlıyı tekrar elime aldım, ısırđım, sıcak marmeladın ağzımda dağıldığını hissettim. ,

"Onu oraya sıkça götürün," dedim. "Bildoner Alanına."

"Aa, evet!" dedi kız. "Çok korkuyorum, ama sık sık götürüyorum. Daha kahve ister misiniz?"

"Hayır, teşekkür ederim," dedim. "Ben artık gitmeliyim." Çekinerek ona ve salak çocuğa baktım, yavaşça: "Çocuğu görmek isterdim," dedim.

"Kilisede mi?" diye sordu kız. "Keşişlerin yanında mı?"

"Evet," dedim.

"Ah, o halde beraber... yazık, gidiyorsunuz... yine gelirsiniz, değil mi?"

"Geleceğim," dedim. "Hem borcum da var zaten."

"Onun için değil, rica ederim... Gelin yine."

Yaşlı adam, başım sallayarak kızın sözlerini doğruladı. Kahvenin son yudumunu içip ayağa kalktım, mantom-daki tatlı kırıntılarını silkeledim.

"Yine gelirim," dedim. "Sizin burası ne güzel!"

"Bugün mü?" diye sordu kız.

"Bugün değil," dedim. "Ama pek yakında, belki yarın sabah... sık sık uğrarım., keşişlere beraber gideriz."

"Peki!" dedi kız. Bana elini uzattı; bu çok hafif beyaz eli bir an tuttum, bırakmadım; onun o körpe, genç yüzüne baktım, gülümsedim; yaşlı adamı başımla selamladım. Parmakları arasında tatlıyı ufalayıp duran salak çocuğa: "Bernhard!" dedim yavaşça; ama işitmedi, hatta görmüyor gibiydi beni. Gözlerini sımsıkı yummuştu sanki; kızarık ve iltihaplıydı göz kapakları.

Oradan ayrıldım, İstasyon Caddesine giden karanlık yeraltı geçidine doğru yürüdüm.

9

Aşağı indiğimde masalardan istif edilmiş tabakları kaldırıyorlardı; salon soğuk gulaş, salata ve sonradan şekerlendirilmiş puding kokuyordu. Bir köşeye oturdum; oyun makineleri başında durmuş, oynayan iki delikanlıya baktım. Nikel bilyeler kontak yaptıkça duyulan o tatlı çınlayış, manivela yuvasındaki yuvarlağın hızla dönüşü, makinenin takırdayarak duruşu, bende o eski heyecanı uyandırıyor. Garson, elinde bir bez, masaları siliyor, otelci kadın tezgâhın yukarısına büyük, sarı bir karton çiviliyordu: "Bu akşam dans. Giriş serbest." Yanımdaki masada keçe paltolu, avcı şapkalı yaşlı bir adam oturuyor, tablaya koyduğu piposundan dumanlar yükseliyordu. Adam yeşil şapkasını başından çıkarmamıştı ve kırmızımı gulaşı karıştırıyordu.

"Ne emredersiniz?" diye sordu garson. Başımı kaldırıp baktım, yüzü yabancı gelmedi bana.

"Ne var?"

"Gulaş," dedi. "Domuz pirzolası, patates salatası ve tatlı. Arzu ederseniz önce çorba da getireyim."

"Gulaş!" dedim. "Önce çorba, bir kadeh de korn!"

"Baş üstüne!" dedi garson.

Yemek kuvvetli ve sıcaktı; acıktığımı hissediyordum, ekmek istedim, baharlı bir salça sürdüm üzerine.

Sonra bir kadeh içki daha getirttim. Delikanlılar oyunlarına devam ediyorlardı. Birincinin saçları tepesinde havaya kalkmıştı.

Yemeğin parasını verdim, birkaç dakika daha bekledim, ama oyun makineleri boşalmadı. Garsonun yüzüne dikkatle bir daha baktım. Bu solgun yüzü, bu kızıl saçları ben daha önce görmüştüm mutlaka.

Tezgâh başında sigara istedim; otelci kadın yüzüme baktı, sordu: "Bütün gece mi kalacaksınız?"

"Evet," dedim.

"Lütfen parayı peşin ödeseniz..." sırtarak baktı yüzüme. "Hani her ihtimale karşı... otelimiz istasyona yakın da... Sizin de eşyanız yok."

"Tabii!" dedim, cebimden paramı çıkardım.

"Sekiz mark, lütfen!" dedi, mürekkepli kalemini yaladı, makbuz yazdı. "Birisini mi bekliyorsunuz?" diye sordu pusulayı verirken.

"Evet, karımı," dedim.

"Evet!" dedi, sigaraları uzattı; bir mark bıraktım, yukarıya çıktım.

Uzun zaman yattım yatakta, hayallere daldım, sigara içtim; ne düşündüğümü bilmiyordum, derken hatırladım. Ben garsonun kim olduğunu bulmaya çalışıyordum. Gördüğüm yüzleri unutmam; ardımdan gelir hepsi, karşıma çıktılar mı tanırım onları. Hele şöyle bir görüp geçtiklerim bilinç altımda kol gezer; bulanık bir derecikte' yosunlar arasında görünmeyen gri balıklar gibi sağa sola yüzerler. Ara sıra başları su yüzüne değer gibi olur; beri gerçekten görünce de artık kesin olarak aydınlığa çıkmışlardır onlar. Bu deredeki kaynaşmayı tedirgin, telaşlı taradım ve oltamı birden yukarı çektim: Evet, oydu, garson; bir zamanlar bir yaralı toplama merkezinde bir dakika için yanımda yatmış bir asker. Başındaki sargıdan dışarı bitler çıkıyor, hem pıhtılaşmış, hem de taze kanın içinde bitler kaynaşıyordu. Bitler bu inatçı hayvanlar, baygın yatan adamın ensesine, akçıl ve ince saçların içine rahatça sokulmuşlardı. Yüzüne, kulaklarına tırmanıyor, kayıp düşüyor, omuzlarına tutunuyor, yakasından içeri kaybolup gidiyor-

lardı. Demin bana kendi aleminde gulaş satmış adamın yüzü, buradan üç bin kilometre uzakta gördüğüm o ince uzun, acılı yüzdü işte.

Garsonu nereden hatırladığımı anlayınca ferahlamış-tım; yatakta yana döndüm, cebimden paralarımı çıkardım; .; yastığın üzerine saydım: On altı mark, seksen fenikim vardı daha.

Sonra yine aşağıya, meyhaneye indim; ama iki delikanlı hâlâ oyun makinelerinin basındaydılar. Birinin ceket cebi on kuruşlarla dolu gibiydi, aşağı sarkmıştı. Delikanlı sağ elini cebine sokmuş, paraları karıştırıyordu. Bir de yi-f ne avcı şapkalı adam vardı salonda; bira içiyor, gazete okuyordu. Bir şnaps içtim; bir tabureye oturmuş, resimli bir derginin yapraklarını çeviren otelci kadının kırışksız yüzüne baktım.

Yine çıktım yukarıya, yatağa uzandım; sigara tütürü-| yor, Kaete'yi, çocukları, savaşı ve iki küçük yavrumuzu düşünüyordum; cennette onlar, diyordu rahipler, bu küçükler için. Ben bu çocukları her gün düşünüyorum, ama bugün uzun uzadıya düşündüm. Beni tanıyanların hiçbiri, |" belki Kaete bile, onları ne kadar sık hatırladığıma inanmazlar sanırım. Onlar beni, babasının bıraktığı parayı çarçur ettikten sonra, her üç yılda bir meslek değiştiren, se-batsız, uçan bir adam bilirler; ben onların gözünde, ilerleyen yaşına karşın yine de durulmayan, ailesine karşı kayıtsız, eline para geçer geçmez gidip kafayı çeken biriyim.

Ama aslında aşırı içmelerim çok seyrekten benim. Ayda bir bile değil ve ancak üç ayda bir belki, zilzurna sarho-şumdur. Bazen düşünürüm de, içmediğim günler ne yaptığımı sanıyor bunlar acaba, yani otuz günün yirmi dokuz günü? Bol bol geziyorum; bunun yanı sıra eski okul bilgilerimi eşleyip onları döküntü ortaokul öğlencilerine sata-

rak biraz daha çok para kazanmaya da bakıyorum. Kenti dolaşiyor, en çok uzak kenar mahallelere gidiyor, kapanmamışlarsa mezarlıklara uğruyorum. Bakımlı fidanlar, temiz çiçek tarhları arasında yürüyor; plakaları, isimleri okuyor, mezarlığın kokusunu içime çekiyor, bir gün benim de burada yatacağımı düşünerek kalbimin titrediğini hissediyorum. Eskiden birçok kent gezmiştik, paramız varken henüz. Ama yabancı kentlerde de ben aynı şeyi yapmıştım, şimdi bir yere ayrılmayı düşünmediğim burada yaptığımı: Otellerin yataklarında yan gelir, sigara tütürür, plansız hedefsiz gezintilere çıkar, ara sıra bir kiliseye girer, kentin kenar semtlerine uzanır, oralandaki mezarlıklara giderdim. Külüstür meyhanelerde içer, geceleri tanımadığım, kendilerini bir daha hiç görmeyeceğimi bildiğim kimselerle canciğer olurum.

Mezarlıklara gitmek çocukken bile hoşuma giderdi; genç bir adama hiç yakışmıyor dedikleri bu tutkuya daha o zamanlar kaptırılmıştım kendimi. Ama bütün bu ölü isimleri, bu çiçek tarhları, her harf her koku... hepsi bana, bir gün benim de öleceğimi söylüyor: Varlığından hiç kuşku duymadığım tek gerçek bu. Ve yavaş yavaş önlerinden geçtiğim bu sonsuz mezar dizileri arasında bazen tanıdıklarımın isimlerine rastlarım.

Ben ölümü daha çocukken, pek erken duydum, yaşadım. Yedi yaşındaydım; annem öldü; anneme ne yaptıklarını bir bir izlemiştim: Rahip gelmiş, cesedi yağlamış, takdis etmişti. Uzanmış yatıyor, kımıldamıyordu annem. Çiçekler getirmişlerdi, bir tabut getirmişlerdi; akrabalar gelmişler, yatağı başında ağlamış, dua etmişlerdi. Annem uzanmış yatıyor, kımıldamıyordu. Her şeyi bir bir, merakla izliyordum. İtilmeler, azarlamalar, cenaze servisi görevlilerini seyretmekten beni alıkoymamıştı. Annemi yıkadılar, ona beyaz bir gömlek giydirdiler, tabutu bir arabaya koydular -ve ev ıssız, boş kaldı annemsiz— ve ben babama duyurmadan mezarlığa gittim, on iki numaralı tram-

vayla gittim -ah, hiç unutmuyorum- Tuckhoff Alanında on numaralı otobüse binip son durağa kadar gittim.

Bir mezarlığa ilk kez giriyordum; kapıdaki yeşil kasketli adama annemi sordum. Kırmızı, patlak yüzlü bir adamdı, şarap kokuyordu; beni elimden tuttu, karşı taraftaki mezarlık müdürlüğü binasına götürdü. Güler yüzlü davranıyordu bana; adımı sordu, bir odaya soktu beni, "Burada bekle!" dedi. Bekliyordum. İskelelerle açık kahverengi masa arasında geziniyor, duvardaki resimlere bakıyor ve bekliyordum. Resmin biri esmer, ince uzun bir kadın resmiydi; bir odada oturmuş bekliyordu. Parmak uçlarıma basarak yükseldim, resmin altındaki yazıyı sökmeye çalıştım ve okudum nihayet. Resmin altına NANA yazıyordu. Bir başka resimde sakallı bir adam vardı; sırtıyor, kapağı çok süslü bir bira sürahisini yüzüne doğru kaldırıyordu. Altında ne yazdığını okuyamadım; kapıya gittim, ama kilitliydi kapı. O zaman ağlamaya başladım. Açık kahverengi iskelelerin birine sessizce oturmuş, ağlıyordum, derken sofada ayak sesleri duydum; gelen babamdı. Onun ayak seslerini uzun sofamızda çok duymuştum, biliyordum. Babam bana pek şefkatli davrandı; yeşil kasketli ve şarap kokan o şişman adamla beraber, ölülerin bekletildiği binaya gittik. Üstlerinde isimler, numaralar yazılı tabutlar gördüm orada, yeşil kasketli adam bizi bir tabutun yanına götürdü ve babam tabutun üzerindeki plakaya parmağını hafifçe vurdu ve okudu bana. Elisabeth Bogner, 18.4. saat 16.00, parsel VII/L. "Bugün ayın kaç?" diye sordu bana. Bilmiyordum. "On altısı," dedi babam. "Annen ancak öbür gün gömülecek." "Ama ben yokken tabuta kimse dokunmasın!" dedim, babam ağlayarak söz verdi bana, yaşlı evimize döndük, eski düzen büyük sandık odasının boşaltılmasında ona yardım ettim. Annemin yıllar yılı gezgin satıcılardan almış olduğu öte beriyi çıkardık, ortaya döktük: Yığın yığın paslanmış tıraş bıçakları, sabunlar, böcek öldüren tozlar, yarı çürümüş bel lastikleri, kutu kutu çengelli iğneler. Babam ağlıyordu.

İki gün sonra, tabutu o haliyle yine gördüm nitekim: Bir küçük arabaya koydular; üzerinden çelenkler, çiçekler sarkıyordu. Tören görevlileri peşinden, rahibin arkasında tabutu takip ettik; yedinci parseldeki büyük, balçıklı çukurun başına geldik. Tabutun takdis edildiğini, çukura indirildiğini, üzerine kutsal su serpildiğini, üstüne toprak örttüklerini gördüm. Ve rahibin okuduğu duayı dinledim; topraktan, toprak olup ölümden sonra dirilmeden söz ediyordu.

Babamla ben daha bir süre mezarlıkta kaldık; çünkü ben bakmakta ısrar ediyordum: Mezarlıklar daha da toprak atıyor, toprağı sıkı sıkı bastırıyor, tümseği kürekleriyle düzeltiyorlardı. Çelenkleri üzerine koydular, sonunda içlerinden biri toprağı küçük, beyaz bir haç soktu; üzerinde siyah harflerle "Elisabeth Bogner" yazıyordu.

Daha çocukken ölümün ne olduğunu iyice öğrendiğime inanmıştım: İnsan gidiyor, toprağı gömülüyor ve ölümden sonraki dirilmeyi bekliyordu. Anlamıştım, çok iyi dikkat etmişim: Bütün insanlar ölecektiler ve öldüler; tanıdıklarımın çoğu öldü ve gömülüşlerinde bulunmaktan beni hiçbir şey alıkoymadı.

Ben ölümü belki de çok sık düşünüyorum ve beni bir sarhoş bilenler yanırlıyorlar. Başladığım her şey bana önemsiz geliyor, boş ve anlamsız görünüyor. Kaete'den, çocuklardan ayrıklı beri yine sık sık mezarlıklara gidiyor, ölümlerin gömülüşünde bulunmak için zamanında gitmeye de çalışıyordum. Tanımadığım kimselerin tabutları peşinde yürüyor, mezar başı konuşmalarını dinliyor, rahibin açık mezara doğru mırıldandığı dualara ben de katılıyor, mezarlara toprak atıyor, tabutların başında dua okuyor, param olunca önceden çiçekler alıp bunları tabutun üstünde kubbeleşen gevşek toprağı serpiyorum. Ölünün ağlaşan yakınlarının önünden geçiyorum; beni yemeğı çağırınlar bile oldu. Tanımadığım kimselerle masalara oturdum, bi-

rular içtim, sosisler, patates salataları yedim; ağlaşan kadınların tabağıma koca koca dilimler koymalarına ses çıkarmadım; sigaralar, şnaps'lar içtim; cenazelerden başka bir-şeylerini bilmediğim kimselerin hayat hikâyelerini dinledim. Bana fotoğraflar da gösteriyorlar; bir hafta önce genç bir kızın cenazesi arkasından gitmişim; eski tip bir lokantanın kuytu bölmesinde babasının yanında otuyordum; adamcağız beni kızının gizli bir aşığı sanmıştı, bana onun resimlerini gösterdi. Cidden güzel bir kızın resimleriydi bunlar. Genç kız ağaçlıklı bir yolun ağzında bir motosiklete binmişti, saçları rüzgârda uçuşuyordu. "Daha bir çocuktu," dedi babası bana. "Henüz sevgi nedir, aşk nedir bilmiyordu." Kızın mezarına çiçekler serpmişim; şimdi babasının yaşlı gözlerini görüyordum. Purosunu bir an, gri tuğla sigara tablasına bırakmış, gözlerinin yaşını silmişti.

Denediğim çeşitli meslekler, işler hiç sarmıyordu beni. Doğru dürüst bir iş sahibi olabilmek için gerekli ciddiyeti, ısrarı gösteremiyordum. Savaştan önce uzun zaman bir ilaç fabrikasında çalışmışım; sıkıntı basınca fotoğrafçılığı geçtim, ondan da çabuk usandım. Sonra okumaya merakım olmadığı halde kütüphane memuru olmak istedim; Kaete'yi bir kitaplıkta tanıdım, kitapları seviyordu Kaete. Orada kaldım, çünkü Kaete oradaydı; ama çok geçmeden evlendik ve İlk gebeliğinde onun o işi bırakması gerekti. Derken savaş da patladı; ilk çocuğumuz Clemens ben askere giderken doğdu.

Savaşı hatırladım, yine canım sıkıldı, yataktan kalkıp yine meyhaneye indim: Saat dörde geliyordu. Bir şnaps içtim, şimdi boşalmış oyun makinelerinin başına gittim, ama yalnız bir kere, bir onluk attım makineye, manivelaya bastım, üzerimde bir yorgunluk hissediyordum.

Odama dönüp yine uzandım yatağı; sigara içiyor Kaete'yi düşünüyordum; derken Sieben Schmerzen Maria Kilisesinin çan seslerini işittim...

10

Üstünde siyah el çizili levhayı hemen buldum, işaret parmağının gösterdiği yönde yürüdüm. Boş ve pusluymuş sokak. İlerliyordum ki birdenbire dar bir binadan insanlar taştı dışarı; bir sinema boşalıyordu. Köşede bir başka levha vardı, üzerinde siyah bir el resmi; işaret parmağı kıvrıktı: Hollanda Oteli karşımdaydı tam. Binanın bu kadar kirli oluşu korkuttu beni; yavaş adımlarla karşıya geçtim; pembe boyalı, yaylı kapı önünde durdum, birden ittim kapıyı, restorana girdim. Tezgâhın başında üç adam vardı, ben içeri girince baktılar bana, konuşmalarını kestiler, otelci kadına baktılar; elindeki resimli dergiden kadın da başını kaldırıp bana baktı. Bakışları yüzümden şapkama, sonra elimdeki çantaya kaydı; biraz eğildi kadın, ayakkabılarıma, bacaklarıma, sonra yine gözlerini yüzüme çevirdi, rujumun markasını anlamak ister gibi uzun uzun dudaklarıma baktı. Kadın yeniden öne eğildi, gözü tutmamış gibi bacaklarıma dikti gözlerini: Yavaşça sordu: "Evet?" Ellerini belinden çekti, nikel kaplı tezgâh üzerine koydu, sonra karnı üzerinde kavuşturdu; beyaz ince yüzünde bir kararsızlık ifadesi belirmişti.

"Kocamı görecektim," dedim; adamlar başlarını çevirip tekrar konuşmalarına daldılar. Otelci kadın ben daha adımı söylemeden: "On bir numara," dedi. "Birinci kat." Tezgâhın yanındaki yaylı kapıyı gösterdi; adamlardan biri koştu, kapıyı açtı bana. Solgun yüzlüydü, içmişe benziyordu; dudakları titriyor, gözlerinin akı pembeye çalıyordu. Ben yüzüne bakınca gözlerini indirdi; "Teşekkür ederim,"

dedim, kapıdan geçtim; kapı bir süre sağa sola gidip geldi; merdivenleri çıkıyordum ki, bir sesin: "Bu kadın bizim buradan!" dediğini duydum.

Merdivenler yeşile boyanmıştı; buzlu cam gerisinde siyah bir karaltı görülüyor, birinci katın küçük sofasında abajursuz bir ampul yanıyordu.

On bir numaralı odanın kapısını vurdum, yanıt veren olmayınca açıp içeri girdim. Fred karyolada uyuyordu. Yatmış haliyle narin nahiftir Fred; bir çocuktur sanki; yıpranmış yüzünü görmüyorsa insan onu on sekizinde sanır. Uyurken ağzı hafif aralıktır, siyah saçları alınına dökülür, yüzü kendinden geçmiş bir insan yüzüne benzer, uykusu derindir. Merdivenleri çıkarken ona içerlemiştim. Beni bir sokak kadını gibi tepeden tırnağa süzmüşlerdi; onun yüzünden olmuştu bu. Ama şimdi karyolasına hiç ses etmeden yaklaştım, iskemleyi çektim, çantamı açıp sigaraları çıkardım.

Yatağının yanında oturmuş, sigara içiyordum; kıpırdamaya başlayınca gözlerimi ayırdım üzerinden; duvar kağıtlarındaki yeşil, yürek biçimi desenlere baktım; başımı kaldırıp sevimsiz lambaya baktım; sigaramın dumanlarını pencere aralığından dışarıya üflüyordum. Geçmişlere döndüm; evleneli beri pek az şey değişmişti anlıyordum: Biz o zaman evlilik hayatımıza, sevimsizlikten yana bu otel odasından hiç de geri kalmayan mobilyalı bir odada başlamıştık. Savaş patladığı zaman doğru dürüst bir yerde oturuyorduk; ama şimdi düşünüyorum da biz sanki hiç yaşamadık o günleri: Dört oda, bir banyo vardı ve temizdi her şey. Clemens'in, duvar kağıtları Max-Moritz hikâyelerinden alınma sahnelerle süslü bir odası vardı. Bu resimleri anlayamayacak kadar küçüktü Clemens, ama öyleydi odası. Clemens bu resimleri anlayacak yaşa geldiğinde, bir odasının duvar kağıtları Max-Moritz sahneleriyle süslü o evin yerinde yellere esiyordu; Fred'in orada duruşu hâlâ gö-

zümün önündedir. Elleri gri üniformasının pantolon ceplerinde, üzerlerinden yumuşak gri bir duman yükselen yıkıntılara bakıyordu. Hiçbir şey anlamıyor, duymuyor gibiydi. Ne üst ne baş, ne mobilya... artık hiçbir şeyimizin kalmamış olması, onu hiç etkilememişti sanki. Bana, hiçbir zaman hiçbir eşyası olmamış bir adamın bakışıyla bakıyordu. Yanan sigarasını ağızından çıkarmış, benim ağızıma koymuştu. Sigaradan bir nefes çekmiş, dumanını üflerken de bir kahkaha salıvermiştim.

Pencereyi büsbütün açtım, izmariti aşağıya avluya fırlattım. Çöp kovalarının arasında briket küllerine bulanmış, büyük sarı bir su birikintisi vardı; sigaram içine düştü, cız etti, söndü. Gara bir tren giriyordu. Gidiş gelişi saatlerini bildiren memurun sesini duydum, ama ne dediğini anlayamadım. Katedralin çanları çalmaya başlayınca uyandı Fred. Çan sesleri pencere camlarını titretti, camlar hafifçe sarsılmaya başladı. Bu sarsıntı pencere çerçevesinden perde halkasına da geçmişti, halka sağa sola zıplıyor, tıklar-dıyordu.

Kımıldamadan, bir şey demeden yüzüme baktı Fred, içini çekti; uykudan yavaş yavaş uyanırdı, biliyordum.

"Fred!" dedim.

"Evet!" dedi, beni kendine doğru aşağı çekti, öptü. Sonra bütün bütün aşağı çekti, sarmaş dolaş olduk, bakıştık. Başımı avuçlarına alıp da inceler gibi kendinden biraz uzakta tutunca gülümsedim ister istemez.

"Kiliseye ayine gitsek!" dedim. "Sen gittin mi yoksa?"

"Hayır," dedi. "Ancak iki dakika kaldım çıktım. Dua ediyorlardı."

"Haydi öyleyse!"

Karyolaya ayakkabılarıyla uzanmış, besbelli üstünü örtmeden uyuyakalmıştı; üşüdüğünü görüyordum. Kaba su koydu, ıslattığı elleriyle yüzünü şöyle bir sıvazladı, kurulandı, iskemleden paltosunu aldı.

Kol kola merdivenlerden indik. Üç adam yine tezgâh basındaydılar, konuşuyorlardı, bize bakmadılar. Fred, otelci kadına odanın anahtarını verdi; kadın anahtarı bir tahta levhaya astı, sordu:

"Geç mi döneceksiniz?"

"Bir saat sonra," dedi Fred.

Katedrale vardığımızda ibadet yeni sona eriyordu; pis-kopos yardımcılarının yavaş yavaş kutsal eşya odasına doğru yürümekte olduklarını gördük: Duru gri suda ağır ağır yüzden akçıl sazan balıklarına benziyorlardı. İlahileri yandaki mihraplardan birinde yorgun bir rahip yardımcısı okuyordu; rahip sabırsızlıkla omuzlarını kaldırdı, soldaki mihraptan İncil'i almaya gitti; dua kitabını getirecek hademe ortalarda yoktu hâlâ. Esas mihraptan doğru buram buram buhur kokulan geliyor, ayini dinleyen grupların çevresinde birçok kimse geziniyordu; yakalarında kırmızı bant vardı çoğunun. Değişim bölümünde çingirak çalınca bunların birkaçı ürkmüş gibi oldukları yerde kaldılar; ama çoğu gezinmelerine devam etti; mozaiklere, pencerelere bakıyor, mihraplara sokuluyorlardı. Organ üstünde asılı, tatlı duru seslerle çeyrek saatte bir çalan saate bakmışlardı; takdisten sonra Fred'le çıkış kapısına doğru yürürken ayinin tam on dokuz dakika sürdüğünü gördüm. Fred giriş yerinde beni bekledi; Meryem Ana mihrabına gittim, bir Ave Maria okudum. Bunun için dua etmek beni korkutuyordu, ama gebe kalmayayım diye dua ettim. Meryem Ana tasvirinin önünde pek çok mum yanıyor, büyük demir şamdanın yanında solda bir deste sarı mum duruyordu. Mumların yanına bir karton iliştişmişlerdi: Alman Eczacılar Birliği Katolik Eczacıları tarafından.

Fred'in yanına döndüm, dışarı çıktık. Güneşliydi dışarı, saat beşi yirmi geçiyordu, acıkmıştım. Fred'in koluna girdim, dış merdivenlerden inmişim ki, Fred cebindeki paraları şangırdattı.

"Bir lokantaya gitmek ister misin?" diye sordu bana.

"Hayır," dedim. "Küçük bir büfeye gidelim; büfede yemek hoşuma gidiyor."

"Gel öyleyse!" dedi; Blücher Sokağına daldık. Yıkıntı yığınları yıldan yıla düzlene düzlene yuvarlak tümsekler haline gelmişlerdi; üzerlerinde küme küme yaban otları bitmişti; yeşilimsi gri mantar bağlamış çalıların çiçekleri, solgun yaban güllerinin o tatlı pembe parıltısıyla ışıldıyorlardı. Mareşal Blücher'in anıtı orada bir süre su yalağının içinde serili kalmıştı; dev gibi, enerjik, bronz bir adam, gözleri hışımla gökyüzüne dikili, orada yatıp durmuştu; derken bir gün anıtı çalmışlardı.

Dövme demirden koca bir kapı gerisine öbek öbek pislik yığılmıştı. Yıkıntılar arasından kürekle, yalnız dar bir yol açmışlardı. Ancak birkaç evi ayakta kalmış Mommsen Caddesine çıktığımız zaman uzaktan, yıkıntılar ötesinden doğru bir lunapark müziği geldi kulaklarıma. Fred'in kolunu tuttum, durduğumuz zaman daha açık seçik işittim; panayır çalgılarının taşkın yankılarıydı bu.

"Fred!" dedim. "Kentte lunapark mı kuruldu?"

"Evet," dedi Fred. "Herhalde eczacılar geldi diye. İster misin, gidelim mi?"

"Ah, evet!" dedim; deminkinden daha hızlı yürüdük. Velede Sokağına dalıp çıktık, bir köşeyi daha kıvrılınca kendimizi birdenbire lunaparkın gürültü ve kokuları ortasında bulduk. Laterna sesleri, yağda kızartılmış, iç bayıltıcı, yağlı gevreklerin, çöreklerin kokularıyla karışık biberli baharlı gulaş kokulan atıkların keskin uğultuları, içimi heyecanla dolduruyor, kalbim çarpıyordu. Bu kokular; karışık iç içe, ama yine de gizli bir melodisi olan bu gürültüler.

"Fred," dedim. "Bana para ver."

Cebinden dağımık paraları çıkardı, nikeller içinden kâğıtları ayırdı, katlayıp kopuk yırtık not defterine koydu onları; kalan bütün bozuk paraları elime yığıdı; iri gümüş paralar da vardı arada, Fred gülümseyerek beni seyrede-dursun, teker teker saydım hepsini.

"Altı mark, seksen fenik," dedim. "Bu para çok fazla, Fred!"

"Kalsın," dedi. "Al lütfen!"

İnce uzun, gri ve yorgun yüzüne baktım, solgun dudakları arasında bembeyaz sigarayı gördüm ve anladım Fred'i sevdiğimi. Sık sık düşünmüşümdür, ben onu neden seviyorum? Tam bilmiyorum bunu, birçok nedenleri olmalı, ama bir tanesini biliyorum: Onunla lunaparka gitmek, güzel çünkü.

"Ama yemeğe benim davetlimsin!" dedim.

"Nasil istersen!" dedi. Koluna girdim, onun karşısındaki gulaş büfesine götürdüm. Büfenin cephesine dans eden Macar kızlarının resimleri yapılmıştı; elleri bellerinde, yuvarlak şapkalı köy delikanlıları, kızların çevresinde hora tepiyorlardı. Kollarımızı tezgâha dayadık; duman tüten pencerenin yanında, portatif bir iskemlede oturmakta olan kadın, yerinden kalktı, gülümseyerek yaklaştı.

Şişman ve siyah saçlıydı kadın; güzel, tombul elleri sahte taşlı bir sürtü yüzükle süslenmişti. Esmer boynundaki siyah kadife kurdelenin ucunda bir madalyon sallanıyordu.

"İki gulaş!" dedim, iki mark uzattım kadına. Kadın geriye doğru gidip tencerenin kapağını kaldırırken, Fred ile karşılıklı gülümsedik.

"Ben gulaş yemiştim," dedi Fred.

"Ah, affedersin!" dedim.

"Olsun gulaşı severim ben." Elini kolumun üzerine koydu.

Kadın, tencerenin dibini bir süre karıştırdı, kepçeyi dolu dolu çıkardı; tenceden yükselen buğu duvardaki aynayı buğulandırmıştı. Kadın, ellerimize birer küçük francala tutuşturdu, sonra bir bezle aynayı sildi ve bana: "Ne kadar güzel olduğunuzu göresiniz!" dedi. Dümdüz aynaya baktım, güzelliğim üstümdeydi gerçekten: Yüzümün gerisinde ötelerde bulanık, sisli bir atış kulübesi, onun da geri-

sinde atlı karıncalar görüyordum. Aynanın derinliklerinde Fred'le karşılaşınca irkildim. Fred sıcak bir şey yiyemez, hemen diş etleri sancır. Yemekleri ağızda evirip çevirerek soğutmaya çalışması, duyduğu sıkıntı ve sabırsızlıkla, yüzüne öyle bir geveleyiş ve kocamışlık ifadesi verir ki, her seferinde beni daha da ürkütür bu. Ama ayna yeniden buğulandı; kadın elinde kepçe, tencereyi yavaş yavaş karıştırıyordu. Şimdi yanımıza yeni gelenlere verdiği gulaşlar, bize verdiklerinden daha az göründü bana.

Boşalmış tabakları ittik, teşekkür edip çıktık. Yine Fred'in koluna girdim, geçitlerde barakalar arasından yavaş yavaş yürüyorduk. Gözlerini dikmiş sırttan kuklalara nişan alıp boş tenekte kutular attım. Başlarına isabet ettirdikçe kuklalar geriye, kahverengi çuval bezine doğru devrilip de gizli bir mekanizma ile eski yerlerine fırladıkça seviniyordum. Bir çığırtkanın boyuna aynı şeyleri tekrarlayan sesine kandım, bir bilet aldım, piyango tekerinin dönüşüne baktım. Kazanacağımı sandığım, çocukluğumdan beri hep kazanacağımı umduğum büyük, sarı oyuncak ayıdaydı gözlerim. Ama piyango tekerinin tıkrutlu göstergesi, aralıklı çivileri yavaş yavaş atladı; para koyduğum numaraya pek az bir şey kalmıştı ki birden durdu; ayıyı kazanamadım, hiçbir şey kazanamadım.

Dönme dolabın dar bölmelerinden birine atladım, kirli bir ele iki onluk tutuşturdum; dolap dönmeye, havalanmaya başladı. Ağır ağır gittikçe yükseliyor, ortadaki tahta dolaba yerleştirilmiş çalgı çevresinde dönüyor, taşkın melodilerini yüzüme doğru fırlatıyordu. Katedral kulesinin yıkıntılar üzerinde sanki beni delip geçerek uçtuğunu, ta uzaklarda yaban otlarının sık, güdük yeşilini, üzerlerinde yağmur birikintileri, çadır damlarını görüyordum. İki onluğa beni fir döndüren bu çilgm dolabın çalkantısında kendimi güneşin ortasına atmıştım, ışıklarına değdikçe çarpılmış gibi oluyordum. Zincirlerin uğultusunu, kadınların haykırıışlarını duyuyordum; tüten dumanlan, meydanın alabora olmuş tozunu görüyordum; yağlı baygın koku pe-

sime düşmüş, kovalıyordu beni. Tahta basamaklardan sendeleyerek tekrar aşağı inince Fred'in kollarına yığıldım: "Oh, Fred!" dedim. Bir onluk verip tahta bir sekide dans ettik. Kalçalarını hızla çalkalayan yeni yetmelerin ortasında birbirimize sokulduk; Fred'le dansın ahengine uyararak döndükçe trompetçinin tatlı ve şehvetli yüzünü görüyordum; çalgısı, yağlı yakasını yarı yarıya saklıyordu. Adam her seferinde başını kaldırıyor, bana göz kırıyor, trompetinden cırlak bir yaygara koparıyor, herhalde benim için yapıyordu bunu.

Fred'in on kuruşlarla rulet oynayıını seyrettim, ru-letçi tepsiyi hızla çevirip de bilye dönmeye başlayınca ruletin etrafını sarmış adamlarda dilsiz bir heyecan beliriyor-du. Numaralardan birine para koyuşlarındaki çabukluğu, Fred'in de aynı çabuklukla onluğunu hiç şaşmadan numaralardan birine bırakıverişini gördükçe bu iş, üzerinde çalışılmış, benim bilmediğim birtakım kurallara bağlı bir şey gibi geliyordu bana. Bilye dönerken ruletçinin başını kaldırıp soğuk hissiz bakışlarını, küçümser gibi, lunapark üzerinde gezdirdiğini görüyordum. Sert çizgili ufak güzel yüzü, ancak tepsinin vınlayıışlan azalmaya başlayınca öne çevriliyordu. Rulet durunca konmuş paraları topluyor, cebine aktarıyor, kazananların önlerine paralar atıyor, eli cebinde bozuk paraları karıştırıyordu. Seyircileri yeniden para koymaya çağırıyor, çevresini almış adamların parmaklarını ellerini kolluyor, hor gören bir tavırla tepsiyi döndürüyor, başını kaldırıyor, dudaklarını büküyor, umursamaz, sıkılmış, çevresine bakmıyordu.

Fred'in önüne iki kez onluklar yığıldı, Fred masadan aldı paraları; kendine zorla yol açıp yanıma geldi.

Mavi perdeler kaplı bir gösteri kulübesinin kirli basamaklarına oturduk, kaynaşmayı seyrettik, toz toprak yuttuk, çalgıların karışık konserini dinledik, para toplayanların kısık haykırıışlarını duyduk. Kâğıtlar, izmaritler, çiğnenmiş çiçekler, yırtılmış biletlerle dolu, süprüntülüğe dönmüş yere baktım; gözlerimi yavaş yavaş kaldırıncaya bir-

den çocuklarını gördüm: Bellermann Clemens'in, genç kız da Carla'nın elinden tutmuştu; küçüğü portbebeğe koymuşlar, aralarına almışlardı.

Çocukların ağızlarında, tahta sapların ucunda büyük, sarı şekerler vardı; gülüyorlar, çevrelerine bakmıyorlardı. Atış kulübesinin yanında durdular, Bellermann barakaya yaklaştı. Portbebenin kulpunu şimdi Clemens tutmuş, Bellermann eline bir tüfek almıştı. Clemens, Bellermann'ın omzu üstünden nişan tahtasına bakıyordu. Çocuklar sevinçli görünüyordu; Bellermann şimdi genç kızın saçlarına kırmızı kâğıt bir çiçek takınca gülüştiler. Yana doğru yürüdüler, Bellermann, Clemens'in avucuna paralar saydı; oğlumun dudaklarının kıpırdadığım, bir de onun saydığını, hafifçe gülümseyerek yüzünü yukarı kaldırıp Beller-mann'a teşekkür ettiğini gördüm.

"Gel!" dedim Fred'e yavaşça, doğruldum, paltosunun yakasından tutup kaldırdım onu. "Çocuklarımız buradalar."

"Hani neredeler?" dedi Fred. Bakıştık ve aramızda, gözlerimizin arasındaki bu otuz santimetrelik havada, sarmaş dolaş olduğumuz binlerce gece duruyordu. Fred ağzından sigarayı aldı, yavaş sesle sordu: "Ne yapacağız şimdi?"

"Bilmem?" dedim. Fred beni gösteri kulübesiyle işlemeden duran bir atlıkarınca arasındaki bir geçide doğru çekti; atlıkarıncanın çevresi yeşil branda beziyle kapatılmıştı. Halatlar gerili çadır kazıklarına ses etmeden baktık.

"Gel, içine girelim," dedi Fred; yeşil çadır bezinin iki ucunu biraz araladı, zorlukla girdi; yardım etti, ben de girdim; karanlıkta çöktük oraya, Fred büyük tahta bir kuğuya, ben yanımdaki salıncak ata oturmuştum; çadır dilimleri arasındaki yarıktan düşen akça bir ışın demeti, Fred'in yüzünü ikiye biçiyordu.

"Ben evlenmemeliymişim!" dedi Fred.

"Saçma!" dedim. "Üzme beni. Bütün erkekler böyle söyler." Yüzüne baktım, şunları ekledim: "Hem sonra bu ne kompliman benim için... ama hangi kadın, kocasına iyi ki evlendim dedirtebilmiştir?"

"Sen bu işi kadınların çoğundan daha iyi basardın!" dedi, kuğunun başından yukarı kaldırdı yüzünü ve elini koluma koydu. "On beş yıldır evliyiz ve..."

"Ne mükemmel bir evlilik!" dedim.

"Şahane!" dedi Fred, "Cidden şahane!" Elini kolumdan çekti, ellerini kuğunun başına koydu, yüzünü ellerine yasladı, alttan doğru yorgun baktı bana; "Eminim, bensiz daha mutlusunuz!"

"Hayır, yanılıyorsun!" dedim. "Bir bilsen!"

"Neyi bilsem?"

"Fred!" dedim. "Çocuklar her gün belki on kez seni soruyorlar ve ben her gece, hemen her gece yatağında ağlıyorum."

"Ağlıyor musun?" dedi Fred, yüzünü kaldırdı tekrar, bana baktı; birden bir üzüntü duydum; keşke ona bunu söylemeseydim!

"Ben sana bunu ağladığımı söylemek için değil, ne kadar yanıldığımı bilesin diye söylüyorum."

Birdenbire aralığa güneş vurdu, yuvarlak çadıra sokuldu; yeşil bir filtreden geçmiş, altın ışınları atlı karıncanın binitlerini aydınlattı: Sırıtan atlar, yeşil ejderhalar, kuğular, midilliler. Arkamızda iki kır atın çektiği kırmızı kadife döşeli bir düğün arabası gördüm.

"Gel!" dedim Fred'e. "Orada daha rahat otururuz."

Bindiği kuğudan kayarak indi, salıncak atımdan inmeme yardım etti; arabanın yumuşak kadifelerine yan yana oturduk. Güneş yine çekilmişti; hayvanların karahılarıyla yine griye bürünmüştü çevremiz.

"Demek ağlıyorsun?" dedi Fred, yüzüme baktı; kolunu belime dolamak istedi, ama yine geri çekti. "Ben yokum diye mi ağlıyorsun?"

"O da var," dedim yavaşça. "Ama yalnız onun için değil. Biliyorsun, bizimle olan çok sevinirim. Ama buna neden tahammül edemediğini de anlıyorum... Hem olmayışın, iyi bazen. Çocukları dövdüğün zamanlar senden, yüzündeki ifadeden korkmuştum, sesin yıldırmaştı beni. Bu biçimde geri dönmeni, her şeyin bizden ayrılmadan önceki haliyle sürüp gitmesini istemiyorum. Çocukları dövdüğünü bilmektense yatağıma kapanıp ağlarım daha iyi. Onları sırf paramız yok diye dövüyorsun, nedeni bu değil mi? Çocukları yoksul olduğumuz için dövüyorsun!"

"Evet," dedi Fred. "Yoksulluk hasta etti beni."

"Evet," dedim. "İşte bu yüzden, durum düzelmedikçe gelme daha iyi! Bırak ağlayayım ben. Bir yıl sonra bakarsın, ben de o hale gelir, çocukları ben de döverim; ben de o çaresiz kadınlardan biri olup çıkarım; çocukluğumda gördükçe korkardım onlardan: Kısık sesli ve yoksuldur o kadınlar; hayatın azgın korkuları çeker götürür onları. Pis kira evlerinin oyuklarında yaşarlar; çocuklarını ya dayakla ya tatlıyla şekerle besler; geceleri hırpani bir sarhoşun kucağına bırakırlar kendilerini; kocaları sosis barakalarının kokusunu getirmiştir eve; ceket ceplerinde ezilmiş iki sigara vardır; yatıp kalktıktan sonra karı koca, bu iki sigarayı, karanlıkta beraberce içerler. Ah, ben o kadınları hep hor gördüm, Allah günah yazmasın. Bana bir sigara daha ver, Fred!"

Fred, cebinden hemen paketi çıkarıp uzattı, bir sigara da kendisi aldı. Kibrit yanınca atlıkarıncanın yeşilimsi aydınlığında zavallı yüzünü gördüm.

"Devam et!" dedi. "Devam et lütfen!"

"Belki ağlayışımın bir nedeni de gebe oluşum."

"Gebe misin?"

"Belki," dedim. "Gebeliğimde nasıl olurum bilirsin, ama henüz emin değilim. Öyle olsaydı atlıkarıncada başım dönerdi. Her gün dua ediyorum, inşallah değilim diye. Bir çocuk daha ister miydin yoksa?"

"Hayır, hayır!" dedi Fred, hemen.

"Ama olursa sensin nedeni, ah Fred!" dedim. "Bunu duymak hiç de güzel değil!" Birden bir pişmanlık duymuştum, ne diye böyle söylemişim sanki. Fred hiç yanıt vermedi, yüzüme baktı; arabada arkasına yaslanmış, sigarasını içiyordu. "Konuş, konuş lütfen, söyle her şeyi!" dedi yalnızca.

"Ben çocuklar çok sessiz diye de ağlıyorum," dedim. "Öyle uslu ki onlar, Fred. Okula öyle uysal sessiz, öyle ciddi gidiyorlar ki, bu beni korkutuyor. Ödevlerini o kadar özene bezene yapmaları beni korkutuyor. Dersleri, ödevleri üzerine boş, anlamsız konuşmalar... onların yaşındayken benim de kullandığım kelimelerin hemen hemen tıpkısı bunlar. Öyle korkunç ki, Fred! Tavada kızaran bir parçacık kızartmanın kokusunu duydukları zaman yüzlerinde beliren o sevinç, sabahlan çantalarını hazırlayıp sırtlayışlarındaki o usluluk, çantalarındaki ekmekler! Okula gidiyorlar, ikide bir sessizce sofaya çıkıyor, pencereye gidiyor, görebildiğim kadar arkalarından bakıyorum, Fred! Kitapların ağırlığı altında daracık omuzları biraz çökmüş, köşeye kadar beraber gidiyorlar, orada Clemens yan sokağa sapıyor. Carla'yı daha bir süre görüyorum: kirlî gri Mozart Caddesine doğru ilerliyor, yürüyüşü senin yürüyüşün, Fred! Elleri paltosunun ceplerinde, herhalde ya bir örgü modelini ya da Büyük KarPın ölüm yılını düşünerek yürüyor. Bu ağlamaklı ediyor beni; çünkü onların çabalan, öğrenciyken nefret ettiğim çocukların çabalarını hatırlatıyor: Hani 'Kutsal aile' tasvirlerinde Yusuf'un marangoz tezgâhı yanında oynaşan çocuklar vardır ya; on bir-on iki yaşlarında, kıvrıcık saçlı, canlan sıkılmışa benzeyen, tatlı hoş çocuklar; hani ellerinden kıvrım kıvrım uzun talaşlar dökülür, bukle bukle saçlarına benzeyen talaşlar!"

"Demek çocuklarımız..." dedi Fred, yavaşça. "Kutsal Aile tasvirlerindeki o çocuklara benziyorlar, öyle mi?"

Yüzüne baktım; "Hayır!" dedim. "Hayret! Ama onların o yavaş yavaş yürüyüşlerinde ben, insanı ümitsizliğe

düşüren o saçma tevekkülü görüyorum ve bu benim gözlerimi isyanla, korkuyla yaşartıyor."

"Allahım!" dedi Fred. "Ama çok anlamsız bu. Sen onları galiba çocuk oldukları için kıskanıyorsun."

"Hayır, hayır, Fred!" dedim. "Ben onları hiçbir şeyden koruyamıyorum; korkum bu benim. İnsanların kalpsizliğinden. Bayan Franke'nin kalpsizliğinden koruyamıyorum onları. Bayan Franke her sabah kiliseye ayine gider ama, çocuklarımdan biri helaya girip çıksa çalışma odasından fırlar, helanın kirlenip kirlenmediğine bakar, duvar kâğıtlarına bir damla su sıçramış olsa sofada bağırıp çağırmaya başlar. Su damlalarından korkuyorum, helada çocukların sifonu çektiklerini işitince ecel terleri döküyorum. Nasıl söylesem bilmem ki; ama neden bu kadar dertli olduğumu işte sen anla artık!"

"Seni dertli eden şey, fakirliğimiz. Anlamayacak ne var? Ama seni, teselli etmem imkânsız: Kurtuluş yok bundan. Ah, bir bilsen, temiz bir evde oturmak, hiç para sıkıntısı çekmemek, ne güzel şey, bir bilsen!"

"Hâlâ hatırlarım," dedim. "Bizim evde her şey tertemizdi, kira her zaman günü gününe ödenirdi ve para... evet, işte... sonra biz de, biliyorsun, Fred..."

"Biliyorum," dedi Fred; hemen. "Ama geçmiş günler pek ilgilendirmiyor beni. Hafızam incecik tellerden yapılmış, narin, çok narin bir örgü gibi; ama teller arasında delikler var, kocaman delikler. Biliyorum tabii... bir zamanlar evimiz, hatta bir banyomuz, her şeyi almaya paramız vardı. Ne işteydim ben o zaman?"

"Fred!" dedim. "O zaman hangi işte çalıştığını unuttun mu?"

"Cidden," dedi. "Platırlayamıyorum." Kolunu belime doladı.

"Bir duvar kâğıdı fabrikasında çalışıyordun." • "Sahi!" dedi Fred. "Üstüm başım çiriş kokardı hep. Clemens'e bozuk kataloglar getirdim de o bunları minik

karyolasında yırtar, parçalardı. Evet, hatırladım, ama o iş uzun sürmemişti galiba."

"İki yıl," dedim. "Savaş başlayıncaya kadar."

"Öyle ya!" dedi Fred. "Derken savaş başladı. Şöyle tuttuğunu koparır, cidden çalışkan, biraz da kültüre önem veren birisiyle evlenseydin keşke."

"Sus!" dedim.

"Geceleri baş başa güzel kitaplar okurdunuz, sen zaten seversin okumayı. Çocuklar zarif karyolalarda uyurlardı; duvarda Mısır Kraliçesi Nefertiti'nin küçük bir büstü olurdu; tahtaya yapıştırılmış bir Isenheim mihrabı olurdu. Sonra Van Gogh'un ayçiçekleri, temiz bir baskı tabii, karyolanızın üstünde Beuron stili bir Madonna yanında asılı durdu. Sonra kırmızı, sağlam, ama şirin bir kutu içinde bir eski zaman flütü... ne dersin? Ah bu fasarya şeyler! Hep sıkılmışımdır, zevkle dayanmış döşenmiş evler nedense sıkır beni. Yani nedir senin istediğin?" diye sordu Fred, birdenbire. Yüzüne baktım, onu tanıdım tanıyah ilk kez kızmış göründü bana. "Ne istediğimi bilmiyorum," dedim, sigarayı arabanın yanındaki tahta döşemeye fırlatıp attım, çiğnedim. "Ne istediğimi bilmiyorum," dedim. "Olursa iyi olur, ama ne Nefertiti, ne de Isenheim mihrabı istediğim yok benim. Tuttuğunu koparan erkeklerden bahsetmedim, çünkü nefret ederim öylelerinden, onlardan daha can sıkıcı kimse yoktur benim için; çokluk leş gibi hüner, marifet kokar onlar. Ama neyi ciddiye aldığımı bir bilsem senin! Başka erkeklerin önem verdikleri şeylerin hiçbirine aldırımıyorum; bir-iki şey de var ki, öbür erkeklerin verdikleri değerden daha değerli benim için. Bir iş sahibi olamadın... bir ilaç firmasında çalıştın, fotoğrafçılık yaptın, bir kitabevine girdin... Seni bir kitabevinde görmek yürekler açışıydı doğrusu, çünkü bir kitabı doğru dürüst tutamazsın bile sen... Sonra duvar kâğıtları fabrikası, sevkıyat memurluğu, öyle değil mi, telefonculuğu da savaşta öğrendin."

"Öf, savaş lafı etme!" dedi Fred. "Sıkılıyorum."

"Peki!" dedim. "Bütün hayatın, seninle evleneli bütün hayatımız sosisçi dükkânlarında, gulaş büfelerinde, pis meyhanelerde, beşinci sınıf otellerde, lunaparklarda geçti; sekiz yıldır oturduğumuz o pis izbede geçti."

"Ve kiliselerde!" dedi Fred.

"Kiliselerde, evet," dedim.

"Mezarlıkları unutma!"

"Mezarlıkları unutmuyorum. Ama sen hiç mi hiç, seyahatlere çıktığımız zamanlar bile, okumayı, kültürü düşünmedin."

"Kültür!" dedi Fred. "Neymiş bu kültür, söyle de anlayayım! Yoo, yo karnım tok benim öyle şeylere. Tanrıya, mezarlıklara bakarım ben; sosisçi dükkânları, lunaparklar, beşinci sınıf oteller ve senden başkası ilgilendirmez beni."

"İçkileri unutma!" dedim.

"Hayır, içkileri unutmuyorum; sinemaları da kat içine, hediye olsun! Sonra oyun makineleri."

"Ve çocuklar!" dedim.

"Evet, çocuklar! Onları çok seviyorum, senin zannettiğinden de çok belki; cidden, onları çok seviyorum. Ama şöyle böyle kırk iki yaşındayım, ne kadar bezgin olduğumu anlatamam sana. Bir düşün bunu," dedi Fred, birden bana baktı, sordu: "Üşüyor musun, gidelim mi?"

"Hayır, hayır!" dedim. "Konuş, konuş lütfen!"

"Ah, bırak!" dedi. "Artık kapatalım bu konuyu. Neye yarar... tartışmayalım daha iyi. Beni tanıımıyorsun işte, tanıman gerek; biliyorsun benden hayır gelmez ve benim yaşında artık kimse değişmez. Kim ne zaman değişmiş ki? Bir iyi tarafım varsa, o da seni seviyorum."

"Evet," dedim. "Değiştığın falan yok!"

"Artık gidelim mi?" diye sordu Fred.

"Hayır!" dedim. "Biraz daha kalalım. Üşüyor musun?"

"Yok!" dedi Fred. "Ama otele gitsek!"

"Gideriz," dedim. "Ama önce soracağım birkaç şey daha var. Yoksa sormayalım mı?"

"Sor, sor!" dedi Fred.

Başımı göğsüne yasladım, sustum. Çalgıların, dönme dolapları işletenlerin seslerine, çığırkanların kısık kısık çağrılarına kulak verdik.

"Fred!" dedim. "Doğru dürüst yemek yiyebiliyor musun? Aç ağzını!" Başımı ona çevirdim, ağzını açtı; kızarık, iltihaplı dişlerine baktım, elledim: Sallanıyordu dişleri. "Paradentose!" dedim. "En geç bir yıl sonra takma diş lazım sana."

"Gerçekten mi?" diye sordu Fred ürkek bir sesle; saçlarımı okşadı, ekledi: "Çocukları unuttuk." Sustuk yine, dışarının gürültüsünü dinledik. "Aldırma!" dedim. "Çocuklar için telaş ettiğim yok, demin korkmuştum... Varsın gençlerle gezsinsinler, bir şey olmaz onlara... Fred!" dedim yavaşça ve başımı göğsüne daha rahatça yasladım. "Nerede yatıp kalkıyorsun?"

"Blockların yanında," dedi Fred. "Escher Caddesinde."

"Block'lar mı? Tanımıyorum," dedim.

"Blockları tanı mı?" dedi Fred. "Hani babanların oturdukları evde alt katta otururlardı, kırtasiyecilik yaparlardı."

"Ha, o mu?" dedim. "Sarışın perçemleri öyle tuhaftı ki! Hiç sigara içmezdi. Onun yanında mı kalıyorsun?"

"Bir aydan beri. Bir meyhanede rastladım, sarhoştum, aldı götürdü beni. O günden beri onlarla kalıyorum."

"Evleri müsait mi?"

Fred sustu. Bitişliğimizdeki gösteri sahnesi açılmıştı şimdi. Adamın biri bir demir üçgene birkaç kere hızlı hızlı vurdu, bir megafondan kısık sesli bir çağrı duyuldu: "Dikkat, dikkat! Beyler, tam size göre!"

"Fred!" dedim, "işıtmedin mi söylediğimi?"

"İşıttim," dedi Fred. "Block'ların evleri müsait. On üç tane odaları var."

"On üç tane oda mı?"

"Evet," dedi Fred. "Üç aydır bomboş evi ihtiyar Block bekliyor. Ev bir İngilizmiş, adamın adı Stripper mi ne, ya general ya gangstermiş ya da her ikisi, belki de başka bir şey... unuttum. Üç aydır gezideymiş, evi Block'lar bekliyorlar, çimenlere bakıyorlarmış, kışın da düzgün, güzel olsunlar diye. İhtiyar Block her gün çimen makas ve makineleriyle koca bahçeyi tarıyor, üç günde bir balya suni gübre geliyormuş bahçeye. İşte böyle, bundan âlâsı can sağlığı! Bir sürü banyo odası, galiba dört tane; bazen ben de yıkanabiliyorum. Bir kütüphane, kitaplar bile var içinde; kültürden anlamam, ama kitaplardan az çok anlarım; iyi kitaplar, yaman kitaplar, hem de bir sürü. Sonra hanımlar için bir salon -ya da bilmiyorum vardır belki ayrı adı- sonra bir sigara salonu, yemek salonu, köpek için ayrı bir oda, yukarıda iki yatak odası, biri gangster mi ne işte onun, öteki oda karısının odası. Sonra üç misafir odası... tabii, bir de mutfakları var, bir-iki ya da..."

"Anlatma, Fred," dedim. "Ne olursun anlatma artık."

"Yoo!" dedi Fred. "Anlatacağım. Ben sana bundan hiç bahsetmedim, sevgilim, çünkü seni üzmem istememiştim, istemedim. Ama şimdi beni sonuna kadar dinlemen iyi olacak. Sana o evi mutlaka anlatmam gerek, hayalimde hep bu ev var çünkü. Ben unutmak için içiyor, ama zilzur-na sarhoş bile olsam unutamıyorum: Sana kaç oda saydım; sekiz ya da dokuz galiba. Ama on üç oda hepsi; yalnız köpeğin odasını görsen yeter. Bizim odadan biraz büyük, ama pek fazla değil, haksızlık etmeyelim hani; bizimkinden olsa olsa iki metre kare daha büyük, fazla değil hiç kuşkusuz; haksızlık etmeyelim, hakkaniyet gibi var mı? Hakkaniyet sözünü mütevazı bayrağımıza yazalım, değil mi canımın içi?"

"Ah, Fred!" dedim. "Sen beni üzmem istiyorsun besbelli!"

"Üzmem mi? Sen beni hiç anlamıyorsun, hiç! Seni üzmem aklımdan hayalimden geçmez, ama benim o evi anlatmam gerek... cidden. Köpeğin kulübesi, Uzakdoğu tapı-

nakları vardır ya, pagodalar, tıpkı onlar kadar büyük. Kültürü yüksek kişilerin evlerindeki büfeler gibi. Dört banyo odası vardı ya; ayrıca birkaç tane de kuş kabinesi var; bak, onları söylemedim: Haksızlık etmiş olmayayım, hakkaniyet şarabıyla mest olasım geliyor. Bir duş yerini nasıl oda sayabilirim ben? Mertliğe sığmaz bu, biz mütevazı bayrağımızda hakkaniyetin yanına mertliği yazalım. Dahası var, canımın içi! İşin kötüsü bu ev bomboş... Ah, büyük villaların ardındaki koca çimenlikler; üzerlerinde bir çocuk oy-nayabiliyorsa ya da yalnızca bir köpek gezinebiliyorsa, ne şahane bir şeydir; biz de köpeklerimize büyük çimenlikler yaptıralım, sevgilim! Ama bu ev bomboş ve o çimenliklerden hiç yararlanan yok. Bu pis sözü, yararlanmak kelimesini kullanmam bilmem yakışık alır mı? Yatak odaları boş, misafir odaları boş, alttaki odalar hepsi boş! Çatı katında üç oda daha var. Biri kâhya kadın için, biri aşçı kadın için, biri uşak için. Ve evin hanımcığı, hizmetçi kıza ayrı oda kalmadı diye yakınmış; şimdi ister istemez misafir odasında yatıyormuş hizmetçi. Bak, bunu da unutmayalım canımın içi! Kendi evimizi yaptırdığımız zaman üzerine hakkaniyetin ve mertliğin bayrağını çekeceğiz ya?.." "Fred!" dedim. "Dayanamayacağım." "Dayanırsın, dayanırsın! Sen ki beş çocuk doğurdun, daha çok dayanırsın! Konuşmamı bitirmeme az kaldı, yarıda kesemem, istersen gidebilirsin. Bu gecemi seninle geçirmek isterdim ama, dinlemek istemiyorsan gidebilirsin. İşte ben bir aydır o evde kalıyorum ve eninde sonunda sana bundan bahsetmeye mecburum. Hani bunları sana, üzmem istemediğim, sana söylemeyi hiç istemezdim ya madem ki sordun, sevgilim, söyleyeceklerimi sonuna kadar dinlemen lazım. Evin hanımı intihara bile yeltenmiş bir nevi. Nede- ni: Hizmetçi kıza oda olmayışı! Düşün artık, ne hassas bir kadın ve kalbi hangi kaygılarla eziliyor. Ama şimdi gezide onlar, üç aydır seyahatte; çok kere senenin dokuz ayı seyahatte olurlarmış. Gangster midir nedir, evin beyi ihtiyar, bir Dante araştırmacıymış; bu konuda üç-beş uzmandan bi-

riymiş. Tıpkı bizim piskopos gibi, ciddiye alınması gereken üç-beş kişiden biri... Kültürlü bir Hıristiyan kadını olarak, sen de bilirsin bunu tabii! Evet, yılın dokuz ayı ev bomboş; bu dokuz aylık sürede çimenlere ihtiyar Block bakıyor, bekçilik ediyor; etmesi de gerek tabii; böyle bakımlı çimenlerden daha şahane bir şey olabilir mi? Köpeğin odasına cila yapmak yasak ve hiçbir çocuk giremez o eve!"

Bitişliğimizdeki kısık ses: "Dikkat, dikkat!" diye haykırdı. "Tam beylerimize göre: Manuela, dünyanın en tatlı kızı!"

"Fred!" dedim yavaşça. "Neden hiç çocuk girmiyor o eve?"

"Çocuklar giremez. Çünkü evin hanımı çocuk sev-mezmiş, çocuk kokusuna tahammül edemezmiş. Eve çocuk gelmişse hemen duymuş kokusunu; aradan dokuz ay bile geçse duymuş. Block'tan önceki bekçi bir savaş ma-lülüyümüş, bir gün iki torununu getirmiş eve, çocuklar oynamışlar orada; bodrumda tabii, doğrusu da o; çimenlikte falan değil. Adamcağız çocukların bodrumda oynamalarına izin vermiş; evin hanımı dönüp gelince anlamış ve adamcağız derhal kovulmuş. Bunun için Block çok ihtiyatlı. Bir gün, çocuklarım buraya gelip beni görebilirler mi diye sordum da yüzü bembeyaz kesildi. Ben o evde kalabi-liyorsam Block'a sözde yardım ediyor; çimenlere, kalorifere bakıyorum da ondan. Alt katın sofasında küçük bir odam var; bir gardirop aslında. Sabahları uyanınca karşımda eski bir Hollanda tablosu görüyorum... Tatlı, eski renkler: Herhangi bir meyhane. Tabloların birini yürüteyim dedim, kütüphaneye bir sürü asmışlar nasıl olsa. Ama hemen anlarılardı; hem sonra Block'a karşı da dürüst bir hareket değil bu."

"Manuela aşk şarkılarına başlıyor!" diye hatırlattı bitişliğimizdeki ses.

"Hatta Block'un söylediğine göre seviciymiş bu kadın."

"Ah Fred, daha anlatacak mısın; otele gitmeyelim mi?"

"Bir dakika!" dedi Fred. "Bir dakika daha dinle beni. Sözümü bitireyim, nerede, nasıl kaldığımı öğreneceksin! Bazı geceler piskopos geliyor. Eve serbestçe girip çıkabilen tek kişi o; Dante üzerine yazılmış bütün kitaplar ona açık. Block, piskoposun rahatını sağlamakla görevli: Kütüphaneyi ısıtır, perdeleri kapatır. Birkaç kez de ben gördüm piskoposu; yüzünde sakin bir huzur, elinde bir kitap, yanında çay demliği, not defteri, kurşun kalem. Piskoposu getirdiği geceler, şoförü aşağıda bodrumda bizimle oturur piposunu tüttürür, ara sıra dışarı çıkıp arabaya bakar. Gi-v deceği zaman piskopos zili çalar, şoför fırlar yerinden. Block da çıkar dışarı. 'Azizim, azizim!' der piskopos ,, Block'a ve bahşiş verir. İşte hepsi bu kadar!" dedi Fred. "İstersen artık gidebiliriz. Gidelim mi?"

Evet anlamına başımı salladım, çünkü konuşamıyor-dum, gözyaşlarını boğazımı tıkamıştı. Çok yorgundum ve dışarı hâlâ günlük güneşlikti. Fred'in tüm söyledikleri bana yalan, uydurma gibi geliyordu, çünkü sesindeki nefreti hissetmişim. Ve bitişliğimizdeki ses, megafona haykırdı: "Başlıyor beyler! Manuela'yı görünüz, şarkısını dinleyişi riiz, başlıyor! Güzelliğine hayran olacaksınız!"

Atlıkarıncanın öteki tarafında birisinin çadıra çıkmakta olduğunu duyduk. Fred yüzüme baktı: Çadırın orta bölmesinde bir kapı açılmış, çarparak kapanmıştı. Bir düğme çıt etti, ışık yandı ve birdenbire, atlıkarıncanın ortasındaki çalgı çalmaya başladı. İçerisi aydınlanmıştı; çünkü göremediğimiz birisi çadır dilimlerini devşire devşire açmaya başlamıştı. Ortadaki bölmede bir pencere açıldı; çok uzun ve solgun yüzlü bir adam bize baktı: "Başlıyoruz, ilk seans bedavadır, kalın isterseniz!" dedi. Başındaki kasketi çıkardı, sarı saçları alnına döküldü, başını kaşıyıp kasketini giydi tekrar, sessizce bana baktı, gülümsüyordu, ama üzgün-', dü; sonra da Fred'e baktı! "Ama, hayır, karınız binmese iyi olur," dedi.

"Acaba?" dedi Fred.

"Evet, evet!" dedi adam; bana gülümsemeye çalıştı, ama başaramadı bunu, omuzlarını silkti. Fred yüzüme baktı. Adam pencereyi kapadı, çalgı bölmesini dolanarak bize doğru geldi, yakınımızda durdu: Uzun boyluydu; ceketinin yenleri pek kısa, adaleli, sıska kolları bembeyazdı. Dikkatle baktı yüzüme: "Hiç kuşum yok!" dedi. "Hayır karınızın binmesi doğru olmaz. Ama biraz daha dinlenmek isterseniz bekleyebilirim ben."

"Yok, hayır!" dedim. "Gidiyoruz."

O ara çadır açılmıştı; birkaç çocuk atlara, kuğulara çıktılar, binler. Yerimizden kalktık, aşağı indik. Adam başından kasketini çıkardı, tekrar selam verdi bize, seslendi: "O halde güle güle, güle güle!"

"Teşekkür ederiz!" diye seslendim arkama dönüp Fred hiçbir şey demedi. Lunaparkı yavaş yavaş geçiyor, artık sağa sola bakmıyorduk. Kolumu sıkı sıkı tutuyordu Fred; beni Mommsen Caddesine götürdü; yavaş yavaş yıkıntılar arasından, katedralin önünden geçerek otele gidiyorduk. Gar çevresindeki sokaklar sessizdi yine; ortalık günlük güneşlikti; parlak ışıkta yıkıntılardaki otlar, çalılar üzerinde birikmiş toz toprak açıkça görülüyordu.

Birdenbire içimde dönme dolabın dönüşlerindeki ritim yükseldi; fenalaşmaya başladığımı hissettim.

"Fred!" diye fısıldadım. "Bir yere oturmam ya da uzanmam gerek."

Fred'in irkildiğini gördüm; kolunu belime doladı, beni bir bina yıkıntısına götürdü: Çevremizde yanmış duvarlar vardı, yüksek duvarlar ve bir tabela görülüyordu: "Röntgen salonu solda." Fred bir kapıdan geçirdi, bir duvar kalıntısına oturttu beni; kayıtsız uzak bakıyordum; paltosunu çıkardı. Sonra tuttu, yatırdı beni; katladığı paltosunu başımın altına koydu. Altım düzdü, serindi, ellerimi duvarın kenarlarında gezdirdim; çini döşeliydi; fısıldadım: "Binmemeliydim, ama duramadım işte! Dönme dolaplara binmesini severim."

"Birşeyler getireyim mi?" diye sordu Fred, yavaşça. "Kahve falan? Gar uzakta değil."

"Hayır," dedim. "Yanımda kal, yeter. Birazdan otele gidebilirim herhalde. Yanımda kal, yeter, Fred!"

"Peki!" dedi Fred, elini alnıma koydu.

Yeşilimsi duvara baktım; duvarda parçalanmış bir heykelin kırmızı killeri görülüyordu, altındaki yazıyı sökemiyordum, çünkü dönmeye başlamıştım şimdi.

Önce bir daire içinde yavaştan dönmeye başlamıştım. Ayaklarım dairenin sabit merkezi olmuş ve gövdem bu daireyi gittikçe daha hızlı çizmeye koyulmuştu. Bu sanki, sirklerde güçlü kuvvetli bir gladyatörün, güzel kıvrak bir kızı ayaklarından tutarak döndürüşüne benziyordu.

İlkin, heykelin üzerinde kırmızı killeri, yeşilimsi duvarı görüyordum hâlâ; onun karşı tarafında bir pencere kesitinde beyaz bir ışık görüyordum. Gözlerimin önünde bir yeşil belirliyordu, bir beyaz. Ama sınırlar çok geçmeden silindi, renkler birbirine karıştı; çok aydınlık bir ye-şil-beyaz; ben onun önünde, o benim önümde dönüp vuruyorduk boyuna. Renkler, çılgın bir hızla iç içe girip de yere paralel ve sanki renksiz bir pırıltı içinde dönmeye başladığım zaman anladım bunu. Bir yere uzanmış, yatmakta olduğumu ancak bu dönüş yavaşlayınca anladım. Hayır, yalnız basımdı dönen; başım dönüyordu besbelli. Başım bazen gövdemin ötesinde gövdemden ayrı, yan taraftaydı sanki. Daha sonra ayaklarıma kayıyor, ancak çok kısa sürelerle yerine yerleşiyor, yukarıya, boynuma bitişiyordu.

Başım gövdemin etrafında yuvarlanıyor, dönüyordu sanki; ama bu da doğru olamazdı; ellerimle çenemi yokladım, kemikli çıkıntıyı hissettim: Başımın ayaklarımda olduğunu sandığım anlarda da çenemin varlığını hissediyordum. Dönenler yalnızca gözlerdi belki de, bilmiyordum, bildiğim bir bulantıydı yalnız: Bir barometre gibi, yakıcı bir ekşilik boğazımda yükseliyor, kayıyor, düşüyor, sonra yavaşça yine yükseliyordu. Gözlerimi kapamak da boşu-

neydi: Gözlerimi kapayınca yalnız başım dönmekle kalmıyor, o zaman bu çılgın dönüğe göğsüm ve bacaklarım da katılıyor, kendi çemberlerini çiziyorlar, delice bir bale başlıyor, buysa bulantımı daha da çoğaltıyordu.

Ama gözlerimi açık tuttum mu duvarın hep aynı kaldığını görebiliyordum: Karşımda yeşilimsi boyalı bir duvar parçası, duvarın yukarısında çikolata renginde bir pervaz duruyordu; açık yeşilde koyu kahverengi bir yazı vardı; ama ben sökemiştim bu yazıyı. Harfler bazen, göz doktorlarının levhalarındaki çok küçük yazılar gibi küçülüyor, büzülüyor, sonra kabarıp şişiyor, koyu kahverengi ve iğrenç sosisler haline geliyor, öyle çabuk kalınlaşıyor-lardı ki anlamları, biçimleriyle artık kavranamaz oluyor, patlıyor, esmer esmer duvara dağılıyor, sıvaşıyor, okunamaz hale giriyor, bir an sonra yine küçülüyor, bozuluyor, sinek pislikleri gibi minicikleşiyor, ama kaybolup gitmi-yorlardı.

Beni fir döndüren motor, bulantıydı... oydu bu atlıkarcının eksenini. Ve ben hep aynı yerde, bir santimetrecik olsun sağa sola kaymadan dümdüz uzanmış yatmakta olduğumu birdenbire anlayınca korktum. Bulantı bir an yatışınca anlamıştım: Sessiz sakin duruyordu, yerli yerindeydi her şey! Göğsümü, ayakkabılarımın kirli kahverengi derisini gördüm ve bakışlarım duvardaki yazıya kaydı, artık okuyabiliyordum: Doktorun sana yardım eder, TANRI ona yardım ederse.

Gözlerimi yumdum, ama TANRI kelimesini görüyordum hâlâ. İlk bir yazıydı yalnızca; kapalı göz kapaklarımın ardında, koyu kahverengi ve iri, beş harfli bir yazı. Sonra yazıyı görmez oldum; yazı bir kelime olmuştu şimdi: içerilere çöküyor, varlığımın dipsiz derinliklerine kayıyordu sanki; derken birdenbire yine yukarı çıktı, karşım-daydı yine; yazı değil, kelimeydi: TANRI.

Bu bulantı süresince benimle kalmış, yanımdan ayrılmamış tek varlık, TANRI idi herhalde. Bulantı bir sel gibi bütün kalbimi kaplamış, damarlarımı doldurmuş, tüm be-

ladenimi kanım gibi dolaşmıştı. Soğuk terler dökmüş, fena halde korkmuştum; dakikalarca Fred'i, çocukları düşünmüştüm; annemin yüzünü, aynada gördüğüm halleriyle, ölmüş çocuklarımı görmüştüm. Ama hepsi bir bulantı seline kapılıp gitmişler, hepsine karşı bir ilgisizlik sarmıştı beni, yalnızca TANRI kelimesi kalmıştı benimle.

Ağlıyor, bu biricik kelimededen başka hiçbir şey görmüyor, hiçbir şey düşünmüyordum. Döktüğüm sıcak yaşlar, gözlerimden yüzüme çabuk çabuk damlıyordu; onları çenemde ya da boynumda hissetmeksizin akışlarından, şimdi yan yatmakta olduğumu anladım; deminkinden daha hızlı döndüm birdenbire, sonra ansızın durdum, duvar kalıntısının kenarından eğildim, tozlu yeşil otların içine kustum...

Fred çok zaman yaptığı gibi başımı tutuyordu. "Rahatladın mı biraz?" diye sordu yavaşça.

"Evet," dedim. Mendiliyle kollayarak ağızımı sildi. "Yalnız çok halsizim."

"Şimdi uyursun," dedi Fred. "Otel birkaç adım ötede."

"Evet, uyumak," dedim.

11

Yüzünün hafif sarılığı daha da koyu dışa vurmuş, tenini bayağı esmerleştirmişti; gözlerinin beyazı da enikonu değişmişti. Bardağına limonata koydum, hepsini içti, elimi tuttu, alnına koydu.

"Doktor çağırayım mı?" diye sordum.

"Hayır!" dedi Kaete. "Şimdi iyiyim. Çocuğun işi bu. İlenmelerimize, kendisini bekleyen yoksulluğa karşı savundu kendini."

"Savundu," dedim yavaşça. "İleride bir eczacının müşterisi ya da bir rahip olmaya karşı baş kaldırdı. Ama seveceğim ben onu."

"Belki," dedi Kaete. "Öyle küçük bir rahip falan olmaz da bir piskopos yahut bir Dante araştırmacısı olur."

"Ah, Kaete, bırak şakayı."

"Şaka değil. Çocuklarımızın ne olacağını nereden biliyorsun? Belki taş kalpli olurlar, köpeklerine pagoda gibi kulübeler yaptırırlar da çocuk kokusuna tahammül edemezler. Belki çocuk kokusuna tahammül edemeyen o kadın, bir zamanlar köpeğinin kulübesinden daha küçük bir yerde oturuyordu; bir alay kız kardeşiyle belki daracak bir yere sığırmıştı o kadın."

Kaete birdenbire durdu; dışarıda şiddetli bir takırtıydı gidiyordu: Bir patlama oluyor, birşeyler çatırdıyordu sanki. Koştum, pencereyi açtım hemen. Gürültüde bütün bir savaş dile geliyordu sanki: Uçak takırtıları, patlama gümbürtüleri; gökyüzü koyu griydi az önce, şimdi bembeyaz paraşütlerle kaplanmıştı. Paraşütlerin ucunda büyük, kır-

mızı, dalgalanan bir bayrak ağır ağır aşağı iniyordu: "Griss marka, bebek getiren leyleklerden korur seni!" yazılıydı üstlerinde. Bayraklar katedral kuleleri önünden, garın çatısına, sokak içlerine doğru yavaş yavaş süzülüyorlardı; orada burada bir bayrak, bir paraşüt ele geçirmiş çocukların bağırtıklarını duyuyordum.

"Ne oluyor?" diye sordu Kaete, yataktan doğru.

"Hiç!" dedim. "Bir reklam şakası."

Şimdi bir uçak filosu, uğultular içinde süzüle süzüle . yaklaşıyordu; çatıların hemen üstünden geçiyor, gri kavisler, daireler çiziyor ve motorlarının gürültüsü kalbimize nişan alıyor, tam kalbimize saplanıyordu: Kaete'nin titremeye başladığını gördüm, karyolasına koştum, ellerini tuttum.

"Hay Allah! N'oluyorsun Kaete?"

Uçakların kentin üstünde kavisler çizdiğini işittik, sonra zarif hoş geçip gittiler; homurtuları görülmeyen bir ufukta dalga dalga kayboldu ve bütün gökyüzü büyük ve kırmızı kuşlarla örtüldü. Yavaş yavaş aşağı iniyordu bu kuşlar: Gökyüzünü yırtık, kopuk akşam kızartıları gibi kaplamışlardı. Bu büyük, kırmızı ve lastikten kuşların ne olduğunu ancak evlerin çatılarına kadar alçaldıkları zaman anladık: Boyunları burulu leyleklerdi bunlar; bacakları sağa sola sallanarak yalpalıyor, pörsük başları korkunç bir şekilde öne sarkıyor, sanki gökyüzünden bir bölük asılmış insan iniyordu; akşamın gri göğünde kırmızı kırmızı süzülüyorlardı: Küçük küçük lastik bulutlar: İğrenç, dilsiz ve çirkin. Sokaklardan çocukların sevinç çığlıkları yükseliyordu.

Kaete sesini çıkarmadan elimi sıktı; üzerine doğru eğildim, öptüm onu.

"Fred!" dedi yavaşça. "Borca girdim ben."

"Önemli değil," dedim. "Ben de borç alıyorum boyuna. Benim de borcum var."

"Çok mu?"

"Evet, çok. Artık kimse borç para vermek istemiyor bana. Üç yüz bin nüfuslu bir kentte elli mark borç bulabilmek öyle zor ki! Düşündükçe ter basıyor beni."

"Ama özel ders veriyorsun ya!"

"Evet," dedim. "Ama çok sigara içiyorum."

"Yine içki de içiyor musun?"

"Evet, ama öyle pek sık değil, şekerim. Sizden ayrılan beri ancak iki kere ölçüyü kaçırdım. Çok mu?"

"Çok değil," dedi Kaete. "Gayet iyi anlıyorum neden içtiğini. Ama bir denesen bırakabilirsin belki. Anlamsız bir şey. Hemen hemen hiç içmedin savaşta."

"Savaşta durum başkaydı," dedim. "Ben savaşta can sıkıntısından sarhoş olurdum. Sen sıkıntıdan sarhoş olunacağına inanmazsın, ama böyledir bu. Sızar, yatarsın ve gözlerinin önünde fırl fırl döner her şey. Üç kova ılık su iç de bak, sudan sarhoş olursun; sıkıntı da öyle. Savaş öyle sıkıcıydı ki bilemezsin. Bazen sizi düşünürdüm; fırsat buldukça sana telefon ettim; neden? Sırf sesini duymak için. Senin sesini işitmek acıydı, ama bu acı, sıkıntıdan sarhoş olmaktan iyiydi kuşkusuz."

"Savaşta bana fazla bir şey anlatmadın hiç."

"Değmez ki, hayatım! Düşün, bütün gün telefon başındasın, hemen her zaman yalnız yüksek rütbeli subayların sesini duyuyorsun. Bu yüksek rütbeli subayların telefonda ne kadar salak olduklarını, imkânı yok, düşünemezsin. Kelime dağarcıkları boştur hemen hemen; olsa olsa yüz yirmi, yüz kırk kelime! Altı yıl sürmüş bir savaş için ne kadar az! Her gün sekiz saat telefon başında: Tebliğ -Hazır olunuz - Hazır olunuz - Tebliğ - Hazır olunuz -Kanın son damlası - Emir - Durum - Rapor - Hazır olunuz - Kanın en son damlası - Dayanmak - Führer - Gevşemek yok. Sonra biraz kadın kız dedikodusu. Hele kışlaları düşün: Ben aşağı yukarı üç yıl, kışlalarda telefonculuk yaptım; sıkıntıdan kusasım geliyordu. Bir yer olsa da kafayı çekmeye gitsem karşımda hep üniforma! Bilirsin, üniforma görmeye tahammül edemem."

"Bilirim," dedi Kaete.

"Bir teğmen tanıdım; sevgilisine telefonda Rilke'den şiirler okurdu. Değişmişti birşeyler, ama ben ölmüştüm artık... diye şiirler okurdu. Bazıları şarkı söylerler, telefonda birbirlerine şarkılar öğretirlerdi; ama birçoğu ölümleri telefonla gönderirdi. Ölüm deprenerdi telefonda; ince sesleriyle çıkışarak, telefona ölümü haykırırlardı; yeteri kadar insanın ölmesini sağlamakla görevli bir başkasının kulağına ölümü haykırırlardı. Ölen asker sayısı az oldu mu yüksek rütbeli subaylar, çok kez, emir iyi uygulanmadı derlerdi. Bir çatışmanın büyüklüğü, ölenlerin sayısıyla ölçülü-yorsa boşuna değil bu. Ölüler insanı sıkıyorlardı şekerim: Mezarlıklar da öyle."

Karyolaya Kaete'nin yanına uzandım, battaniyeyi çektim üzerime. Alt katta müzisyenler çalgılarını akort ediyorlar, meyhanede bir adam şarkı söylüyordu; karanlık ve güzeldi sesi ve erkeğin şarkısına bir kadının kısık ve yabancı sesi karışıyordu: Sözleri anlayamıyorduk ama, ritmik bir güzelliği olan bir duettoydu bu. Gara trenler giriyor, tren saatlerini bildiren memurun sesi, koyulaşmaya başlayan alacakaranlığın içinden, bir dostun tatlı mırıltıları gibi, bize kadar geliyordu.

"Artık dans etmeye gitmeyecek misin?"

"Ah, hayır!" dedi Kaete. "Burada sessizce yatmak öyle hoş ki! Bayan Röder'e telefon etsen de bizimkiler nasıllar-mış, bir sorsan! Ben de biraz birşeyler yesem, Fred. Ama önce başka şeyler de anlat bana. Benimle niçin evlendin, mesela bunu söyle!"

"Kahvaltı için!" dedim. "Ben birisini arıyordum, kendisiyle ömrüm boyunca kahvaltı edebileceğim birisini. Hani derler ya piyango sana çarptı. Sen bana mükemmel bir kahvaltı arkadaşı oldun, senin yanında hiç canım sıkılmadı. Umarım ki sen de benden sıkılmamışsındır."

"Hayır!" dedi Kaete. "Seninle hiç sıkılmadım."

"Ama şimdi, geceleri yalnızım diye ağlıyormuşsun ama! Yanına dönsem iyi mi olur dersin? Yani bu durumda bile olsa?"

Yüzüme baktı, sustu Kaete. Ellerini, boynunu öptüm; ama çekti kendini, ses etmeden duvar kâğıtlarına bakmaya başladı. Meyhanedeki şarkı kesilmişti; ama şimdi dans müziği çalıyor, aşağı salonda dans edenlerin gürültülerini işitiyorduk. Bir sigara yaktım. Kaete hâlâ duvara bakıyor, konuşmuyordu.

"Anlamalısın!" dedim yavaşça. "Gerçekten gebeysen yalnız bırakamam seni. Ama bilmiyorum, kendimde o gücü bulabilecek, sizlere karşı uysal, sakın olabilecek miyim; böyle olmam gerekir. Ama seni seviyorum, bundan kuşkun yoktur herhalde."

Başını çevirmeden: "Bundan kuşkun yok," dedi Kaete. "Gerçekten yok."

Onu kucaklamak, omzunu tutmak, benden yana çevirmek istedim; ama birdenbire bunu yapmamın doğru olmadığını anladım.

"Deminki durum tekrarlırsa," dedim; "yanında biri olmalı o zaman."

"Gebe olduğum, evde duyulursa neler söylemezler, neler! Gebelik öyle korkunç bir şey ki hayal edemezsin! Küçük kamımdayken, Fred biliyorsun..."

"Biliyorum," dedim. "Felaketti, yaz aylarındaydık, parasızdım, sana bir limonata olsun almaya on kuruşum bile yoktu."

"Bense hiçbir şeye aldırımıyordum," dedi Kaete. "Savruk, pasaklı bir kadın olmak hoşuma gidiyor, herkesin önünde yere tüküresim geliyordu." "Tükürdün nitekim."

"Doğru!" dedi Kaete. "Kaç aylık diye sormuştu da Bayan Franke'nin ayaklarına doğru tükürmüştüm. Birisinin tutup da kaç aylık diye sorması, öyle kızdırıyor ki insanı." "O evi de bize bu yüzden vermediler ya!"

"Hayır, o evi bize vermeyişlerinin nedeni, senin çok içmen."

"Cidden mi?"

"Hiç kuşku yok, Fred! Gebe bir kadının ne de olsa bakmazlar kusuruna. Evet, şirret ve pasaklıydım ben. Hoşuma gidiyordu öyle olmak."

"Yüzünü bana dönsen; seni öyle seyrek görüyorum ki!"

'Ah, ilişme bana!" dedi Kaete. "Böyle yatmak öyle güzel ki! Hem sonra ben hâlâ sana ne yanıt vereceğimi düşünüyorum."

"Acele etme!" dedim. "Ben gideyim de yiyecek birşey-ler getireyim, telefon edeyim, içecek bir şey de ister misin?"

"Evet, bira, lütfen, Fred! Sigaranı da bana ver."

Omuzundan doğru elini uzattı, sigaramı verip karyoladan kalktı. Kaete hâlâ yüzü duvara dönük yatıyordu; ben dışarı çıkarken sigarayı içmeye başladı.

Sofa gürültülüydü; alt salonda dans edenlerin bağrıışmalarını duyuyordum. Merdivenleri inerken, birdenbire, adımlarımı dansın ritmine uydurmaya çalıştığımı fark ettim. Yalnız abajursuz, küçük lamba yanıyordu; karanlıktı dışarı. Meyhanede masaların gerisinde yalnızca bir-iki adam, tezgâh başında da bir başka kadın oturuyordu. Deminki otelci kadından daha yaşlıydı kadın; ben yaklaşık gözlüğünü çıkardı, gazeteyi bir bira döküntüsüne koydu. Gazete emdi birayı, karardı. Kadın, gözlerini kırpıştırarak bana baktı.

"Yiyecek birşeyler alabilir miyim?" diye sordum. "On bir numara için."

"Odaya mı gidecek?" diye sordu.

Başımı salladım.

"Olmaz," dedi kadın. "Odaya servis yapmıyoruz. Odada yemek yendi mi kirleniyor her taraf."

"Bunu da yeni öğrendim," dedim. "Ama hasta benim karım."

"Hasta mı?" dedi kadın. "Bir bu eksikti. Bulaşıcı, ber-bat bir hastalık olmasa bari."

"Hayır," dedim. "Yalnızca kendini iyi hissetmiyor o kadar."

Kadın, bira döküntüsünden gazeteyi aldı, açtı, kaloriferin üstüne yaydı. Sonra omuzlarını silkerek bana döndü:

"Peki, ne istersiniz, sıcak yemek ancak bir saat sonra." Arkasındaki iner çıkar servis dolabından bir tabak aldı, içinde soğuk yiyecekler bulunan cam büfeye gitti. Peşinden yürüdüm, iki pirzola, iki köfte aldım, ekmeğim istedim.

"Ekmeğim mi?" diye sordu kadın. "Ne yapacaksınız ekmeğim? Patates salatası alsanız!"

"Ekmeğim olsa!" dedim. "Karım için ekmeğim daha iyi."

"Hasta kadınlarla otele gelmemeli," dedi kadın, ama iner çıkar dolabın başına gitti, aşağıya seslendi: "Ekmeğim... birisıraç dilim ekmeğim yollayın!" Aşağıdan soğuk bir homurtu yükseldi: "Ekmeğim!"

Kadın bana döndü: "Şimdi gelir!" dedi.

"Telefon etmek istiyorum," dedim.

"Doktoramı?"

"Hayır," dedim. Kadın telefonu tezgâha, önüme koydu. Numarayı çevirmeden: "İki de bira, lütfen!" dedim. "Önce bana bir şnaps!" Bayan Röder'in numarasını çevirdim, telefonunun çaldığını duydum, bekledim. Kadın şnaps'ı tezgâha, önüme koydu, boş bir bardakla bira musluğuna gitti.

"Alo!" dedi Bayan Röder telefonda. "Alo kimsiniz?"

"Bogner," dedim.

"Aa, siz misiniz?"

"Lütfen," dedim. "Acaba..."

"Her şey yolunda. Daha demin yukarıdaydım. Çocuklar çok memnun; gençlerle lunaparka gidip gelmişler. Balonları bile var. Yeni döndüler. Kırmızı leylekler... Çok hoş, halis lastik, hem de gerçek leylek büyüklüğünde." "Franke'ler döndüler mi?" "Hayır, onlar geç gelir, belki ancak yarın sabah!"

"Cidden merak edecek bir şey yok ya?"

"Yok, yok!" dedi Bayan Röder. "Siz hiç merak etmeyin. Karınıza selamlar. Yeni ruj iyi değil mi?"

"Mükemmel!" dedim. "Peki, çok teşekkür ederim, zahmet oldu."

"Ne zahmeti?" dedi Bayan Röder. "Güle güle!"

"Hoca kalın!" dedim telefonu kapadım, şnaps'ı içtim, ikinci bardağın yavaş yavaş birayla doluşuna baktım. Servis dolabı gıcırtyla döndü, yukarıya bir tabak çıktı; üç dilim ekmeğim vardı tabakta.

Önce iki bardak birayı götürdüm yukarıya, Kaete'nin karyolası yanındaki iskemleye koydum. Kaete yatıyordu hâlâ; gözlerini duvar kâğıtlarına dikmişti. "Evde merak edecek bir şey yokmuş," dedim. "Çocuklar o leylek balonlarla oynuyorlarmış."

Ama Kaete yalnızca başını salladı, hiçbir şey demedi.

Ben tabakta yiyecekleri getirdiğimde, bakışları duvara dönük yatıyordu hâlâ; ama bardağın biri yarı yarıya boşalmıştı.

"Çok susamışım!" dedi Kaete.

"İç öyleyse!" Karyolaya yanına oturdum. Kaete çantasından iki temiz peçete çıkardı, iskemleye serdi; temiz peçetelerin üzerinden etleri, ekmeğleri yemeye, biraları içmeye başladık.

"Doymadım, Fred!" dedi Kaete yüzüme baktı, gülümsedi. "Gebe olduğumu bildiğim için mi bu kadar çok yiyorum; yoksa gerçekten açım da ondan mı acaba?"

"Sen yemene bak!" dedim. "Ne içersin başka?"

"Bir köfte daha," dedi Kaete. "Bir turşu, bir de bira. Dur, bardağı da götür." Birasını bitirip bardağı verdi. Tekrar meyhaneye indim; tezgâhtaki kadın bira bardağını dolduradursun bir şnaps daha içtim. Kadın şimdi deminkin-den daha dostça bakıyordu bana; bir tabağa bir köfte, bir de turşu koydu, ıslak tezgâha önüme uzattı. Artık iyiden iyi kararmıştı dışarı. Meyhane boştu hemen hemen:

Dans salonundan gürültüler geliyordu. Hesabı gördüğüm zaman iki markım daha vardı cebimde.

"Sabahleyin erken mi gideceksiniz?" diye sordu kadın.

"Evet," dedim.

"O halde odanın ücretini şimdi ödeseniz!"

"Daha önce ödedim."

"Haa, peki!" dedi kadın. "Ama bardakları, tabakları gitmeden aşağı indiriverin lütfen. Öyle şeylerle karşılaştık ki! Getirirsiniz değil mi?"

"Tabii!" dedim.

Kaete sırt üstü yatmış, sigara içiyordu.

"Burası çok güzel!" dedi, ben yanına oturunca. "Ne iyi ettin de otele getirdin beni! Çoktandır bir otele gitmemiştik. Pahalı mı?"

"Sekiz mark!"

"Kaldı mı o kadar paran?"

"Otel ücretini önceden ödemiştım. Şimdi iki markım daha var." Kaete çantasını aldı, içini battaniyenin üzerine boşalttı, lunaparkta ona verdiği paralardan artanları dış fırçası, sabun kutusu, ruj ve madalyon arasından bir bir topladık; dört markımız daha oldu.

"Bu güzel işte!" dedim. "Bir kahvaltı parası çıktı."

"Şirin bir büfe biliyorum," dedi Kaete. "Orada bir kahvaltı edebiliriz. Yeraltı geçidinin hemen arkasında, buradan giderken solda."

Yüzüne baktım.

"Hoş bir yer, şirin bir kız, yaşlı bir adam. Kahveleri de nefis. Oraya borcum var benim."

"Salak çocuk da orada mıydı?" diye sordum.

Kaete ağzındaki sigarayı çıkardı, yüzüme baktı: "Sık sık gittiğin bir yer mi?"

"Hayır, ilk kez bu sabah gittim. Yarın sabah gidelim mi oraya?"

"Evet," dedi Kaete. Karyolada yine pencereden yana döndü, bana sırtını çevirdi. Tabağı, birayı uzatmak istedim ona, ama: "Şimdi kalsın," dedi. "Sonra yerim."

Bana sırtını dönmüştü, ama yerimden kalkmadım, yanında oturmaya, biramı yudumlamaya devam ettim. Sessizdi gar. Pencereden, garın gerisindeki yüksek binanın duvarında çepeçevre ışık içinde koca konyak şişesini görüyordum. Bu şişe hep orada, gökyüzüne asılı gibi durur, bir karna benzeyen oyuğunda içki içen bir adam silueti görülür. Ve yüksek binanın çatısında boyuna değişen bir yazı: Işıklandırılmış harfler, boşluktan doğru yuvarlanırcasına ortaya çıktılar. Yavaş yavaş okudum: AKLINI BAŞINA

DEVŞİR - Birden silindi yazı - ÇOK İÇMEK İYİ DEĞİLDİR - Gecenin karanlığında tekerlenir gibi çıkagelmişti, sonra bir-iki saniye hiçbir şey görünmedi, acayip bir merak sardı beni; tekrar bir satır belirdi: İÇKİ MAHMURU İSEN - belirdi ve yok oldu. Birkaç saniye yine bir şey görünmedi; sonra birdenbire bütün harfleri bir anda parlayan şu cümle: DOULORİN GEÇİRİR - üç-dört kez yandı, söndü, yandı söndü: - DOULORİN GEÇİRİR. Sonra

I zehir sarısı bir cümle belirdi: ECZACINA GÜVEN.

"Fred!" dedi Kaete birdenbire. "Bilmek istediğin şeyi konuşalım, ama sanırım aleyhinde olacak bu. Onun için konuşmak istemiyorum. Ne yapman gerektiğini kendin bilmelisin; ama gebe bile olsam senin eve dönmeni, dönüp de bağırıp çağırmanı, çocukları dövmeni istemiyorum; hiç suçları olmadığını bile bile dövüyorsun onları; ben bunu istemiyorum. Çok geçmeden, bu sefer de ikimiz çekişmeye başlayacağız; bunu istemiyorum işte. Hem artık ben de gelmeyeceğim sana."

Kaete, sırtı bana dönük yatıyordu ve yüksek binanın çatısındaki ışıklı yazıya bakıyorduk, o da, ben de. Yazı f şimdi daha çabuk, daha ani yanıp yanıp sönyör, cümle renkten renge geçerek geceye yansıyor: ECZACINA GÜVEN!

"Duydun mu söylediklerimi?"

"Evet," dedim. "Duydum. Bana artık neden gelemeye-

'■ çeksin?"

"Çünkü bir sokak» kadını değilim ben. Onları küçük görmüyorum, Fred, ama ben onlardan biri değilim. Sana gelmek, yıkılmış bir evin sofasında yahut kırlarda tarlalarda seninle yatmak, sonra kalkıp eve gitmek feci bir şey benim için. Hep o müthiş duyguyu yaşıyorum: Ben tramvaya binip giderken sen sanki elime beş ya da on mark sıkıştırmayı unuttun gibime geliyor. O kadınlar kendilerini vermelerine karşılık kaç para alırlar bilmiyorum hani."

"Çok daha az herhalde," dedim, kalan birayı içtim, duvardan yana döndüm, yeşilimsi duvar kağıtlarındaki yürek biçimi desenlere baktım. "Yani ayrılıyorz, öyle mi?"

"Evet!" dedi Kaete. "Sanırım böylesi daha iyi. Sana baskı yapmayı aklımdan bile geçirmem, Fred! Bilirsin beni, ama zannederim ayrılısak daha iyi olur. Çocukları kan-dıramıyorum artık; evet, senin için hasta dediğim zaman inanıyorlar bana, ama onlar hasta sözünden biraz başka bir şey anlıyorlar. Hem sonra evdeki dedikodular da dokunuyor onlara. Çocuklar büyüyor, Fred! Çocuklar öyle yanlış anlıyorlar ki! Hatta senin bir başka kadımla düşüp kalktığını sananlar var. Yok öyle bir kadın değil mi Fred?" Sırtlarımız birbirine dönük yatıyorduk Kaete üçüncü bir kişiyle konuşuyor gibiydi.

"Hayır," dedim. "Hayatımda başka bir kadın yok, biliyorsun."

"Kesin bir şey diyemem ki!" dedi Kaete. "Nerede yatıp kalktığımı bilmediğim için zaman zaman kuşku duydum."

"Yok başka bir kadın," dedim. "Bilirsin, ben seni hiçbir zaman aldatmadım."

Düşünür gibiydi. "Hayır," dedi. "Galiba hiç aldatmadın. Hiç değilse ben hatırlamıyorum."

"Gördün mü!" dedim, yanımdaki iskemlede duran onun birasından bir yudum aldım.

"Aslına bakarsan senden rahatı yok," dedi Kaete. "Canın istedi mi gidip içiyorsun, mezarlıklarda geziyorsun, canın çekti mi bir telefon etmen yeterli, hemen kalkıp geli-

yorum. Geceleri de o Dante araştırmacısının evinde yatıyorsun, daha ne!"

"Block'un o evine hiç de sık gittiğim yok. Çokluk bir saçak altı buluyorum kendime, çünkü o eve tahammül edemiyorum. Öyle büyük, boş, güzel ve zarif ki! Böyle zevkle döşenmiş evleri sevmem ben."

Yan döndüm, omzu üstünden yüksek binanın çatısın-daki ışıklı yazıya baktım, ama hep aynı cümleydi gördüğüm: ECZACINA GÜVEN!

Bütün gece, sürekli renk değiştirerek hep aynı cümle orada ışıladı. Uzun zaman böyle yattık, sigara içtik, hiç konuşmadık. Daha sonra kalktım, perdeleri kapadım; ama inceydi perdeler; yazıyı yine görüyorduk.

Kaete'nin bu davranışı beni çok şaşırtmıştı. Benimle hiç böyle konuşmamıştı Kaete. Elimi omzuna koydum, hiçbir şey demedim. Sırtı dönük, yatışına devam etti; derken çantasını açtı, çakmağını çaktığını duydum, yattığı yerden tavana bir duman yükseldiğini gördüm.

"Elektriği söndüreyim mi?" diye sordum.

"Evet, iyi olur," dedi Kaete.

Kalkıp ışığı söndürdüm, yine yanına uzandım. Sırt üstü dönmüştü; elim omzunu ararken birdenbire yüzüne dokununca irkildim; gözyaşlarıyla ıslaktı yüzü. Bir şey diyemedim, elimi aşağı çektim, battaniyenin altında küçük, katı elini aradım, sıkıca tuttum bu eli. Çekmeyişine sevindim.

"Hay Allah!" dedi karanlıkta. "Bu erkekler evlenirken ne diye düşünmezler sanki!"

"Her şeyi yapacağım," dedim. "Ne yapıp edip bir ev bulacağım kendimize."

"Vazgeç!" dedi Kaete; bir gülüşe benziyordu sesi. "Evle ilgisi yok bunun. Sen gerçekten bu iş evle biter mi sanıyorsun?"

Yarı doğruldum, yüzünü görmek istedim. Elini bıraktım; yukarıdan doğru solgun yüzünü, başında saçlarını ikiye bölen dar, beyaz çizgiyi gördüm; evvelce bu çizgiye az

mı düşmüştü başım. Ve yüksek binanın çatısındaki yazı birden aydınlanınca, yeşil ışıklar içinde, yüzünü açık seçik gördüm: Gülümsüyordu. Tekrar yerime yattım; şimdi o aradı benim elimi ve sıkıca tuttu.

"Gerçekten ev yüzünden değil mi bütün bunlar?"

"Değil," dedi Kaete, çok kesin bir sesle. "Değil, değil. Rica ederim, açık kalpli ol, Fred! Ansızın gelseydim de sana, bir ev buldum deseydim, korkar mıydın, sevinir miydin?"

"Sevinirdim," dedim hemen.

"Bizi düşünerek sevinirdin."

"Hayır, yine yanınıza dönebileceğim diye sevinirdim. Ah, nasıl oluyor da böyle düşünürsün..."

Oda birdenbire karardı. Yine birbirimize sırtımızı dönmüş, yatıyorduk. Ara sıra başımı çeviriyor, Kaete benden yana döndü mü diye bakıyordum; ama o bir yarım saat kadar pencereden ayırmadı gözlerini ve hiç konuşmadı. Başımı çevirdikçe yüksek binanın çatısında parıldayan yazıyı görüyordum: ECZACINA GÜVEN!

Gardan gidiş geliş saatlerini bildiren memurun dostça mırıltıları, altımızdaki meyhaneden dans edenlerin gürültüleri geliyor ve Kaete hiç konuşmuyordu. Tekrar söze başlamak zor geliyordu bana; ama birdenbire: "Hiç değilse yemeğini ye!" dedim.

"Peki!" dedi Kaete. "Tabağı ver lütfen, ışığı da yak!"

Kalktım, düğmeyi çevirdim, yine sırtım dönük, yanına yattım; seslerden anladım: Turşuyu, köfteyi yemeğe başlamıştı. Ona bira bardağını da uzattım. "Teşekkür ederim!" dedi, biray içtiğini duydum. Sırt üstü döndüm, elimi omzuna koydum.

"Cidden tahammülüm kalmadı, Fred!" dedi yavaşça. Tekrar konuşmaya başlaması beni sevindirmişti. "Seni iyi anlıyorum, belki gereğinden fazla iyi anlıyorum. Hislerini biliyorum; bazen böyle bir bataкта yuvarlanıp gitmenin ne şahane bir şey olduğunu da biliyorum. Bunlar bildiğim

şeyler... Sen bunlara akli ermeyen bir kadınla evlenseydin daha iyiydi belki. Ama sen çocukları unutupyorsun. Çocuklar var, yaşıyorlar; çocuklar olduğu için de bu duruma tahammül edemiyorum, ikimiz de içmeye başladığımız zamanlar nasıldı, biliyorsun. Benim içkiyi bırakmamı isteyen sen olmuştun."

"Gerçekten korkunçtu; eve döndüğümüz zaman çocuklar kokudan anlarlardı. Ama bendeydi suç; senin de içmene ben neden oldum."

"Kim suçlu, kim değil, bunu araştırarak değilim," dedi Kaete, tabağı bıraktı, bir yudum bira içti. "Suçlu musun, değil misin, bilmiyorum, hiç de öğrenemeyeceğim, Fred! Gücüne gitmesin, ama sana gıpta ediyorum, Fred!"

"Gıpta mı ediyorsun?"

"Evet, gebe olmadığın için sana gıpta ediyorum. Elini kolunu sallayarak çekip gidebilirsin; hatta bunda da haklı bulurum seni. Gezmelere gider, saatlerce mezarlıklarda kalır, içmeye paran yoksa hüznünle sarhoş olursun. Bizimle olamayışın kederi sarhoş eder seni. Biliyorum, çocukları seviyorsun, beni de seviyorsun, bizleri çok seviyorsun. Ama hiç düşünmüyorsun ki, senin tahammül edemediğin, bırakıp kaçtığın bu durum bizi yavaş yavaş öldürüyor, boğazlıyor Fred; çünkü yanımızda değilsin! Ve duadan başka hiçbir şeyden medet umulamayacağını hiç düşündüğün yok. Sen hiç dua etmiyorsun, değil mi?"

"Binde bir," dedim. "Yapamıyorum."

"Halinden belli, Fred! Yaşlandın artık, enikonu yaşlanmış görüyorsun; yaşlı, biçare bir bekâr gibi. Ara sıra karınla yatman, onunla evli olmak demek midir, hayır! Savaşırken bir keresinde bana: 'Asker olmaksızın seninle pis bir izbende yaşamak isterdim,' diye yazmıştın. Bunu yazdığın tarihte artık genç değildin sen; otuz altı yaşındaydım. Ama bazen düşünüyorum da, seni savaş perişan etti. Önceden böyle değildin."

Çok yorgundum ve Kaete'nin söyledikleri içime işliyordu; biliyordum, haklıydı çünkü. Beni hâlâ sevip sevmey-

diğini öğrenmek istiyor, ama bu çok saçma olur diye çekiniyordum. Eskiden hiç çekinmez, aptalca bile olsa her şeyi aklıma geldiği gibi söyledim ona. Ama beni hâlâ sevip sevmediğini soramıyordum şimdi.

"Olabilir," dedim bezgin. "Evet savaş da biraz sarstı beni. Ben hemen hep ölümü düşünüyorum, Kaete, aklımı bununla bozdum! Savaşta o kadar çok insan öldü ki! Ben hiç göremiyordum onları, ama hep onlardan bahsediliyordu, ben de işitiyordum. Kayıtsız sesler telefonda rakamlar veriyorlardı, ölümler demektir bu rakamlar. Gözlerimin önüne getirmeye çalışıyor, getiriyordum: Üç yüz ölü; kocaman bir tepe demektir bu. Bir ara, üç hafta kadar cephe dedikleri yerde bulundum. Ölümler nasıl oluyorlar, gördüm. Bazı geceler telefon hattını tamir için araziye çıkmaya mecbur olurdum da karanlıkta ikide bir ayaklarım ölümlere takılırdı. Hava öyle karanlık olurdu ki bir şey göremezdim, hiçbir şey! Simsiyahı her taraf ve ben sürüne sürüne elimdeki' kablonun peşi sıra gider, koştugu yere varırdım. Kabloyu yamar, kontrol aletine bağlar, karanlıkta çömelir, bir projektör parlayacak ya da bir bomba patlayacak oldu mu kendimi toprağa atar, karanlıkta, benden otuz-kırk metre ötede bir siperde oturan birisiyle konuşurdum. Aradaki bu mesafe bana çok, çok uzak görünürdü; Tanrının bize olan uzaklığından da uzak."

"Tanrı uzakta değildir," dedi Kaete yavaşça.

"Uzaktaydı," dedim. "Hattın düzleşip düzleşmediğini kontrol için kendisiyle konuştuğum ses milyonlarca kilometre uzaktaydı sanki. Sonra elimde kablo, yavaş yavaş sürünerek geri dönmeye başlar, karanlıkta yine ölümlere çarpar, bazen yanlarına uzanır, kalırdım. Bir keresinde tüm bir geceyi onların yanında geçirdim. Öldü herhalde, demişler benim için; aramışlar; ümit kesmişler. Ama ben bütün gece ölümlerinin yanında kaldım; onları göremiyor, yalnızca hissediyordum onları. Ölümlerinin yanından ayrılmadım, bilmiyordum niçin... ve zaman hiç de uzun gelmedi bana. Arkadaşlar gelip buldukları zaman sarhoş sandılar

beni. Dirilerin yanına dönmek zorunda kalınca, bayağı canım sıkılmıştı. Bilemezsin, insanların çoğu ne kadar can sıkıcıdır, ama ölümler... Harikuladeydi onlar!"

"Sen korkunç bir adamsın," dedi Kaete, ama elimi bırakmadı. "Bana bir sigara ver!"

Cebimdeki sigaraları çıkardım, birini uzattım ona; bir kibrit çaktım, yüzünü görmek için üzerine doğru eğildim. Gençleşmiş, düzelmiş göründü bana; yüzü deminki kadar sarı değildi şimdi.

"İyisin ya şimdi?" dedim.

"Geçti, iyiyim!" dedi Kaete. "Ama senden korkuyorum, inan ki!"

"Benden korkmana neden yok. Beni mahveden savaş da değil. Savaş olmasaydı ben yine... Ben sıkılıyorum kısacası. Bütün gün kulağım nelerle dolu, bir bilsen! Çoğu sudan gevezelikler!"

"Sen dua etmelisin!" dedi Kaete. "Böyle bu! Sıkıcı olmayan tek şey, duadır."

"Benim yerime sen dua et," dedim. "Eskiden edebiliyordum; ama şimdi dua etmesini unuttum sanki."

"Çaba ister. Kendini bırakmamalısın. Hep yeniden başlamalı. İçmek iyi değil."

"Sarhoşken bazen çok iyi dua edebiliyorum."

"Bu iyi değil, Fred! İnsan ayıkken dua etmeli. Hani bir asansörün önünde durursun da korkar, bir türlü binemezsin; hep atlamaya hazırlanır, bir türlü atlayamazsın; derken kendini o asansörde bulursun ve asansör seni yukarı çıkarır; bu da onun gibi. Ben bazen açıkça hissediyorum, Fred; geceleri ortalık sessizleşip de yatağında uykusuz ağlarken çok kez başardığımı hissediyorum. O zaman evdi, kirdi, pislikti, bütün başka şeyler gözümden siliniyor; hatta senin olmayışın artık etkilemiyor beni. Çok sürmez, Fred, olsa olsa daha on üç-on dört yıl; ancak daha bu kadar dayanmamız gerek! Birlikte dayansak, dayanmaya çalışabilirsek iyi olurdu belki. Fred, sen kendini aldatıyor, hayaller kuruyorsun; bu ise tehlikelidir: Bizi bir ka-

din yüzünden bırakıp gitmiş olsaydın anlardım, hak verirdim sana. Bu benim için elbet müthiş bir şey olurdu, şimdikinden daha beter, ama yine de anlardım. O kız yüzünden, büfedeki kız yüzünden olsaydı anlardım Fred!"

"Lütfen!" dedim. "Bırak konuşma!"

"Ama sen hayallere dalmak için bırakıp gittin bizi, doğru değil bu. Büfedeki kızdan hoşlanıyorsun, değil mi?"

"Evet, hoşlanıyorum. Çok hoşlanıyorum. Sık sık uğrayacağım ona; ama seni onun yüzünden terk etmeyi hiç düşünmeyeceğim. Çok dindar o kız."

"Dindar. Nereden biliyorsun?"

"Çünkü onu kilisede gördüm. Yalnız şu kadarını gördüm: Diz çökmüştü, rahip de onu takdis ediyordu. Kilisede üç dakika kaldım; yanında o salak çocuk, kız diz çöktü; rahip de ikisini takdis etti. Ama ne kadar dindar olduğunu gördüm, hareketlerinden anladım bunu. Peşinden gittim, çünkü duygulanmıştım."

"Duygulandı demek?"

"Evet," dedim.

"Ben de duygulandırmış mıydım seni?"

"Sen o kadarla kalmamış, can evimden vurmuştun beni. Sevgin beni tümüyle hasta etmişti. Genç de değildim artık, şöyle böyle otuzuma gelmişim. Ama sanki can evimden vurmuştun beni. Sanırım, böyle demek lazım. Seni çok seviyorum işte."

"Başka kadınlar da duygulandırdı mı seni?"

"Evet," dedim. "Duygulandıranlar çok oldu, birçok kadın duygulandırdı beni. Bu kelimeyi pek de isteyerek kullanmıyorum ya başka nasıl söylesem bilmem ki? Hafif bir yakınlık duygusu, demeliydim belki de. Bir gün Berlin'de bir kadın görmüştüm, duygulandırmıştı beni. Trende pencere yanında duruyordum, birdenbire peronun öbür tarafından bir tren girdi gara, benim pencereimin tam karşısında bir pencere aşağı çekildi -buğuluydu cam- ve bir kadın yüzü gördüm, duygulandım ansızın. Siyah saçlı, uzun boyluydu kadın; gülümsedim ona. O anda trenim

hareket etti; pencereden sarktım, el salladım; göremez oluncaya kadar el salladım. Bir daha da görmedim onu, görmek de istemedim."

"Ama duygulandırmış seni. Tüm bu duygulanmalarını anlat bana, Fred! O da sana el salladı mı, seni duygulandıran o kadın?"

"Evet," dedim. "Salladı. Düşünsem muhakkak başkalarını da hatırlarım. Gördüğüm çehreleri unutmam ben."

"Ah, haydi, düşün de hatırla, Fred!" dedi Kaete.

"Çok kez çocuklar da duygulandırmıştır beni," dedim. "Sonra yaşlı erkekler, yaşlı kadınlar."

"Ben seni yalnızca can evinden vurdum, öyle mi?"

"Evet, ama sana karşı da duygulanmıştım," dedim.

"Kuzum, bana boyuna bu kelimeyi tekrarlama! Seni düşündükçe duygulanırım çoğunlukla: Merdivenleri iner, bir başına kenti dolaşır, alışveriş eder, küçüğün mamasını yerirsin. Bunları düşündükçe duygulanırım tabii."

"Ama büfedeki kız, çok yakınında."

"Tekrar görürsem belki iş değişir."

"Belki!" dedi Kaete. "Bira ister misin daha?"

"Evet," dedim. Bardağı uzattı, kalan birayı içip bitirdim. Sonra kalkıp ışığı yaktım; boşalmış bardakları, tabakları alıp aşağıya götürdüm. Tezgâha bırakırken tezgâh başında iki genç, sırtarak bana baktılar. Yine o yüzü kırışksız ve beyaz, otelci kadın vardı şimdi; bana başını salladı. Hemen yukarı çıktım, odaya girerken Kaete yüzüme baktı, gülümsedi.

Elektriği söndürüp karanlıkta soyundum, yatağa girdim. "Saat daha on!" dedim.

"Mükemmel!" dedi Kaete. "Şöyle böyle dokuz saat uyuyabiliriz."

"Delikanlı kaç kadar çocukların yanında kalacak?"

"Sekize doğru gider."

"Ama rahat bir kahvaltı edelim."

"Uyandıracaklar mı bizi?"

"Hayır, ama ben zamanında uyanırım."

"Yorgunum, Fred!" dedi Kaete. "Ama bir-iki şey daha anlat bana. Daha başka duygulanma hikâyelerin yok mu?"

"Belki birkaçını daha hatırlarım," dedim.

"Haydi!" dedi Kaete. "Sen çok hoş bir adamsın, ama ara sıra seni dövme geliyor içimden. Seni seviyorum."

"Bunu söylemene sevindim. Sormaya çekiniyordum ben."

"Önceleri ikide bir birbirimize hep bunu sorduk."

"Yıllar yılı."

"Yıllar yılı bunu sorduk," dedi Kaete. "Hadi anlat!" dedi, elimi sımsıkı tuttu yine.

"Kadınları mı anlatayım?" diye sordum.

"Hayır," dedi Kaete. "Erkekleri ya da çocukları anlat, daha iyi. Ya da yaşlı kadınları anlat. Genç kadınlar pek tekin değil benim için."

"Korkmana hiç de gerek yok," dedim. Doğrulup Ka-ete'ye doğru eğildim, ağzından öptüm onu; tekrar yerime yatıyordum, bakışlarım dışarıya kaydı, ışıklı yazıyı gördüm: ECZACINA GÜVEN!

"Haydi!" dedi Kaete.

"İtalya'da birçok kimseler duygulandırdı beni," dedim. "Erkekler, kadınlar, genç, ihtiyar, hatta çocuklar. Hatta zengin kadınlar. Zengin erkekler hatta."

"Bir de diyorsun ki insanlar beni sıkıyor."

"Düşüncem değişti, beni hâlâ sevdiğini öğrendim öğrendi çok daha iyi hissediyorum kendimi. Bana pek korkunç şeyler söyledin."

"Hiçbirinden de vazgeçemiyorum. Şimdi biraz işin eğlencesindeyiz, Fred! Oyun oynuyoruz. Sonra yine ciddiyete döneriz. Sözlerimden cayacak değilim; hem seni sevmemin hiçbir önemi yok. Sen de çocukları seviyorsun, ama onları zerre kadar düşünmüyorsun."

"Evet, biliyorum," dedim. "Açık açık az mı söyledin bunu! Pekâlâ, seç bakalım, kadın erkek çocuk, hangisini istiyorsun ve hangi memleket olsun?"

"Hollanda!" dedi Kaete. "Hollandalı bir adamı anlat!"

"Ah, çok hainsin!" dedim. "Seni duygulandırabilecek Hollandalı bir adam bulmak kolay değil. Çok hainsin! Ama savaşta bir Hollandalı gördüm gerçekten, zenginmiş hatta; duygulandırdı beni. Ama zengin değildi artık. Trenle Rotterdam'dan geçerken... Yanmış yakılmış kentler arasında ilk gördüğüm kent Rotterdam olmuştu. Ne tuhaf, harap olmamış bir kent şimdi sıkıyor beni; o hale geldim... ama o zaman şaşkına dönmüştüm; insanlara bakıyor, yıkıntılara bakıyor..."

Kaete'nin, elimi tutmakta olan elinin gevşediğini hissettim; yarı doğrulup eğilerek baktım; uyumuştum. Uyurken yüzü kibirli bir ifadeye bürünür, yanına yaklaşamaz sanki; ağzı hafif aralıktır, acılı bir anlam taşır. Tekrar yerime *uzandım*, bir sigara daha içtim, uzun *zaman* karanlıkta uyanık yattım, olup bitenleri düşündüm boyuna. Dua etmeye de çalıştım, ama beceremedim bunu. Bir an yine aşağıya inmeyi düşündüm; çikolata fabrikasında çalışan kızlardan biriyle hiç değilse bir dans eder, bir şnaps daha içer, şimdi artık herhalde boşalmış oyun makinelerinde biraz oyalanırım diye düşündüm. Ama kalkmadım karyoladan. Yüksek binanın çatısındaki yazı, her parlamışında yeşilimsi duvar kâğıtları üzerinde yürek biçimi desenleri aydınlatıyor, duvardaki lambanın gölgesi beliriyor, yün battaniyenin desenleri görülüyordu. Top oynayan ayı desenleri vardı battaniyede. Ayılar top oynayan insanlara dönüşmüş, birbirine iri iri sabun köpükleri atan, kelle kulak'yerinde pehlivanla benzemişlerdi. Gördüğüm son şey, tepedeki o cümle oldu: ECZACINA GÜVEN!

Uyumuşum.

12

Uyandıgımda ortalık aydınlanmamızı. Deliksiz bir uyku çekmiş, uyanınca içimde büyük bir ferahlık hissetmişim. Fred uyuyordu henüz; yüzü duvara dönüktü; yalnız zayıf, ince ensesini görüyordum. Kalktım, perdeyi açtım, garın üzerinde şafağın keskin gri parıltısını gördüm. Işıl ışıl trenler gara giriyor, geliş gidiş saatlerini bildiren memurun yumuşak sesi, yıkıntıları aşarak otele kadar geliyor, dönen tren tekerleklerinin boğuk uğultuları duyuluyordu. Sessizdi otel. Karnım acıkmıştı. Pencereyi açtım, dönüp karyolaya uzandım, beklemeye başladım. Ama içim rahat değildi şimdi; aklım çocuklardaydı hep; onları özleyiyor, saatin kaç olduğunu bilmiyordum. Fred henüz uyuduğuna göre altı buçuk olmamıştı herhalde; Fred hep altı buçukta uyanır. Daha zamanım vardı. Tekrar kalktım, mantomu üzerime aldım, ayakkabılarımı ayağıma geçirdim, yavaşça dolandım karyolayı. Kollayarak kapıyı açtım; kir pas içinde koridorun loşluğunda el yordamıyla tuvaleti aramaya başladım; sonunda aydınlatılmamış ve pis pis kokan bir köşede buldum tuvaleti. Döndüğümde Fred uyuyordu hâlâ. Garm ışıklandırılmış saatlerini görebiliyordum: Kadranlar hafif sarı panlıyordu, ama rakamları seçemiyordum. Yüksek binanın çatısında ECZACINA GÜVEN! yazısı parlıyor, alacakaranlıkta daha da göze batıyordu.

Gürültü etmemeye çalışarak elimi yüzümü yıkadım, giyindim; başımı çevirince Fred'in bana bakmakta olduğu-

nu gördüm. Gözlerini kırıştıyordu, bir sigara yaktı: "Günaydın!" dedi.

"Günaydın!" dedim.

"Geçti ya rahatsızlığın?"

"Geçti," dedim. "Çok iyiyim."

"Güzel!" dedi. "Acele etmene gerek yok."

"Gitmeliyim, Fred!" dedim. "Merak etmeye başladım."

"Beraber kahvaltı etmeyecek miyiz?"

"Hayır!" dedim.

Çikolata fabrikasının işbaşı düdüğü acı acı öttü; taşkın, gür, üç kez sabah sessizliğine bir bıçak gibi saplandı. Karyolanın kenarına oturdum, ayakkabılarımı iliklemeğe başladım; arkamdan doğru Fred'in saçlarına dokunduğunu hissettim. Saçlarımı yavaşça parmaklar arasından geçirdi: "Dün söylediklerin doğruysa," dedi, "seni artık kolay kolay göremeyeceğim şu halde. Bari beraber bir kahve iç-sek?"

Sustum, etekliğimin fermuarını yukarı çektim, bluzumu ilikledim, aynaya gidip taranmaya başladım. Aynada kendimi görmüyor, ama saçımı tarıyor ve kalbimin çarptığını hissediyordum. Dün söylediklerimin anlamını ancak şimdi kavriyor, ama sözümünden dönmek istemiyordum. Fred'in bir gün dönüp geleceğinden yüzde yüz emindim, ama şimdi her şey bana pek kuşkulu görünüyordu. Fred'in kalktığını işittim, karyolanın yanında dikilince aynada gördüm: Ne kadar da koyvermişti kendini! Gün boyu sırtından çıkarmadığı gömleğiyle uyumuştı, saçları karmakarışık, pantolonunu yukarı çekerken asıktı suratı. Tarağı mekanik hareketlerle saçlarımda gezdiriyordum. Onun bizi gerçekten terk edebileceğini, ciddi olarak hiç düşünmediğim bu ihtimali düşünüyordum şimdi: Kalbim duracak gibi oluyor, tekrar hızlı hızlı çarpıyor, derken sanki yine duruyordu. Dikkatle Fred'i inceliyordum: Ağzında sigara, bezgin, sıkıntılı, buruşmuş pantolonunu ilikle, kemerini iyice sıktı, çoraplarını, ayakkabılarını giydi;

sonra durdu, içini çaktı, alnını kaşlarını sıvazladı. Aklım almıyordu; ben on beş yıldır onunla mı evliydim? Bu içi sıkılan, bu umursamaz çağdaşım; şimdi karyolaya çöken, başını avuçlarına yaslayan bu adam; yabancıydı bana. Kendimi aynanın derinliklerine bıraktım; vaat edilmiş o başka hayatı düşündüm. Evlilik diye bir şeyi olmayan o hayat güzeldi herhalde; o hayatta evlilik yoktu, uyanır uyanmaz sigara paketlerine sarılan uyku mahmuru kocalar yoktu. Bakışlarımı aynadan çektim, saçımı topladım, bağladım, pencereye gittim. Ortalık ağarmış, garın üzeri açık gri bir renk bağlamıştı. Ben bunu farkına varmadan benimsemiş, kendime mal etmişim: Bize vaat edilmiş, bu evlenmesiz hayatın hülyasını kuruyordum hâlâ. Kilise ilahilerinin ritmini duyuyor, kendimi evli olmadığımla bir arada görüyordum ve koynuma girmeye can atmayan kimselerdi onlar; bunu biliyordum.

Lavabonun önünde: "Diş fırçanı alabilir miyim?" diye sordu Fred. Ona baktım, kararsız: "Al," dedim ve dalgınlığımdan sıyrıldım ansızın.

"Ne adamsın!" dedim sertçe. "Bari yıkanırken olsun çıkar şu gömleğini!"

"Aldırma!" dedi. Gömleğinin yakasını içeri kıvrırdı, ıslak bir havluyu yüzünde, ensesinde, boynunda şöyle bir gezdirdi. Hareketlerindeki umursamazlık sinirlendiriyordu beni.

"Bir eczacıya gideceğim, onun iyi dediği bir diş fırçası alacağım," dedi. "Eczacılara çok, pek çok güvenmeliyiz!"

"Fred!" dedim sertçe. "Bakıyorum işin alayındasm! Seni sabahlan hiç bu kadar keyifli görmemişim."

"Hiç de keyfim yok," dedi. "Kahvaltı etmedim, bir kahve içmedim, ama tümüyle de neşesizim diyemem."

"Ah, ben bilirim seni!" dedim. "Ne yapacaksın, duygulanmalarına bak sen."

Benim tarağımla saçlarını tarıyordu, derken durdu, başını çevirdi, yüzüme baktı: "Ben seni kahvaltıya davet

ettim, şekerim!" dedi yumuşak bir sesle. "Ama sen bir yanıt vermedin hâlâ."

Tekrar aynaya döndü, taranmasına devam etti, aynaya doğru: "On markı sana ancak gelecek hafta verebilirim," dedi.

"Kalsın!" dedim. "Tüm paranı bana verecek değilsin."

"Ama vermek istiyorum ben," dedi. "N'olursun kabul et!"

"Teşekkür ederim, Fred!" dedim. "Cidden teşekkür ederim. Kahvaltıya gideceksek geç kalıyoruz."

"Demek geliyorsun?"

"Evet."

"Güzel!"

Kravatını taktı, düğümledi, ceketini almaya karyolaya gitti.

"Döneceğim," dedi birdenbire, heyecanla. "Muhakkak geleceğim, yanınıza döneceğim; ama isteyerek, kendiliğimden yapacağım bir şeye zorlanmaktan hoşlanmıyorum."

"Fred!" dedim. "Zannederim, bu konuda konuşacak bir şey kalmadı."

"Öyle!" dedi. "Haklısın! Ne güzel olurdu seninle bir başka hayatta tekrar karşılaşsak; seni sevsem, tıpkı şimdiki gibi sevsem, ama seninle evlenmesek!"

"Demin ben de bunu düşündüm," dedim yavaşça ve gözyaşlarını tutamaz oldum artık.

Fred hemen karyolayı dolanıp yanıma geldi, kucakladı beni; çenesini başıma yaslamıştı, şunları söylediğini duydum: "Seninle o zaman tekrar karşılaşmak ne güzel olurdu. Orada da karşında beni bulursan korkmazsın herhalde."

"Ah, Fred!" dedim. "Küçükleri düşün!"

"Düşünüyorum," dedi. "Her gün düşünüyorum. Bari bir öpücük ver bana."

Başımı kaldırdım, öptüm Fred'i.

Beni koyverdi, mantomu giymeme yardım etti; o giyinirken ben öte berimizi çantama doldurdum.

"Sevişmeden evlenenler daha çok mutlu oldular," dedi. "Sevişip de evlenmek korkunç bir şey!"

"Haklısın belki," dedim.

Dışarı sî hâlâ karanlıktı; tuvaletin olduğu köşeden gelen koku, koridoru kaplamıştı. Alttaki lokanta kapalıydı, görünürde kimseler yoktu, kapılar açılmamıştı. Fred, anahtarı lokantaya giriş kapısı yanındaki büyük bir çiviye astı.

Sokağı çikolata fabrikasına giden kızlar doldurmuştu: Yüzlerindeki sevinç şaşırttı beni; çocukları kol kola yürüyor, gülüşüyorlardı.

Biz büfeye giderken katedralin saati çaldı: Yediye çeyrek vardı. Kız, sırtı bize dönük, kahve makinesi başında çalışıyordu. Boş bir masa vardı yalnız. Salak çocuk, sobaya yakın oturmuş, saplı şekerini yalıyordu. Sıcak ve dumanlıydı içerisi. Kız, arkasına dönünce beni gördü, gülümsedi: "Oo!" dedi, sonra Fred'e baktı, sonra yine bana; gülümsedi, seğirtti, boş masayı sildi. Fred kahve, francala ve tereyağı istedi.

Oturduk: Kızın gerçekten sevinmiş olduğunu görünce içimde bir ferahlık duymuştum: Tabaklarımızı hazırlarken gösterdiği çabadan kulakları biraz kızarmıştı. Ama içim içimi yiyordu, aklım çocuklardaydı hep; hiç de rahat bir kahvaltı olmadı bu. Fred de huzursuzdu. Kıza çok seyrek baktığımı, bakışlarım kendisine çevrik olmadığı zaman beni seyretmeye çalıştığını görüyordum; ben kendisine baktıkça Fred başka taraflara bakıyordu. Büfeye birçok kişi geliyor, kız onlara francala, sosis, süt uzatıyor, paralar alıp paraların üstünü veriyordu. Ara sıra bana bakıyor, gülümsüyor, bu gülümseyişle sanki aramızda önceden sessizce kabul ettiği bir anlaşma varmış da onu pekiştirmiş oluyordu. Ortalık duruldukdça çocuğun yanına gidiyor, ağzını siliyor, adını fısıldıyordu ona. Ve ben kızın, çocuk hakkında bana anlattıklarını düşünüyordum. Birdenbire kapı-

dan içeri dün günah çıkarttığım rahip girince çok korktum. Rahip kıza gülümsedi, para verdi, kızın tezgâh üzerine uzattığı kırmızı bir paket sigarayı aldı. Fred de merakla bakıyordu rahibe. Sonra rahip paketi açtı, kayıtsız bakışları çevrede gezindi, beni gördü, irkildi birdenbire. Gülüm-semiyordu artık; sigara paketini paltosunun cebine soktu, bana doğru gelmek istedi, kızardı, geri çekildi.

Kalkıp rahibin yanına gittim.

"Günaydın, sayın rahip!" dedim.

"Günaydın!" dedi, şaşırmış çevresine bakındı, fısıldadı: "Sizinle konuşmam gerek, bu sabah evinize uğradım."

"Aman Yarabbi!" dedim.

Rahip, cebinden bir sigara çıkardı, ağzına götürdü, kibriti yakarken mırıldandı: "Günahlarınız bağışlandı, doğrusu da oydu... çok aptallık ettim, kusura bakmayın!"

"Çok teşekkür ederim," dedim. "Ev nasıldı acaba?"

"Ben yaşlı bir hanımla konuştum yalnızca. Anneniz midir?"

Ürkmüş, sordum: "Annem mi?"

"Bir uğrayın bana!" dedi rahip ve acele çıkıp gitti.

Masaya döndüğümde Fred susuyor, çok sıkıntılı görünüyordu. Elimi koluna koydum. "Artık gitmeliyim, Fred!" dedim yavaşça.

"Dur biraz; seninle konuşmam lazım."

"Burada olmaz; sonra. Hay Allah, bütün gece zamanın vardı, konuşabilirdin."

"Döneceğim," diye fısıldadı. "Yakında. Al şu çocukların parasını, onlara söz vermiştim. Giderken birşeyler götür, isterlerse dondurma al."

Masaya bir mark koydu, alıp mantomun cebine soktum.

"Borcumu sonra veririm," diye fısıldadı.

"Ah Fred!" dedim. "Bırak artık bunu."

"Hayır," dedi. "Düşündükçe üzülüyorum, acaba seni bir daha..."

"Telefon et!" dedim yavaşça.

"Telefon edersem gelir misin?" diye sordu. "Unutma, benim bir kahve, üç de tatlı borcum vardı." "Peki sen şimdi gerçekten gidiyor musun?" "Mecburum."

Fred ayağa kalktı, ben yerimde kaldım; Fred tezgâhın önünde durdu ve bekledi. Hesabı görünce kız bana gü-lümsüyordu. Yerimden kalktım, Fred'le kapıya yürüdüm. "Yine geleceksiniz, değil mi?" diye seslendi kız. "Geleceğim!" dedim, salak çocuğa baktım tekrar: Bitirdiği şekerin sapı ağzında, oracıkta oturuyordu.

Fred beni otobüse kadar götürdü. Artık başka bir şey konuşmadık; otobüs gelince acele öpüştük; Fred orada du-ruyordu, onu o haliyle ne kadar çok görmüştüm: Üstü başı perişan ve üzgün. Sonra yavaş yavaş gara doğru yürüdüğünü de gördüm; dönüp bir kere daha arkasına bakmadan yürüyüp gitti.

Evin kirli merdivenlerini çıkarken, içimde aylardır buradan uzakta kalmışım gibi bir his vardı; çocukları hiç bu kadar uzun zaman yalnız bırakmadığım geldi aklıma. Evde bir telaştır gidiyordu: çaydanlıklar fokurduyor, radyolar resmi neşelerini çevreye yayıyorlardı; birinci katta Mesewitz, karısıyla kavga ediyordu. Kapımızın ardında sessizlik. Zile üç kez bastım, bekledim. Bellermann kapıyı açınca, nihayet duydum çocukların sesini. Üçünün de sesini duydum. Bellermann'a üstünkörü bir selam verip hemen yanından geçtim, çocukları görmeye acele odaya girdim: Masanın çevresinde güzel güzel oturuyorlardı, benimle oldukları zaman hiç böyle oturmazlardı. Ben içeri girince konuşmaları, gülüşmeleri birdenbire kesildi. Bir an bir sessizlik oldu, yüreğim burkuldu birdenbire: Korkmuştum... ama bir an sürdü bu; ama o ânı unutamayacağım.

Sonra iki büyükler, oğlumla kızım, kalktılar, kucakladılar beni; küçüğü kollanma aldım, öptüm, gözyaşlarımın yüzüme akmakta olduğunu hissettim. Bellermann o sıra

paltosunu giymiş, şapkasını eline almıştı. "Uslu durdular ıhı?" diye sordum.

"Evet," dedi Bellermann. "Çok." Ve çocuklar ona baktılar, gülümsediler.

"Bir dakika bekleyin," dedim. Küçüğü iskemlesine bıraktım, dolaptan para çantamı alıp Bellermann'la sofaya çıktım. Bayan Franke ile Bay Franke'nin şapkalarının, gardırobun üzerinde olduklarını gördüm; tuvaletten doğru gelen Bayan Hopf'a selam verdim. Bayan Hopf saçlarına kâğıt sarmış, koltuğuna resimli bir dergi sıkıştırılmıştı. Odasına girmesini bekledim, sonra Bellermann'a baktım.

"On dört marktı, değil mi?" dedim.

"On beş," dedi, gülümsedi Bellermann.

Ona on beş mark verdim: "Çok teşekkür ederim," dedim. "Rica ederim, teşekkürle değmez," dedi, sonra tekrar oda kapımızdan içeri başını uzattı, seslendi: "Allahaismarladık, çocuklar!" Ve çocuklar seslendiler: "Güle güle!"

Biz bize kalınca çocukları tekrar kucakladım, dikkatle baktım onlara, ama yüzlerinde merak ve korkularımı haklı çıkaracak bir belirti göremedim. İçimi çekerek, okula götürecekleri yağlı ekmek dilimlerini hazırlamaya koyuldum. Clemens'le Carla çekmecelerini karıştırıyorlardı. Carla portatif bir Amerikan karyolasında yatar; gündüzleri katlayıp kapatıyor, tavana asıyoruz bu karyolayı. Clemens, kendisine hanidir pek kısa gelmeye başlamış eski, pelüş bir sedirde uyur. Yatakları Bellermann yapmış, toplamıştı.

"Çocuklar!" dedim. "Babanız selam söyledi size. Para da gönderdi."

Çocuklar hiçbir şey demediler.

Carla yanıma geldi, sandviç paketini aldı. Dikkatle baktım: Saçları Fred'in siyah saçlarıydı, gözleri de Fred'in birden dalgınlaşırveren gözleri.

Küçük, iskemlecğinde oturuyor, ara sıra yanında olduğumdan emin olmak ister gibi bana bakıyor, sonra yine oyununa dalıyordu.

"Sabah duanızı yaptınız mı?"

"Evet," dedi Carla.

"Babanız yakında geliyor," dedim, çocuklara karşı içimde büyük bir şefkat duydum, yeniden ağlamaya başlamamak için kendimi zor tutuyordum.

Çocuklar yine bir şey demediler. Yanımdaki iskemleye oturmuş Carla'ya baktım: Okul kitaplarından birini karıştırıyor, isteksizce sütünü içiyordu. Birdenbire başını kaldırdı, bana baktı, sakın bir sesle: "Hasta değilmiş ki o!" dedi. "Özel dersler bile veriyormuş."

Döndüm; elinde bir atlas, sedirine çökmüş Clemens'e baktım; o da benim yüzüme baktı sessizce; "Beisem söyledi," dedi. "Beisem benim sıra arkadaşım."

Ben bunu bilmiyordum.

"Bazı hastalıklar vardır ki, yatakta yatmaz hastalar," dedim.

Çocuklar hiçbir şey demediler. Çantalarını sırtlayarak çıktılar ve ben sofaya çıkıp peşlerinden baktım; sırtları kitapların ağırlığıyla biraz öne eğik; kirli gri sokakta yavaş yavaş yürüyorlardı. Birden bir hüzün çöktü içime: Çünkü kendimi görüyor,' sırtım kitapların ağırlığıyla biraz öne eğik, bir sokak boyunca yürüdüğüm günleri görüyordum: Sarışın saçları iki örgü, küçük bir kız çocuğu, bir dantel modelini ya da Büyük KarFın öldüğü yılı düşünerek yürüyordu.

Döndüğümde Bayan Franke, gardırobun aynası önünde durmuş, menekşe rengi tülünü şapkasına iliştiirmekteydi. Saat sekiz duasının çanları çalıyordu. Bayan Franke selam verdi, bana doğru geldi, karanlık sofada gülümseyerek önüme dikildi, odamıza girmeme zaman bırakmadan durdurdu beni.

Nazik bir sesle: "Kocanız sizi temelli bırakmış diye duyduk, doğru mu?" dedi.

"Doğru!" dedim yavaşça. "Kocam bıraktı beni." Artık hiçbir nefret hissetmeyişim şaşırtmıştı beni.

"İçiyor da, değil mi?" dedi Bayan Franke, tülünü zarif boynuna sıkıca bağladı.

"İçiyor da," dedim yavaşça.

Çıt çıkmıyordu sanki. İçeriden doğru, ağaç takozla-rıyla konuşan küçüğün tatlı, peltek mırıltılarını duyuyordum; radyoda spikerin beşinci, altıncı, yedinci kezdirki -sessizlikte bir bir işitebiliyordum- "Saat şimdi yediyi otuz dokuz geçiyor. Belki sevimli karınızı bırakıp gitmek zorundasınız, ama belki de Bulwer'in neşeli sabah marşını dinleyebilirsiniz henüz," dediğini işittim; sabah müziğini duydum; radyodaki bu soğuk neşe, kırbaç darbeleri gibi geldi bana. Bayan Franke karşımda duruyor, yerinden kıınıldamıyor, hiçbir şey söylemiyor; ama ben onun gözlerindeki o kahredici parıltıyı görüyor, evvelce dinlediğim o zencinin kısık sesini özlüyordum. Ben o sesi bir kerecik dinlemiş, ama o gün bugün boşuna beklemiştim o şarkıyı:

Onu çarmıha gerdiler, çarmıha gerdiler Ve
o hiçbir şey demedi.

Ve ben "İyi günler!" dedim Bayan Franke'ye, onu hafifçe yana ittim, odama girdim. Bayan Franke hiçbir şey demedi. Küçüğü kucakladım, bağrıma bastım ve Bayan Franke'nin sabah duasına gittiğini işittim.

13

Otobüs hep aynı yerde durur. Durduğu sokak kıvrımı dardır, her duruşunda bir sarsıntı olur, bu sarsıntıyla uyanırım. Kalkar, iner, sokağın karşı tarafına geçince kendimi bir demir eşya mağazasının vitrini önünde bulurum; gözüm levhaya gider: "Her boyda merdivenler, basamağı 3.20 mark." Bakmam saçmadır ya, yine de binanın çatısın-daki saate bakar, kaç olduğunu kesinlikle bilmek isterim: Sekize tam dört dakika vardır. Sekize ya da sekizi geçiyorsa bilirim ki yanlışır bu saat. Çünkü otobüs saatten daha dakiktir.

Her sabah "Her boyda merdivenler, basamağı 3.20 mark," levhası önünde birkaç saniye dururum; bu levhanın yanına üç basamaklı bir merdiven konmuştur; merdivenin yanında yaz başlangıcından beri bir şezlong durur; şezlongda kartondan ya da mumdan -vitrinlerdeki mankenleri nelerden yaparlar, bilmem- uzun boylu, sarışın bir kadın uzanmıştır; gözlerinde bir güneş gözlüğü vardır ve "Felekten Bir Gün Çaldım" adlı bir roman okumaktadır. Yazarının adını okuyamam, çünkü bir akvaryum üzerine yanlamasına konmuş bir bahçe cücesinin sakalı, bu adı kapatmıştır. Kahve değirmenleri, sıkma makineleri ve merdivenler arasında, uzun boylu, sarışın manken üç aydır "Felekten Bir Gün çaldım" romanını okuyup durdu boyuna.

Ama bugün otobüsten indiğimde "Her boyda merdivenler, basamağı 3.20 mark," levhasının kaldırılmış olduğunu gördüm; tüm yaz, şezlonguna uzanmış "Felekten Bir Gün Çaldım" romanını okumakta olan kadın, şimdi boy-

nunda dalgalanan bir şal, üzerinde bir kayak elbisesi, ayaklarında kayaklar, ayakta duruyor, kadının yanındaki levhada şu cümle okunuyordu: "Kış sporlarını şimdiden düşününüz."

Ben düşünmedim, Melchior Sokağına yürüdüm, büronun yanında soldaki tütüncü kulübesinden beş sigara aldım, kapıcının yanından geçerek avluya girdim. Kapıcı selam verdi bana; buradaki dostlarımdan biri de bu kapıcıdır; ara sıra yukarı gelir, piposunu tütürür, en yeni havadisleri anlatır.

Kapıcıya başımı salladım; ellerinde evrak çantaları, hızlı hızlı merdivenleri çıkan birkaç rahibe selam verdim. Yukarı katta santral odasının kapısını açtım, paltomla beremi astım, sigaralarımı masaya koydum, bozuk paraları onların yanına bıraktım, fişi taktım, oturdum.

Çalışma yerime oturdum mu içimde bir ferahlık duyarım: Kulaklarıma o tatlı uğultu dolar; binada birisi numarayı iki kez çevirdi de kırmızı lamba yandı mı "Santral!" derim, bağlarım hattı.

Masada duran paralarımı saydım; bir mark yirmi fenikti; telefonu açtım, kapıcıya: "Ben Bogner!" dedim. O da yanıt verince: "Gazete geldi mi?" diye sordum.

"Daha gelmedi," dedi kapıcı. "Gelince getiririm."

"Var mı, önemli bir şey?"

"Hayır, yok."

"Eh, hoşça kal şimdilik."

"Güle güle!"

Sekiz buçukta büro şefi Bresgen'in her gün Başrahip Zimmer'e verdiği personel yoklama raporu başladı. Zimmer'den herkes çekinir; kiliselerden bu büroya tayin edilmiş, burada çalışan rahipler bile. Zimmer hiçbir zaman "lütfen" demez, "teşekkür ederim" demez; ne zaman telefonu açsa da kim olduğumu söylesem hafif bir ürperti duyarım. Her sabah tam sekiz buçukta açar telefonu:

"Ben Başrahip Zimmer."

Bresgen'in raporunu verdiğini işitiyorum: "Hasta olanlar: Weldrich, Sick, Yardımcı Rahip Huchel. Yardımcı Rahip Soden şu âna kadar mazeretini bildirmedir."

"Nesi varmış?"

"Bilmiyorum, sayın başrahip!"

Zimmer'in iç geçirdiğini duydum. Soden ismi ne zaman geçse hep içini çeker. İlk görüşme bu şekilde sona erdi.

Günün telefon furyası asıl saat dokuza doğru başlar. Dışarıdan bizi, bizden dışarıyı ararlar; hepsini bağlamak, kentler arası konuşmaları haber vermektir benim işim. Zaman zaman konuşmaları ben de dinlerim; bakıyorum da konuşulan kelimelerin sayısı burada da yüz elliye geçmiyor pek. En çok kullanılan söz "Dikkatli olalım"dır. İki de bir bu kelimeler duyulur, bütün konuşmalarda bu söz belli eder varlığını.

"Solcu gazeteler PC'nin demecine saldırmışlar. Dikkatli olalım."

"Sağcı gazeteler PC'nin demecine hiç yer vermemişler. Dikkatli olalım."

"Hıristiyan gazeteler PC'nin demecini övmüşler. Dikkatli olalım."

"Soden görevine gelmiyor, mazeret de bildirmiyor. Dikkatli olalım."

"Bolz ile on birde bir görüşme yapılacak. Dikkatli olalım."

PC, Piskopos Cenaplarının kısaltılmışıdır.

Boşanma yargıçları, mesleki görüşmeler yaparlarken telefonda da Latince konuşurlar; tek kelime anlamasam bile hep dinlerim onları: Sesleri ciddidir, ama Latince espriler üzerine gülüşmeler tuhafıma gider. Ne tuhaf, burada yalnız iki kişi, Rahip Putz ile Başrahip Serge bana yakınlık gösterirler. Saat on birde Zimmer, piskoposun özel kâtibine telefon etti: "Eczacıların bu tatsız hareketlerini protesto etmeli... ama dikkatli olalım. Ayın alayını hiçe sayma olmasa bile mukaddesata tecavüz. Dikkatli olalım."

Beş dakika sonra piskoposun özel kâtibine telefon etti: "Piskopos cenapları protestoyu şahsen yapacak. Eczacılar Birliğinin başkanı onun yeğeni olur. Yani dikkatli olalım."

"Bolz ile görüşmeden ne sonuç alındı?"

"Henüz kesin bir şey yok, ama ilerisi için dikkatli olalım."

Başrahip Zimmer, az sonra telefonda Başrahip We-iner'i aradı:

"Çevreden bize altı yeni tayin yapıldı."

"Nasılmış gelenler?"

"İkisinin sicili pek iyi değil, üçü şöyle böyle, biri iyiye benziyor. Adı Huckmann. Soylu bir ailedenmiş."

"Tanırım, çok iyi bir ailedendir. Dün ne oldu kuzum?"

"Berbat! Savaş devam ediyor."

"Anlamadım?"

"Devam ediyor, savaş... Salataya sirke koymuşlar."

"Halbuki sirke size..."

"Dokunur. Aylardır limondan şaşmıyordum. Açıkça meydan okudular bana."

"Kim yaptı bu işi dersiniz?"

"W." dedi Zimmer. "Hiç kuşku yok, W.'nin marifeti. Perişan haldeyim."

"Rezalet! Daha sonra konuşuruz."

"Evet, sonra konuşuruz."

Sirkeyle başarılı bir savaşın ne olduğunu öğrenmek üzereydim, telefonu kapattılar.

On biri çeyrek geceye doğru Serge telefon etti bana:

"Bogner!" dedi. "Kente kadar gitmek ister misiniz?"

"Buradan ayrılamam ki, sayın rahip!"

"İşinize başkası bakıverir, ben yollarım birisini; yarım saat için. Bankaya gidip geleceksiniz. Ama isterseniz eğer. Hani insan bazen dışarı çıkıp dolaşmak ister de!"

"Yerime kim kalacak?"

"Frolayn Hanke. Sekreterim burada değil, Hanke ise beli ağrıyor, gidemez. Siz gitseniz?"

"Hayhay!" dedim.

"Pekâlâ! Hanke oraya gelir gelmez sizi odamda bekliyorum."

Hanke hemen geldi. Vücudunu bir acayip kıpırdatarak odama her girişinde hafif irkilmişimdir. Bir yere gitmem gerekince bana hep o vekâlet eder; dışçıye mi gideceğim, yahut Serge bir hava almamı sağlamak isteyip de bana yapılacak bazı işler mi havale etti, Frolayn Hanke benim yerime geçer. Hanke uzun boylu, zayıf ve esmerdir; ağırları üç yıl önce daha yirmisindeyken başladı; bakmaktan hiç bıkmam: Tatlı, yumuşak ve ince bir yüzü vardır. Hanke menekşe rengi yıldız çiçekleri getirmişti bana; çiçekleri pencere yanındaki vazoya koydu, ancak ondan sonra uzattı elini.

"Siz gidin!" dedi. "Çocuklarımız nasıllar?"

"Peki," dedim. "İyiler." Paltomu giymeye başladım.

"Bogner!" dedi Hanke, gülümseyerek. "Sizi sarhoş görmüşler. Haberiniz olsun, ola ki Zimmer yine başlar çıkışmaya!"

"Teşekkür ederim," dedim.

"İçmeyin, doğru değil!"

"Biliyorum."

"Peki, karınız?" diye sordu Hanki, kollayarak. "Karınız ne alemde?"

Paltomu ilikledim, yüzüne baktım: "Bana hepsini söyleyin," dedim. "Karım için neler diyorlar?"

"Bir çocuğu daha olacaktı."

"Vay canına!" dedim. "Karım kendisi bunu daha dün öğrendi."

"Gizli haberler servisi bunu karınızdan önce biliyordu."

"Frolayn Hanke!" dedim. "Neler dönüyor?"

Telefon çaldı, Hanke hattı bağladı, gülümseyerek yüzüme baktı: "Yok bir şey!" dedi. "Telaş etmeyin canım! Sizin içtiğinizi, karınızın da hamile olduğunu söylüyorlar. Çoktan beri de karınızdan ayrı yaşıyormuşsunuz!"

"Evet."

"Ya, gördünüz mü! Benden söylemesi. Zimmer'den, Bresgen'den, Frolayn Hecht'ten kollayın kendinizi. Ama burada sizi sevenler de var; sonra dostlarınız, düşmanlarınızdan daha çok."

"Hiç sanmıyorum."

"İnanın ki!" dedi Frolayn Hanke. "Hele rahipler, hemen hepsi seviyor sizi." Yine gülümsedi. "Çünkü birbirinize benziyorsunuz... hem sonra içen, bir siz değilsiniz ki!"

Güldüm. "Bana şunu da söyleyin kuzum: Zimmer'i sirkeyle yavaş yavaş öldürmek isteyen kim?"

"Aa, bilmiyor musunuz?" diye hayretle ve gülerek, yüzüme baktı Hanke.

"Cidden bilmiyorum."

"Nasıl olur? Bizim burada, bir siz hariç, herkes gülüyor bu işe! Dedikodunun göbeğinde olmanız da nasıl bilmezsiniz bunu? Mesele şu: Rahip Wupp'un bir kız kardeşi vardır, Zum Blauen Mantel Mariens Manastırının mutfağını yönetir. Daha anlatayım mı?"

"Devam edin!" dedim. "Hiçbir şey bildiğim yok."

"Zimmer, Wupp'un başrahip olmasına engel oldu. Sen misin engel olan; karşı hücum: Zimmer manastıra gider gitmez manastırın mutfağında gizli bir köşede elli fe-niklik, en ucuzundan bir şişe sirke çıkarıldı ortaya. Eh, siz gidin artık, Serge bekliyor."

Başımın selam verdim, çıktım. Hanke ile ne zaman konuşsam acayip bir hafiflik dolar içime: Hanke olayları ağırlıklarından sıyrıp onlara bir hafiflik vermesini bilir. En tatsız, en sıkıcı dedikoduları bile öyle sevimli bir sosyete oyunu haline sokar ki siz de ister istemez bu oyuna katılırsınız.

Serge'nin odasına giden beyaz badanalı koridorda duvarlara barok heykeller yerleştirilmiştir. Serge bir yazı masası önünde oturuyordu; başını avuçlarına yaslamıştı. Ser-

ge gençtir henüz, benden birkaç yaş küçüktür. Evlilik hukukunun sayılı otoritelerinden biridir.

"Günaydın, Bay Bogner!" dedi. "Günaydın," dedim, ilerledim; bana elini uzattı. Serge, kendisini borç para aldığı gününü görmüşsem, bende, verdiği parayı unutmuştuymuş gibi görünür hep; bunu çok iyi becerir. Belki de gerçekten unuttur. Çalıştığı oda, tahrip edilmekten kurtulmuş pek az odadan biridir: Köşedeki barok stili çini soba cidden görülmeye değer. Sanat anıtları katalogunda bir özellik olarak, Prens kışları küçük bir şatoda oturduğu için, bu sobanın hiç yakılmadığı yazılıdır. Serge bana birkaç çekle, içinde para bulunan bir zarf uzattı.

"Altmış iki mark, seksen fenik," dedi. "Lütfen çeklerde yazılı paralarla bu zarftakileri bizim hesabımıza yatırınız. Hesap numaramızı biliyorsunuz, değil mi?"

"Biliyorum."

"Bu yük sırtımdan kalkarsa memnun olacağım," dedi. "neyse, Witsch öbür gün dönüyor; kurtulacağım bu döküntü işlerden."

Serge, şimdi, iri ve çok sakın gözleriyle yüzüme bakıyordu; evden, evliliğimden bahsetmemi beklediğini hissettim. Kuşkusuz bana birtakım tavsiyelerde bulunabilirdi; öte yandan ben onun için arka planlan ilgi çekici bir olaydım tabii. Serge'nin yüzünde dostluğu, zekâyı okur, onunla konuşmak ister, ama göze alamam bunu. Bazen düşünürüm de kirli pasaklı bir rahiple konuşabilir, hatta o rahibe günah çıkartabilirim; sonra şunu da biliyorum: Temiz olmak, temizliği sevmek bir suç değildir insan için; hele iyi kalpliliğini hissettiğim Serge'nin ne diye hoş görmeyeyim bu temizliğini? Ama yine de yakasının hiç kusursuz beyazlığı, önu boydan boya ilikli rahip elbisesinin üzerinde görülen menekşe rengi kenarın o ince düzgünlüğü, beni onunla konuşmaktan alıkoyar.

Parayı, çekleri paltomun iç cebine soktum, bir kez daha kaldırdım başımı; yine o büyük, sakın gözlerle baktım: Üzerimden hemen hiç ayrılmamış gibiydi bu gözler. Ser-

ge'nin bana yardım etmek istediğini, her şeyi bildiğini hissediyor, ama Serge'nin hiçbir zaman kendiliğinden bu konuyu açmayacağını biliyordum. Bakışlarına sessizce katlandım; sonunda hafifçe gülümsemeye başladı ve ben rahibe yıllardır sormak istediğim şeyi birdenbire ona sordum:

"Sayın başrahip, ölümden sonra dirilmeye inanıyor musunuz?"

Güzel, tertemiz yüzünü dikkatle inceliyor, gözümü ayırmıyordum: Bu yüzde hiçbir değişme olmadı ve Serge sakın bir sesle yanıt verdi: "Evet."

"Mümkün müdür..." diye devam etmek istedim; ama sözümü kesti, elini kaldırdı, yine sakın: "İnanıyorum, her şey mümkündür," dedi. "Sormak istediğiniz her şey. Yoksa hemen bu kisveyi çıkarabilir bir boşandırma avukatı olur, şu evrakı da olduğu gibi burada bırakabilirdim." Eliyle yazı masasındaki büyük bir kâğıt tomarını gösterdi. "O zaman yakabilirim bu tomarı, çünkü benim için gereksiz olur artık; aynı şeye benim gibi inandıkları için ıstırap çeken başkaları için de gereksiz olur."

"Affedersiniz!" dedim.

"Rica ederim," dedi yavaş sesle. "Sanırım benden daha çok, sizin bana soru sormaya hakkınız var."

"Bana bir şey sormayın!" dedim.

"Peki," dedi. "Ama bir gün konuşacaksınız, değil mi?"

"Evet," dedim. "Bir gün konuşacağım."

Kapıcıdan gazeteyi aldım, giriş kapısı dışında kendi paramı bir kez daha saydım, yavaş yavaş kente doğru yürümeye başladım. Çeşitli şeyler düşünüyordum: Karımı, çocuklarımı; Serge'nin, Frolayn Hanke'nin bana söylediklerini düşünüyordum. Haklıydı hepsi, haksız olan bendim, ama onların hiçbirisi, Kaete dahil, çocuklarımı ve Ka-ete'yi cidden ne kadar özlediğimi bilmiyorlardı. Bazı anlar oluyordu ki kendimi haklı, onları haksız buluyordum; çünkü hepsi güzel güzel konuşmasını beceriyorlar, bense söyleyecek söz bulamıyordum.

Bir kahve içebilir miyim, diye düşündüm; gazeteyi okurdum kahveyi içerken, içinde yürüdüğüm halde sokağın gürültüsünü ancak buğulu, uzak bir yankı gibi duyuyordum. Bir satıcı, muzlarını övüyordu.

Bonneberg'de vitrinlerin önünde durdum; yağmurlukları, ne zaman baksam içime ürpermeler salmış mankenlerin yüzlerini seyrettim. Paltomun iç cebindeki çekleri saydım, para zarfının yerinde durup durmadığına baktım; bakışlarım birdenbire Bonneberg vitrinlerini ikiye bölen pasaja kaydı: Gözüme ilişen bir kadın beni birdenbire hem uygulandırmış, hem de heyecanlandırmıştı. Genç değildi artık, ama güzeldi. Bacaklarını, yeşil etekliğini, kahverengi ve eskimiş ceketini, yeşil şapkasını gördüm. Ama hepsinden önce yüzünün tatlı, üzgün profilini görmüştüm ve bir an -ne kadar sürdü, bilmiyorum- kalbim durmuştu sanki. İki camın arasından doğru gördüm onu. Hem elbiselere bakıyor, hem de başka şeyler düşünüyordu herhalde. Kalbimin tekrar çarpmaya başladığını hissettim; hep o kadının profiline bakıyordum. Ansızın anladım, Ka-ete idi bu kadın. Ama yine bir yabancı gibi geldi bana, bir süre bir tereddüt geçirdim, bir ateş bastı beni; aklımı mı oynatıyordum? Kadın yürümeye başlamıştı, yavaş yavaş peşinden gittim. Onu cam duvarların olmadığı bir yerde gördüğüm zaman iyice anladım: Gerçekten Kaete idi bu kadın.

Oydu, ama belleğimdeki Kaete'den başka, bambaşkaydı şimdi. Peşinden giderken, sokağa saparken, karım, tüm geceyi beraber geçirdiğim, on beş yıldır nikâhlım olan karım, bana hem yabancı, hem de çok tanıdık biri gibi geliyordu hâlâ.

"Belki de gerçekten kaçırıyorum," diye düşündüm.

Kaete bir dükkâna girince irkildim, bir sebze arabasının yanında durdum, dükkân kapısına diktim gözlerimi; hemen yanı başımda bir adamın: "Karnabahar, karnabahar, çifti bir mark!" dediğini duyuyordum. Adam, arkam-

da çok uzağımdaydı da bana yeraltından yukarılara sesleniyordu sanki.

Saçmaydı ama, Kaete o dükkândan artık hiç çıkmayacak diye korkuyordum: Gözlerimi giriş kapısından ayırmıyor,, kartondan yapılmış bir Cava'nın sırttan yüzüne bakıyor; adamın, bir kahve fincanını, ışıldayan dişlerine doğru götürdüğünü görüyor; sebze satıcısının sesini derin bir mağaradan gelir gibi işitiyordum: "Karnabahar, karnabahar, çifti bir mark!" Ve çok şey düşünüyor, ama düşündüklerimin neler olduğunu bilmiyordum ve Kaete birdenbire dükkândan çıkiverince korktum bayağı. Grün Sokağına saptı, çok hızlı yürüyordu; onu bir süre gözden kaybedince korkmuştum; derken bir oyuncakçı dükkânının vitrini önünde durdu. Şimdi üzgün profilini seyredebiliyor, vücuduna, boyuna boşuna bakıyordum; yıllar yılı geceleri yanımda yatmıştı, son görüşümden bu yana ancak dört saat geçmişti, ama işte tanıyamamıştım bu vücudu.

Kaete arkasına dönünce hemen bir satıcının tezgâhı gerisine kaçtım; Kaete beni görmüyordu, ama ben seyredebiliyordum onu. El çantasının içine baktı, bir pusula çıkardı, gözden geçirdi Kaete. Yanımdaki satıcı bağıyordu.

"Düşünün ki beyler, elli yıl... elli yıl tıraş olacaksınız, şu halde cildiniz..."

Kaete yürümesine devam etti; adamın cümlesinin sonunu duyamadım, karımın peşinden ilerledim; kırk adım gerisinde, Bildoner Alanına uzanan tramvay raylarını geçtim. Kaete bir çiçekçi kadının sergisi önünde durdu; ellerini gördüm, Kaete'yi iyice gördüm; ben bu dünyada herkesten çok ona bağlanmıştım: Onunla yalnızca yatmamış, yemek yememiş, konuşmamış, on yıldır hiç kesiksiz, insanları birbirine, birlikte uyumalardan çok bağlayan bir şeyi beraberce yapmıştık. Geçmişte bir arada dua ettiğimiz günler olmuştu.

Kaete iri, sarı ve beyaz kasımpatılarını alıp yoluna devam etti. Demin o kadar hızlı yürümüşken, şimdi yavaş, çok yavaş yürüyordu ve ben onun neler düşündüğünü bili-

yordum. Her zaman söyler: "Ben çayırlarda açan çiçekler alırım, çocuklarımızın hiç oynamadığı çayırlarda açan çiçekler."

O önde, ben arkada ilerliyor, ikimiz de çocukları düşünüyorduk. Yetişip de onunla konuşmayı göze alamıyor, çevremi saran gürültüleri hayal meyal işitiyordum: Hoparlöre seslenen bir memurun çok uzak, çok yumuşak sesiydi kulağımda yankılanan: "Dikkat, dikkat! Eczacılar sergisine giden özel tren H. peronunda. Dikkat, dikkat!.."

Kaete'nin ardında yürürken, gri bir suyu yüzerek geçiyordum sanki; kalbimin atışlarını sayamıyordum artık ve Kaete manastır kilisesine girip de siyah, deri kaplı kapıyı kapatınca tekrar irkildim.

Kapıcının yanından geçerek bürodan çıkarken yakmış olduğum sigaranın hâlâ yanmakta olduğunu ancak o anda fark ettim: Attım sigarayı, kilisenin kapısını usulca açtım, org seslerini duydum, döndüm, meydanda bir sıraya oturup beklemeye başladım.

Uzun zaman bekledim, Kaete sabahleyin otobüse bindikten sonra neler olmuştu, hayalimde canlandırmaya çalıştım, ama bulup çıkaramıyordum; kendimi yitmiş gitmiş hissediyor, sonsuz bir ırmakla uyuşuk yavaş sürükleniyordum sanki; gördüğüm tek şey kilisenin siyah kapısıydı ve oradan çıkacaktı Kaete.

Nitekim çıktı, ama anlayamadım, deminki Kaete miydi bu? Hızlı yürüyordu; uzun saplı, iri çiçekleri çantasına sokmuştu; adımlarına denk adımlar atabilmek için acele etmem gerekiyordu. Bildoner Alanını hızla geçerek Grün Sokağına saptı; adımlarının ahengine uyarak çiçekler sağa sola hafifçe sallanıyordu. Avuçlarımın terlediğini hissediyor, hafiften yalpalyıyordum; kalbim bağrımda yaralı gibi küt küt atıyordu.

Kaete, Bonneberg vitrinleri önünde durdu; hemen pasaja daldım, oradan baktım: demin benim durduğum yerde duruyordu; onun o yumuşak, üzgün profilini seyretmeye, erkek yağmurluklarını gözden geçirişini izlemeye başla-

dim. Bonneberg mağazasının büyük, yaylı kapısı açıldıkça içerdeki hoparlörün sesini duyuyordum.

"Paltolar, mantolar Bonneberg'de. Şapkalar Bonneberg'de. Kostümler Bonneberg'de. Palto, ceket, şapka. Her şeyin en iyisi,' en güzeli burada." Kaete döndü, caddenin karşı tarafına geçti, bir limonatacının önünde durdu ve ben onun küçük ellerini gördüm tekrar: Tezgâha bir para koydu, paranın üstünü alıp çantasına yerleştirdi. Onun, bildiğim bu ufak hareketleri kalbimde sancılar yaratıyordu şimdi. Limonatayı şişeden bardağa boşalttı, içti Kaete. Mağazadan doğru o ses bağıırıyordu:

"Paltolar, mantolar Bonneberg'de. Şapkalar Bonneberg'de. Kostümler Bonnebreg'de. Palto, manto, ceket, şapka. Her şeyin en iyisi, en güzeli burada."

Şişeyi, bardağı usulca tezgâha bıraktı Kaete; çiçekleri sağ eline aldı, tekrar yürümeye başladı. Karımdı o, sayısız kez kucaklamış, ama tanıyamamış, anlayamamıştım onu. Hızlı yürüyor, tedirgin görünüyordu; ikide bir arkasına bakıyor ve ben gizleniyor, büzülüyor, şapkası bir an gözden silinince içimde bir acı duyuyordum. Gersten Sokağında on iki numaralı otobüs durağında durunca, hemen du rağın karşısındaki küçük bir meyhaneye attım kendimi.

"Şnaps!" dedim, meyhanecinin kırmızı, ablak yüzüne doğru.

"Duble mi olsun?"

"Evet," dedim ve dışarıda on iki numaralı otobüsün geldiğini, Kaete'nin bindiğini gördüm.

"Afiyet olsun!" dedi meyhaneci.

"Teşekkür ederim," dedim, bardağı diktim başıma.

"Bir daha ister misiniz?" dedi, yüzüme dikkatle baktı meyhaneci.

"Hayır, teşekkür ederim," dedim. "Borcum ne kadar?"

"Seksen fenik."

Önüne bir mark bıraktım, yüzüme hep dikkatle bakarak paranın üstünü verdi; elimde iki onluk dışarı çıktım.

Gersten Sokağına daldım, Moltke Alanını yavaş yavaş geçtim, yürüdüm; yolun büroya gittiğini bilmeden ilerliyordum; kapıcının önünden geçip beyaz badanalı avluya girdim, barok heykeller önünden geçtim. Serge'nin kapısını vurdum, yanıt veren olmayınca açtım, içeri girdim.

Uzun bir süre Serge'nin yazı masasında oturdum evrak tomarına baktım, telefonun çaldığını duydum, açmadım. Koridorda gülüşmeler işittim... telefon sert sert çalmaya başlamıştı tekrar, ama ben ancak, arkamda Serge'nin sesini işitince kendime geldim:

"Ne o, Bogner, döndünüz mü? Ne çabuk?"

Başımı çevirmeden: "Çabuk mu?" dedim.

"Öyle ya!" dedi Serge gülererek. "Yirmi dakika bile olmadı." Ama daha sonra Serge, karşıma geçip bakmaya başladı bana; olup biteni ancak yüzünden anladım. Her şeyi görmüş, dalgınlığımdan tamamıyla sıyrılmıştım; yüzünden okunuyordu: Önce paraya bir şey mi oldu, diye düşünmüştü Serge.

"Bogner!" dedi yavaşça. "Hasta mısınız, yoksa sarhoş mu?"

Çekleri, para zarfını cebimden çıkardım, Serge'ye uzattım hepsini: Aldı, bakmadan masasının üzerine koydu.

"Bogner!" dedi. "Ne oldu, anlatın bana!"

"Hiç!" dedim. "Yok bir şey."

"Rahatsız mısınız?"

"Hayır," dedim. "Aklıma bir şey geldi de, düşünüyorum." Ve Serge'nin tertemiz yüzü gerisinde her şeyi bir daha gördüm; Kaete'yi, karımı gördüm; bir adamın "Paltolar, mantolar!" diye seslendiğini duydum; yine Kaete'yi, Grün Sokağında geçen şeyleri, karımın eski püskü kahverengi ceketini gördüm; bir adamın Eczacılar Sergisine gidecek özel treni haber veren sesini duydum; kilisenin siyah kapısını gördüm; çocuklarımın mezarlarına konacak uzun saplı, sarı kasımpatılarını gördüm; bir ses: "Karnabahar!" diyordu... hepsini yeniden gördüm, duydum; Serge'nin

yüzünün içerlerinde, Kaete'nin üzgün, yumuşak profilini gördüm.

Serge uzaklaşırken, hiç yakılmamış çini sobanın üstündeki beyaz duvarda, kartondan yapılmış bir Cava'lı gördüm: Bir kahve fincanını ışıldayan dişlerine doğru götürüyordu.

"Bir araba!" dedi Serge telefona. "Derhal bir araba çağırınız."

Sonra Serge'nin yüzünü gördüm; avucuma bir paranın konduğunu hissettim; aşağıya, elime doğru baktım: Bir çil paraydı bu, beş mark. Ve Serge: "Hemen eve gitmelisiniz!" dedi.

"Evet," dedim. "Eve gitmeliyim."